

თამარ მახარობლიძე

**ბასკური ზმნის აღრესატოვის კატეგორიის
ტიპოლოგიური ანალიზი**

**თბილისი
2005 წელი**

თამარ მახარობლიძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

რედაქტორი ეთერ სოსელია
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

რეცენზენტები:

მ. სუხიშვილი
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

გ. ჩანტლაძე
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
კანდიდატი, დოცენტი

ნაშრომი ეხება ბასკური და ქართული ენების ზმნური დესტინაციის სისტემებს და მათ დახასიათებას ტიპოლოგიური ასპექტით. ნაშრომში გამოვლენილია ბასკური ენის დესტინაციური სისტემა და ზმნური დესტინაციის ზოგადი ენობრივი მოდელები პოლიპერსონალური სტრუქტურებისათვის.

უღრმესი პატივისცემით და მადლიერების გრძნობით ამ ნაშრომს ეუძღვნი ჩემს მასწავლებელს, ბასკური ენის სამეფო აკადემიის აკადემიკოსს - იური ზიცარს.

© თამარ მახარობლიძე

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2005

ISBN 99940-0-685-1

ტიპოლოგიური თვალსაზრისით, ბასკური ენა ყოველთვის იყო მეცნიერთა ყურადღების ცენტრში. ამ ენას უამრავი ნაშრომი მიეძღვნა. მას შემდეგ, რაც წამოყენებულ იქნა გახმაურებული ბასკურ-კავკასიური პიპოთესა, ამ მიმართულებით ქართული-ბასკური ურთიერთობის კვლევაში იკვლიდა აქვთ ჩატარებული შუხარდტს, ტრომბეტის, ულენბეკს, ვინკლერს, დიუმეზილს. ბოუდას, მარს, ლაფონს, ბრაუნს, ზიცარს, შიშმარიოეს, ბიხოესკაიას, ჟირკოეს, ძიძიგურს და ს.ს. უდავოდ დიდია ამ მეცნიერთა წვლილი ბასკური ენის შესწავლის საქმეში და ზოგადი ენათმეცნიერების თვალსაზრისით.

ჩვენ კვლევის მიზანი არის ტიპოლოგიური ანალიზი. ამდენად, ჩვენ, ბუნებრივია, არ შევეხებით გერეტიკური ლინგვისტიკის საკითხებს და არც ისტორიულ-შედარებითი ენათმეცნიერებისათვის მნიშვნელოვან თემებს. ბასკური ენის ადრესატობის კატეგორიის სინქრონიული ტიპოლოგია გულისხმობს ამ კატეგორიის აღწერას სინქრონიულ დონეზე; ტიპოლოგიური პარალელებისა და ზოგადი უნივერსალური მოდელების გამოვლენას.

ბასკურად საუბრობენ პირენეის უკიდურეს დასავლეთში, ბისკაის სანაპიროს გასწვრივ, საფრანგეთის ბაიონიდან 100 მილი ესპანეთის ბილბაომდე. ეს ენა ვრცელდება 30 მილის მანძილზე სიღრმეში თითქმის პამპლონამდე. ბასკურად მოლაპარაკე მოსახლეობა დაახლოებით 660 000 ადამიანია. აქედან 80 000 არის საფრანგეთის ბასკეთიდან, დანარჩენი კი ესპანეთის ტერიტორიაზე მცხოვრებია [375; 21], [419; 111].

შ. ძიძიგური წერს: “ დღევანდელ მსოფლიოში ბასკური ენის არსებობა - ესაა პულსაცია უძველესი ლინგვისტური ორგანიზმისა, რომელიც განეკუთვნება ათასწლეულების წინარე ეპოქის ეთნიკურ სამყაროს და ცხადად მიგვანიშნებს დასავლეთ ევროპის თავდაპირველი მოსახლეობის პირველსახეს. ნორვეგიელი ქართველოლოგის პროფესორ პანს ფოგტის სიტყვები რომ მოვიშველიოთ, თუ ბასკური ენა გადაშენდება, მაშინ მომავალ თაობას ხელიდან გამოეცლება ის გასაღები, რომლითაც

იგი კარს შეადგებდა შორეული წარსულის წყვედიად... მოცულ საიდუმლოებაში“ [87; 3.].

მარტინ პაასი ბასკური ენის განვითარების სამ ეტაპს გამოჰყოფს: პროტობასკურს, კლასიკურ ბასკურს და თანამედროვე ბასკურს [345; 70]. აქედან ჩვენი კვლევის საგანია თანამედროვე ბასკური, ანუ ე. წ. ეუსკერა ბატუა.

საერთოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ ბასკური ენის დიალექტები დიდ სხვაობას გვიჩვენებს თითქმის ყველა კატეგორიის ანალიზისას. ჩვენი მონაცემები ეყრდნობა ეუსკარა ბატუას ანუ “გაერთიანებულ” ბასკურს. ეს არის ბასკეთის აკადემიის მიერ უნიფიცირებული სალიტერატურო ენა, რომელითაც სარგებლობს დღევანდელი ბასკეთის მედია, ამ ენაზე გამოდის ჟურნალ-გაზეთები და წარმოებს განათლების მიღება. ამდენად, ეს არის ცოცხალი ენა. იგი ძირითადად ჩამოყალიბდა გიპუსკოურ დიალექტზე დაყრდნობით. შესაბამისად, ჩვენ მიერ საანალიზოდ აღებული მასალაც ამ ცენტრალურ დიალექტურ ორიენტირს ეყრდნობა, თუმცა ზოგჯერ ბისკაიური და ლაბურდიული დიალექტური მასალაც გვაქვს მოხმობილი ნაშრომის ტექსტში.

სპეციალისტებში ეჭვს არ იწვევს შეხედულება, რომ ტიპოლოგიური თვალსაზრისით ბასკური პოლიპერსონალური ზმნის სისტემა უაღრესად მნიშვნელოვან მასალას იძლევა, რომლის ჯეროვანი ანალიზი მრავალ კითხვაზე გასცემს პასუხს ენათმეცნიერებაში.

ადრესატობის კატეგორია

ადრესატობა არის ზმნური დესტინაციის ერთერთი ფორმა. ენობრივი დესტინაცია არის უნივერსალური სემანტიკური კატეგორია, რომელიც ენის იერარქიის სხვადასხვა დონეზე (ერთპლანიანი, ანუ ფონემური დონის გარდა) გულისხმობს დანიშნულებითობის შინაარსის გამოხატვას შესაბამისი საშუალებებით. ტერმინები “დესტინაცია” და “დესტინატი” (ანუ დესტინატორი) ლათინური წარმოშობის სიტყვებია, თუმცა სამეცნიერო ტერმინოლოგიაში ინგლისურიდანაა გაერცელებული. წინამდებარე ნაშრომი არის ამ ტერმინთა დამკვიდრების მოკრძალებული ცდა.

დესტინაცია ნიშნაქს დანიშნულებას, გამიზნულობას. დესტინატი, ანუ დესტინატორი არის ის პირი (ან ფორმა), ვისთვისაც/რისთვისაც დანიშნულია ან გამიზნულია ზმნის მოქმედებითა თუ სახელური ფორმით გამოხატული ესა თუ ის ენობრივი მოვლენა.

შეგვიძლია გამოვყოთ გრამატიკული და ლექსიკური დესტინაცია. გრამატიკული დესტინაცია მოიაზრებს მორფოლოგიურ და სინტაქსურ დესტინაციას. მორფოლოგიაში დანიშნულებითობის შინაარსი, შესაძლოა, ასახოს სიტყვათა ფლექსიამ და დერივაციამ. სხვადასხვა ენა განსხვავებული ენობრივი საშუალებებით გადმოსცემს დანიშნულებითობის სემანტიკას.

დანიშნულებითობა განასხვავებს ორი ტიპის სემას:

1. პოსესიური დესტინაცია;
2. ორიენტირებული დესტინაცია.

ეს ორი სემა ერთმანეთთან საკმაოდ ახლოა და ხშირად ურთიერთგადამკვეთი, საზიარო სემანტიკური ველებით ხასიათდება.

დესტინაცია, როგორც ენის ერთ-ერთი უძველესი კატეგორია კერძო ენებში, მსგავსად სხვა სემანტიკური კატეგორიებისა, კონკრეტულ მოდელებს ქმნის შესაბამისი მორფო-სემანტიკური კატეგორიებითა და სინტაქსური მოდელებით. გამოვყოფთ აბსოლუტურ ლინგვისტურ უნივერსალ-

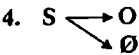
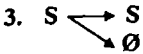
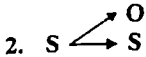
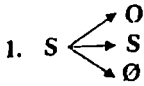
ლიას - ყველა ენაში არსებობს დესტინაციის სემანტიკური კატეგორია. თავის მხრივ, ეს უნივერსალია მთლიანად შესაბამისობაშია ცნობილ აბსოლუტურ ლინგვისტურ უნივერსალიასთან - ნებისმიერ ენას შეუძლია ნებისმიერი აზრის გადმოცემა.

ენათმეცნიერებაში ცნობილია ენათა კლასიფიკაციის რამდენიმე განმსაზღვრელი პარამეტრი. ერთ-ერთ საკლასიფიკაციო საფუძველად შეიძლება, მივიჩნიოთ სემანტიკური დესტინაცია (ისევე, როგორც ერგატიულობა). ნათელია ენათა დესტინაციური კლასიფიკაციის პრინციპები. ასეთი კლასიფიკაცია დაემყარებოდა სემანტიკური დესტინაციის მორფო-სინტაქსურ დისტრიბუციას ენებში და შესაბამისი მოდელების განსაზღვრებებს.

დესტინაციის სემანტიკური კატეგორია თავისებურ ასახვას პოუვს მორფოლოგიასა და სინტაქსში კონკრეტული ენის ინდივიდუალობიდან გამომდინარე. ენათა სისტემების სხვადასხვაობა ამ კატეგორიის გამოხატვისას არსებითად გრამატიკის ამ ორი ნაწილის ფუნქციური დატვირთვის გადანაწილებაში დასტურდება.

ენათა ერთი რიგი (კერძოდ, ინდოევროპული ენები) ძირითადად სინტაქსურ-ლექსიკურ დესტინაციურ სტრუქტურებს ქმნის, წმინდა მორფოლოგიური დესტინაცია კი შედარებით სუსტადაა გამოხატული. ენათა მეორე რიგი კი დესტინაციას ძირითადად მორფოლოგიურ კატეგორიებად აყალიბებს და, შესაბამისად, სინტაქსზე შედარებით ნაკლები დატვირთვა მოდის. ბუნებრივია, პოლიპერსონალურ სტრუქტურებში დიდ როლს თამაშობს ზმნური დესტინაციის ასახვა მორფოლოგიაში. საერთოდ, ყოველი ენა ანაწილებს ამა თუ იმ კატეგორიის გამოხატვის საშუალებებს გრამატიკის სფეროების მიხედვით. ნათელია, რომ პოლიპერსონალური ზმნა მრავალი დატვირთვისაგან ათავისუფლებს სინტაქსს.

ზმნური დესტინაციის ზოგადი მოდელები:

(აქ S არის სუბიექტი, O არის ობიექტი და \emptyset არის ნული.)

თანამედროვე ქართულში აღინიშნება პირველი მოდელის არსებობა. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ისტორიულად ქართული ენის ზმნური დესტინაციის მოდელი იყო მეოთხე, რომელიც დღეს გვაქვს აფხაზურსა და ბასკურ ენებში. “ი” მორფემა ერთი კატეგორიის შიგნით ცხადია, საოპოზიციო ცალების განმასხვავებელ ფორმანტად ვერ გამოდგებოდა. ერთმანეთს უპირისპირდებოდა ქცევიანი და უქცეო ფორმები.

ზმნური დესტინაციის კლასიფიკაცია ხდება საოპოზიციო წვერების მიხედვით:

1. დესტინატორი პირის როგორობის მიხედვით,
2. დესტინატორი პირის რომელობის მიხედვით.

ორივე შემთხვევაში საგულისხმოა სულიერობის სემანტიკის გათვალისწინება.

ბასკურ ენაში დესტინაციური სემანტიკის გამოხატვა უპირველესად ზმნას აკისრია. ამ კატეგორიას პროფესორ ი. ზიცართან ერთად ეუწოდებთ ადრესატობის კატეგორიას. ადრესატობა არის მორფოლოგი-

ური ზმნური კატეგორია, რომელიც გამოხატავს მოქმედების დანიშნულებას. ასეთი დანიშნულება ბასკურ ზმნაში შეიძლება იყოს მხოლოდ ირიბი ობიექტისათვის. დესტინაციის უნივერსალური მოდელე-ბიდან ბასკურს ახასიათებს მეოთხე მოდელი.

რის საფუძველზე მოხდა ამ კატეგორიის გამოყოფა? ცნობილი ლინგვისტური ჭეშმარიტებაა, რომ ამ თუ იმ გრამატიკული კატეგორიის არსებობა ენაში დასტურდება შესაბამისი მერფო-სემანტიკური საოპოზიციო ფორმებით. კატეგორიას უნდა ჰქონდეს ფორმა და შინაარსი. ქართული ზმნის ქცევის კატეგორიის არსიდან გამომდინარე, საესებით ნათელია ადრესატობის კატეგორიის ტიპოლოგიური სურათიც.

ადრესატობის კატეგორიის შინაარსი მდგომარეობს შემდგომში: ეს არის ზმნის ფორმა რომელიც გვიჩვენებს, თუ ვისთვისაა მოქმედება დანიშნული ანუ ადრესირებული. მოქმედების დესტინატური ეპქტორი, შესაძლოა, მიემართებოდეს პირველი, მეორე ან მესამე პირისაკენ, შესაბამისად, მათი მხოლობითი ან მრავლობითი ვარიანტებისაკენ. ბასკურში დესტინატური მოქმედება მხოლოდ ირიბი ობიექტისაკენ მიემართება, ესეუბი, საოპოზიციოდ გვაქვს ნულოვანი, ანუ ნეიტრალური ფორმები და სასხვისო, ანუ საობიექტო ფორმები. ამაში მდგომარეობს ბასკური ზმნის ადრესატობის შინაარსი. რაც შეეხება ფორმას, უნდა ითქვას, რომ ყველგან, განურჩევლად დესტინატორი პირისა და რიცხვისა, ადრესატობის მარკერი არის *ki/i*. თუმცა მრავლობითში ზოგჯერ ჩნდება *zki/*. ამ კატეგორიის ძირითადი ნიშანი არის *i*. ჩვენი აზრით, ეს არის წარმოშობით ირიბი ობიექტის ბრუნვის ნიშანი – ანუ მიცემითის *i*. ეს ადვილად შეამჩნიეს ინდოევროპელმა მკვლევარებმაც და ასეთ დესტინატურ ზმნურ ფორმებს “მიცემითიანი ფორმები” უწოდეს [180, 301, 312, 331, 338, 360, 364, 370, 375, 385, 389, 391, 400, 409, 412, 414, 418, 420]. თუმცა მათ არ შეუმჩნევიათ ადრესატობა, როგორც ზმნური კატეგორია. ბასკური ზმნის დესტინაციური კატეგორიის ანალიზისას მნიშვნელოვან მოვლენად მიგვაჩნია იმის ხაზგასმა, რომ ამ კატეგორიის ნიშანი ზმნაში ყო-

ველთვის არის გამოხატული და ის წინ უძღვის ირიბი ობიექტის ნიშანს, რომელიც, თავის მხრივ, ყველა შემთხვევაში სუფიქსურია და ასევე აუცილებლად გამოხატულია ზმნაში შესაბამისი მორფემით. ეს ორივე მორფემა (ადრესატობისა და ირიბი ობიექტის) ობლიგატორულია.

ყველგან, სადაც გვაქვს ირიბი ობიექტი, გვაქვს ადრესატობის კატეგორიაც. ამდენად, მას შესაძლოა, ირიბი ობიექტის კატეგორიაც ვუწოდოთ, რადგანაც ფაქტობრივად ეს არის ირიბი ობიექტის თანმდევი კატეგორია. მისი არსებობა ყველანაირად ირიბი ობიექტის არსით არის განსაზღვრული. რაც შეეხება ამ კატეგორიის აღმნიშვნელ ტერმინს, ჩვენ მოვერიდეთ მისთვის “ქცევის” კატეგორიის დარქმევას, რადგანაც ვთვლით, რომ თანამედროვე ქართულში ქცევის სამგანზომილებიანი მოდელი უფრო ფართო შინაარსით ხასიათდება, თუმცა აშკარაა, რომ ისტორიულად ეს იყო მკოთხე მოდელი (მსგავსად ბასკურისა) და მხოლოდ სუბიექტისა და ობიექტის პრეფიქსურმა წარმოებამ გახადა შესაძლებელი რეფლექსივის საოპოზიციო ფორმებად გადააზრება. თანამედროვე ქართულ ენათმეცნიერებაში კამათია “ქცევა” ტერმინის შესახებ. ჩვენ ვთვლით, რომ ტერმინი დესტინაცია სასურველია დარჩეს უფრო ზოგად ტიპოლოგიურ ტერმინად.

ადრესატობის მორფო-სემანტიკური ანალიზი

ადრესატობა არის გრამატიკული, კერძოდ მორფოლოგიური კატეგორია, რომელიც უჩვენებს, თუ ვისი ინტერესებისაკენ მიემართება სუბიექტის მიერ ჩადენილი მოქმედება. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ეს კატეგორია გამოხატავს შემდეგს: თუ ვისი, ანუ რომელი ირიბი ობიექტური პირის ინტერესებისაკენ არის ორიენტირებული ანუ ადრესირებული ზმნით გადმოცემული მოქმედება. ამრიგად, ადრესატი არის ირიბი ობიექტი, რომელიც ზმნის მოქმედებაში ირიბად არის ჩარ-

თული, ეს გახლავთ დაინტერესებული აქტანტი. ტერმინები “ადრესატობა” და “ადრესატი” ამ კონკრეტული მორფო-სემანტიკური შინაარსით ჩვენ რამდენიმე წლის წინ დავამკვიდრეთ ი. ზიცართან ერთად.

ბასკურ ენაში ირიბი ობიექტური პირის მუდამ სულიერი აქტანტია და პასუხობს კითხვაზე nori? - ვის/ვისთვის/ვისკენ? სახელებში ადრესატი, შესაძლოა, სხვადასხვაგვარად იყოს გაფორმებული. ძირითადად იგი დატივითაა გადმოცემული, იშვიათად კი დანიშნულებითობის შინაარსის მქონე თანდებულებით.

სინტაქსურად ადრესატი არის ირიბი დამატება. განვიხილოთ წინადადება: Yon, berriz, amari agur egiten ari zaió – იონი კი დედას ემშვიდობება, სიტყვასიტყვით: იონი კი დედას საღმებს აძლევს. აქ amari ადრესატია, გამოხატული საზოგადო სახელით მიცემით ბრუნვაში. სინტაქსურად კი ის არის ირიბი დამატება. საუღლებელი ზმნა izan - ყოფნა მოცემულია ფორმით zaió. z – III პ. მხ.რ. სუბიექტის ნიშანია, O – ირიბი ობიექტის III. პ. მხ.რ. მარკერი (amari), a- ძირეული ხმოვანია ანუ ფუჟის ნაშთი ამ ფორმაში. ადრესატობის მარკერი კი არის i , რომელიც თითქოს სიგნალურად გვიჩვენებს და განსაზღვრავს, რომ მოქმედება მიემართება სიტყვისკენ amari , რომელსაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თავის მხრივ, ზმნაში შეესაბამება ირიბი ობიექტის მესამე პირის მხოლოდობითი რიცხვის მარკერი – O.

ადრესატი არის იგივე ირიბი აქტანტი. ბასკურ ზმნაში ჩართული ყველა ირიბი ობიექტი ადრესატია, ქართული ზმნის ირიბი ობიექტი კი, შესაძლოა, იყოს ბუნეფაქტივი, პოსესორი, ლოკატივი და ა. შ. ამდაგვარი განსხვავებული სემანტიკის აქტანტები კი უმეტესწილად, ბასკურში შესაბამისი თანდებულებითაა მოცემული.

ადრესატობა არის ზმნაში გამოხატული დესტინაცია, რომლისთვისაც ამოსავალი წერტილია სუბიექტი, განურჩევლად მისი აქტიურობის ხარისხისა.

სქემატურად ბასკური ზმნის ადრესატული მიმართებები ასე აითვლება:

→ A2 s.pl.

S 1 s.pl. → A3 s.pl.

→ A1 s.pl.

S 2 s.pl. → A3 s.pl.

→ A1 s.pl.

S 3 s.pl. → A2 s.pl.

→ A3 s.pl.

პირთა ცნობილი კომბინაციათა აკრძალვების გამო გამორიცხულია შემდეგი მიმართებები:

S 1 s.pl. ---→ A1 s.pl. და S 2 s.pl. ---→ A2 s.pl.

რეფლექსივი ბასკურ ენაში არ არის მორფოლოგიური კატეგორია, იგი ლექსიკური საშუალებებით გადმოიცემა. როდესაც სუბიექტის მიერ ჩადენილი მოქმედება ისევე სუბიექტის ინტერესებისაკენ მიემართება, ანუ ხდება მოქმედების ინტროვერტიზაცია, ანუ დანიშნულებითობის მიმართულების რეფლექსივიზაცია – ეს ენობრივი მოვლენა ბასკურ ზმნაში არ აისახება. ზოგჯერ ბასკურ ენაში ადგილი აქვს ე. წ. ფორმალური რეფლექსივის გამოვლინებას; მაგალითად, გვაქვს ერგატიული პასივი, სადაც სუბიექტი არა ჩანს; შდრ. ikusi naiz – მე დანახული ვარ, და ikusi dut - მე დავინახე. ეს ფაქტობრივად არის ერგატიული სუბიექტის მოცილების ანუ გარკვეული ტრანსფორმაციის შედეგი.

ბასკურ ენაში არა გვაქვს ადრესატული რეფლექსივი ისეთი ტიპის წინადადებებში, როგორცაა: Bere buruari ezan diot - მან თავის თავს უთხრა, ჩვენ გვაქვს ფორმალური ირიბი ობიექტი და ფორმალური რეფ-

ლექსიურობა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქართულ ენათმეცნიერებაში ასეთი ტიპის მოვლენას გასხვისებას უწოდებენ. Bere buruari - თავის თავს - ეს არის ადრესატი დატივში. ჩვენი განსაზღვრებით, ეს არის ფორმალური ადრესატი, გამოხატული უკუქცევეითი ნაცვალსახელით თავი (buru) და შესაბამისად, გვაქვს ფორმალური ადრესატობა. ამრიგად, ზმნური უკუქცევეითობის ასახვა ხდება ფორმალური ადრესატობით.

ბასკური ზმნის ადრესატობა მხოლოდ სასხვისო ქცევის შინაარსს გადმოსცემს, რაც გულისხმობს ზმნური დანიშნულებითობის მიმართებებს სუბიექტის ინტერესების მიღმა. აქ დესტინატური კატეგორიის ორიენტაციის ეექტორი მიემართება სუბიექტიდან ობიექტისაკენ. თუ მოქმედების ცენტრად სუბიექტს გაეიაზრებთ, მაშინ ადრესატობა უნდა განვიხილოთ როგორც ცენტრიდანული ეექტორული კატეგორია.

რ. ლაფონმა გამოთვალა შესაძლებელი დატიური ფორმების რაოდენობა და მიიღო თითოეულ პარადიგმაში 36 ან 40 ფორმა ე. წ. ალოკუტური ფორმების ჩათვლით. მაგალითისთვის ავიღოთ izan - ყოფნა ზმნის ორპირიანი ადრესატული უღლების პარადიგმა:

1. S1 s.	na-tza-i-k/n	O ind. 2 s.	მე ვარ შენ-თვის
2. S1 s.	na-tza-i-o	O ind. 3 s.	მე ვარ მის-თვის
3. S1 s.	na-tza-i-zu	O ind. 2 pol.	მე ვარ თქვენ-თვის
4. S1 s.	na-tza-i-zue	O ind. 2 pl.	მე ვარ თქვენ-თვის
5. S1 s.	na-tza-i-e	O ind. 3 pl.	მე ვარ მათ-თვის
6. S1 pl.	ga-tza-i- zki-k/n	O ind. 2 s.	ჩვენ ვართ შენ-თვის
7. S1 pl.	ga-tza-i-zki-o	O ind. 3 s.	ჩვენ ვართ მის-თვის
8. S1 pl.	ga-tza-i-zki-zu	O ind. 2 pol.	ჩვენ ვართ თქვენ-თვის
9. S1 pl.	ga-tza-i-zki-zue	O ind. 3 pl.	ჩვენ ვართ თქვენ-თვის
10. S1 pl.	ga-tza-i-zki-e	O ind. 3 pl.	ჩვენ ვართ მათ-თვის
11. S2 s.	ha-tza-i-t	O ind. 1 s.	შენ ხარ ჩემ-თვის
12. S2 s.	ha-tza-i-o	O ind. 3 s.	შენ ხარ მის-თვის

13. S2 s.	ha-tza-i-gu	O ind. 3 pl.	შენ ხარ ჩვენთვის
14. S2 s.	ha-tza-i-gu	O ind. 3 pl.	შენ ხარ მათთვის
15. S2 pol.	za-tza-i-zki-t	O ind. 1s.	თქვენ ხართ ჩემთვის
16. S2 pol.	za-tza-i-zki-o	O ind. 3s.	თქვენ ხართ მისთვის
17. S2 pol.	za-tza-i-zki-gu	O ind. 1pl.	თქვენ ხართ ჩვენთვის
18. S2 pol.	za-tza-i-zki-e	O ind. 3pl..	თქვენ ხართ მათთვის
19. S2 pl.	za-tza-i-zki-da-te	Oind. 1 s.	თქვენ ხართ ჩემთვის
20. S2 pl.	za-tza-i-zki-o-te	Oind. 3 s.	თქვენ ხართ მისთვის
21. S2 pl.	za-tza-i-zki-gu-te	Oind. 1 pl.	თქვენ ხართ ჩვენთვის
22. S2 pl.	za-tza-i-zki-e-te	Oind. 3pl.	თქვენ ხართ მათთვის
23. S3 s.	za-i-t	Oind. 1 s.	ის არის ჩემთვის
24. S3 s.	za-i-k/n	Oind. 2 s.	ის არის შენთვის
25. S3 s.	za-i-o	Oind. 3 s.	ის არის მისთვის
26. S3 s.	za-i-gu	Oind. 1 pl.	ის არის ჩვენთვის
27. S3 s.	za-i-zu	Oind. 2 pol.	ის არის თქვენთვის
28. S3 s.	za-i-zue	Oind. 2 pl.	ის არის თქვენთვის
29. S3 s.	za-i-e	Oind. 3 pl.	ის არის მათთვის
30. S3 pl.	za-i-zki-t	Oind. 1 s.	ისინი არიან ჩემთვის
31. S3 pl.	za-i-zki-k.n	Oind. 2 s.	ისინი არიან შენთვის
32. S3 pl.	za-i-zki-o	Oind. 3 s.	ისინი არიან მისთვის
33. S3 pl.	za-i-zki-gu	Oind. 1 pl.	ისინი არიან ჩვენთვის
34. S3 pl.	za-i-zki-zu	Oind. 2 pol.	ისინი არიან თქვენთვის
35. S3 pl.	za-i-zki-zu-e	Oind. 2 pol.	ისინი არიან თქვენთვის
36. S3 pl.	za-i-zki-e	Oind. 3 pl.	ისინი არიან მათთვის

როგორც ამას მრავალი მკვლევარი აღნიშნავს, ბასკური ენა არ უჩვენებს დიალექტურ სხვადასხვაობას ირიბი ობიექტის კატეგორიისა და ე. წ. პრედატიური რეფერენტების, ანუ აღრესატობის მარკერების გამოხატვისას.

გამოყოფთ ორი ტიპის ადრესატს:

1. უახლოესი ადრესატი, რომელიც ზმნაში ჩართული მიცემით-ბრუნვიანი აქტანტია და
2. დესტინატურობის შინაარსის მქონე თანდებულებიანი ანუ სინტაქსური ადრესატი.

წინადადებაში, შესაძლოა, ორივე ერთად შეგვხვდეს: მე მეგობარს შენთვის ეწერ წერილს." უხლოესი ადრესატის ცნება არ განისაზღვრება წინადადებაში რიგის მიხედვით, მით უფრო, რომ ბასკურშიც და ქართულშიც სიტყვათა რიგი თავისუფალია. იგი განისაზღვრება შინაგანი სიღრმისეული სემანტიკის მიხედვით და არ არის დამოკიდებული მეტყველების სუბიექტის ანუ პირველი პირის სემანტიკაზე. ასე რომ იყოს, ზემოთ მოყვანილ მაგალითში "შენთვის" იქნებოდა უახლოესი ადრესატი, მაგარამ ამ წინადადებაში უახლოესი ადრესატი არის "მეგობარს". მეორე, ზმნისგარეთა ადრესატი, ხშირად არის ან ლოკალური, ან ბენეფაქტიური სემანტიკის მქონე აქტანტი, მოქმედების დანიშნულების საბოლოო პუნქტი. ბასკურ ენაზე ზემოთ მოყვანილი წინადადება ადრესატობის თვალსაზრისით გრამატიკულად იდენტური მოდელით იქნება წარმოდგენილი: Nik zurentzat adizkideari letera diot. Adiskideari – (მეგობარს) არის უახლოესი ადრესატი დატივში, zurentzat – (შენთვის) არის ზმნისგარეთა ადრესატი, ფორმაში diot d – არის პირდაპირი ობიექტის III პირის მხოლობითი რიცხვის ნიშანი, i – არის ადრესატობის კატეგორიის მარკერი, o – ირიბი ობიექტის III პირის მხოლობითი რიცხვის ნიშანი –(adiskideari), t - სუბიექტის I პირის მხოლობითი რიცხვის ნიშანი.

ბასკურ ზმნას, ისევე, როგორც ქართულს, არ შეუძლია ორი ადრესატის გამოხატვა ერთდროულად. ამიტომ იგი მხოლოდ ერთ, უახლოეს ადრესატს გამოხატავს ზმნაში.

ბასკურ ზმნას შეუძლია კქონდეს დამატებითი ინფორმაცია ზმნის პირებზე, კერძოდ, მას შეუძლია, განსაზღვრებითი ფუნქციაც კქონდეს და კუთვნილება/პოსესიურობასაც გამოხატავდეს გარკვეულწილად.

Ettxera etoni zitzaigun - მოვიდა ჩვენთან სახლში (ეს არის ანალიტიკური წარმოების ტიპური მაგალითი). etxe-ra - (სახლი) მიმართულებით ბრუნვაშია და მოქმედების ლოკალიზაციას აღნიშნავს, მაგრამ არ არის განსახლვრული კუთვნილებითი ნაცვალსახელით gure - ჩენი, ამ ინფორმაციას გადმოსცემს ყოფნა დამხმარე ზმნის წარსული დროის ფორმა zi-tza-i-gu-n, სადაც zi-არის III პირის მხოლოდობითი რიცხვის სუბიექტი, tza -ძირი, i - ადრესატობის ნიშანი, gu - პირველი ირიბი ობიექტიური პირის მხოლოდობითი რიცხვის ნიშანი, ბოლოკიდური კონსონანტი n წარსული დროის რეფერენტია ზმნაში. ამრიგად, ზემოთ მოყვანილ წინადადებაში ადრესატობის მარკერთა და ირიბი ობიექტის დახმარებით ჩვენ ვიგებთ, რომ სახლი ჩენია. რომ ყოფილიყო gure ettxera - (ჩენი სახლისკენ/ჩვენს სახლში), მაშინ წინადადება, შესაძლოა სხვაგვარად ყოფილიყო აგებული, ანუ ადრესატული ფორმების გარაშე - Gure ettxera etorri ziren. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ როდესაც გვაქვს ადრესატობის კატეგორია და ზმნაში გამოხატული ირიბი მიმართება, შესაძლებელი ხდება კუთვნილებითი ნაცვალსახელებისა და საერთოდ, სახელთა კუთვნილებითი ფორმების გამოტოვება წინადადებაში, რადგანაც ზმნა შეიცავს ამ ინფორმაციას. ადრესატობის კატეგორია ყოველთვის შეიცავს ასეთი ტიპის ინფორმაციას, რამდენადაც იგი უჩვენებს, თუ ვისკენ, ვისი ინტერესებისაკენ მიემართება ზმნით გამოხატული მოქმედება.

თანამედროვე ბასკურ ენაში ზმნათა დიდი უმეტესობა პირიან ფორმათა ანალიტიკურ წარმოებას მიმართავს. მხოლოდ ათიოდე ზმნამ თუ შეინარჩუნა სინთეტური წარმოების ძველი ფორმები. ანალიტიკური წარმოების ზმნებს ტრადიციულ ბასკურ გრამატიკაში პერიფრაზული ეწოდებათ.

სინთეტური ზმნებია: egon - დარჩენა, joan -წასვლა, etorri - მოსვლა, ibili - სიარული, izan - ყოფნა, jakin - ცოდნა, eduki - ქონა/ყოლა, ekarri - მოტანა, eraman - ტარება, ihardun - ჩართვა. ზოგიერთი სხვა

ზმნაც ზოგჯერ სინთეტურ წარმოებას მიმართავს, ასეთებია: **jarin** - დინება, **erabili** - გამოყენება, **irudi** - მსგავსება, **esan** - თქმა. ასევეა ზმნები **atxeki** - დართვა, **jarraiki** - მიყოლება, **eman** - მიცემა და **entzun** - მოსმენა.

ინდოევროპული ენების გავლენით იმდენად დიდია ამ ენის მიდრეკილება ანალიტიკური წარმოების მიმართ, რომ იქაც კი, სადაც გვაქვს სინთეტური წარმოება, არის პარელელური ანალიტიკური ფორმებიც, რომელთაც გარკვეული უპირატესობა ენიჭებათ ენის სინქრონიულ დონეზე. ადრესატობის კატეგორია, როგორც პოლიპერსონალური ზმნის კატეგორია, აისახება სინთეტური წარმოების ზმნებსა და დამხმარე ზმნებში.

ხშირად ბასკურ ზმნებს აქვთ პარალელური ფორმები, ანუ სინთეტურიც და ანალიტიკურიც. ანალიტიკური წარმოებით **izan** - ყოფნა ზმნა აწარმოებს გარდაუვალ არაერგატიულ ფორმებს და **ukan** - ქონა აწარმოებს გარდამავალ, ერგატიულ ფორმებს. ბასკურში გამოიყოფა ზმნები, რომელთაც **egin** - კეთება დამხმარე ზმნა აწარმოებს. ეს ზმნები შინაარსით გარდაუვალი ზმნებია, მაგრამ ერგატიული ფორმა გააჩნიათ, მსგავსად ქართული მედიოაქტივებისა; ასეთებია: **amets egin** ოცნება, **dantza egin** ცეკვა, **dehadar egin** კივილი, **eztul egin** დაჭერა, **lan egin** მუშაობა, **lo egin** დაძინება, **negar egin** ტირილი, **so egin** შეხედვა, **zintz egin** დაცენიება, **bazkaldu** საუზმობა, **afaldu** სადილობა, **iraun** დარჩენა, **irakin** მოხარშვა და რამდენიმე ობსენიტური შინაარსის ზმნა: **izerdi egin** გადაფურთხება, **txiza egin** მოფისვა, **kaka egin** მოკუკვა. ამ გარდაუვალ ზმნებს ერგატიული სუბიექტი აქვთ და **ukan** დახმარე ზმნით აწარმოებენ ფორმებს. გამოდის, რომ ამ ტიპის ინტრანზიტულ ერგატიულ ზმნებს ორი დამხმარე ზმნა აქვთ: “კეთება” და “ქონა”. კონკრეტულ ფორმას, ბუნებრივია, ერთ-ერთი მათგანი აწარმოებს.

მაგალითები:

Dantzariak berehala dantzatuko dute. - მოცეკვავეები მაშინვე იცეკვებენ.

Senide guztiak elkarrekin bazkaldu dira. ყველა ნათესავმა ერთად ისაუზმა.

Gure etxeak zutik irauten du. ჩვენი სახლი ისევ დგას, (ანუ რჩება დამდგარი).

Urak irakin du. წყალი მოიხარშა (ადუღდა).

Langileak lanean dihardu. მუშა შრომაშია.

ანალოგიური ტიპის ფორმაწარმოება აქეთ ამინდის გამომხატველ ზმნებს, მაგრამ მათი სუბიექტი ნომინატივეშია, უფრო ზუსტად, აბსოლუტივეში.

მაგალითები:

Gaur euria egin du – დღეს წვიმდა.

Gorbeian elurra egiten du neguan. - ზამთარში თოვს გორბებაში.

Haize handia egingo du bihar. - ხვალ აქ დიდი ქარი იქნება.

ბასკურში გვაქვს ზმნათა ჯგუფები:

1. Nor? ერთპირიანი გარდაუვალი - არაერგატიული არაადრესატული,
2. Nor-Nori? ორპირიანი გარდაუვალი - არაერგატიული ადრესატული,
3. Nor-Nork? ორპირიანი გარდამავალი - ერგატიული არაადრესატული,
4. Zer-nori-nork? სამპირიანი გარდამავალი - ერგატიული ადრესატული.

აქედან ნათელია, რომ, შესაბამისად, გვაქვს შემდეგი ჯგუფები:

1. უობიექტო ანუ არაადრესატული და არაერგატიული ერთპირიანი ზმნები, აბსოლუტური ზმნები.
2. ორობიექტიანი ანუ ადრესატული და ერგატიული სამპირიანი ზმნები,
3. ერთობიექტიანი ანუ ალტერნატიული: ან ადრესატული ან ერგატიული ორპირიანი ზმნები.

არჩევანი ერგატიულობასა და ადრესატობას შორის ორპირიან ზმნებში იჩენს თავს, სადაც ობიექტი არის ან ირიბი ან პირდაპირი. აბ-

სოლუტური ერთპირიანი ზმნები არც ერგატიულია და არც ადრესატული. ეს ბუნებრივიცაა, ადრესატობა ხომ, ქცევის კატეგორიის მსგავსად, პოლიპერსონალური ზმნის კატეგორიაა და სულ მცირე - სუბიექტისა და სხეისთვის (ირიბი ობიექტისათვის) ჩადენილი მოქმედების არსია გადმოსაცემი. იქ სადაც ეს სხვა - (ირიბი ობიექტი) არ არის, არც ადრესატობის კატეგორია გვექნება. ასეთია ერთპირიანი და ორპირიანი ტრანზიტული ზმნები.

დატივი არის ადრესატის ბრუნვა. “*Jatetxeko neskatzak izozki bat dakarkio aurtxoari*” [298;412]. რესტორნის ოფიციანტს ერთი ნაყინი მოაქვს ბაეშისთვის. *Jatetxeko* (რესტორნ-ის) არის ქვემდებარის კუთვნილებითი განსაზღვრება, *neskatzak* (გოგონა, ოფოციანტი - ერგ.) - არსებითი სახელია ერგატიულ ბრუნვაში, რომელიც ზმნაში ნულოვანი სუფიქსითაა მოცემული, როგორც III პირის მხოლოდითი რიცხვის აგენსი, *izozki bat* (ნაყინი ერთი-ნომ.) პირდაპირი დამატებაა განუსაზღვრელი არტიკლით, რომელსაც ზმნაში შეესაბამება პრეფიქსი *da* (O ind. IIIპ. მხ. რ.). *aurtxoari* (ბაეში - დატ.) არის ადრესატი, საზოგადო არსებითი სახელი მიცემით ბრუნვაში. ბრუნვის დაბოლოებაა *r-i. da-kar-ki-ი* - ზმნა მოქვს *kar* ძირია და *ki* ადრესატობის ნიშანი, რომელიც უჩვენებს, რომ ნულმარკერიანი აგენსის მიერ შესრულებული მოქმედება მიემართება სიტყვა *aurtxoari* -ის ინტერესებისაკენ, თვითონ ამ სიტყვას კი ზმნაში სუფიქსი - *ი* გამოხატავს.

ადრესატის ბრუნვა მხოლოდ დატივია, როდესაც ამ ბრუნვის მიღმა არის ასახული იგივე სემანტიკის მქონე ირიბი მიმართება “თვის” ტიპის თანდებულებიანი ფორმებით, ადგილი აქვს აღწერით ადრესატობას, რომელიც სინტაქსური ხერხებით გადმოიცემა და არა ზმნის ფორმით. ასეთ დროს ზმნა რჩება ნეიტრალურ ფორმაში და არის უადრესატო; მაგალითად: *Gizonaren alde dago egin da*” [349; 325]. ადამიანისთვის (ადამიანის სასარგებლოდ) გაკეთდა. აქ ცხადია, რომ მოქმედება უშუა-

ლოდ ადამიანისათვის, მისი ინტერესებისათვის შესრულდა, მაგრამ ადრესატობა არა გვაქვს ზმნაში. *Amonaren gatik erosi genuen* [349; 89] ბებიისათვის ვიყიდეთ. ამ წინადადებაშიც ფორმა “ბებიისათვის”, მართალია, დანიშნულებითობას გვიჩვენებს, მაგრამ ზმნაში არ გამოიხატება ეს სემანტიკა. ასეთივე ტიპის მაგალითებია:

Nerentzat ekarri dira [321; 179], ჩემთვის (ჩემი გულისთვის) მოაქვთ,

Artzainengantz joan dira [349; 108], წავიდნენ მწყმსებისაკენ,

Aitonarengana etorri dira [309; 102], წავიდნენ ბაბუისაკენ და ა. შ.

ადრესატობის ზმნური კატეგორია დატივის ნიშნითაა მოცემული ზმნაშიც. ამიტომაც მას ხან დატიურ ნიშნებს უწოდებდნენ, ხან - პრედატიურს, რადგანაც იგი ირიბი ობიექტის მარკერს უძღვის წინ. როგორც ლაფონი წერს: “ ბასკურ ენაში არსებობს პირიანი ზმნები, რომელთაც გაანინათ პირის სუფიქსები, რომლებიც გვიჩვენებენ თუ ვისკენ ან რისკენ არის მოქმედება ადრესირებული, ან რისთვის ან ვისთვისაა პროცესი დანიშნული. ეს სუფიქსები გამოხატავენ მეორე ობიექტის (კუთვნილებითი ობიექტის) გრამატიკულ პირს. თუ ეს დამატება არ არის ასახული ზმნაში და მოცემულია არსებითის ან ნაცვალსახელის ფორმით, მაშინ ის არის მიცემით ბრუნვაში. ამდენად, შესაბამისი სუფიქსები ზმნაში დატივის მნიშვნელობის მქონეა” [180; 93]. ლაფონი აღნიშნავს, რომ “XVI საუკუნიდან უამრავი სინთეტური ზმნის ფორმა გამოვიდა ხმარებიდან და ამათგან უმრავლესობა სწორედ დატივის მაჩვენებლიანი ფორმები იყო. მხოლოდ დამხმარე ზმნებმა თუ შეინარჩუნეს დატივის ნიშნიანი ფორმები უღლების სხედსხვა პარადიგმებში. ამის მიუხედავად, სასაუბრო ენასა თუ ავტორისეულ ტექსტში ხშირია ზმნაში გამოტოვებული ადგილები (დატივის ნიშნის გარეშე), რომელიც შეგვიძლია შესაბამისი ჩვენებითი ნაცვალსახელის ან არსებითი სახელის დატივით შევაკოსოთ ” [180; 117-118]. ეს არის ინდოევროპული ენების გავლენის შედეგი.

ლაფონის მსგავსად, ა. ტოვარიც გამოყოფს “დატიური ელემენტების შემცველ ზმნებს” [417; 69-70] .

საერთოდ, დატივი არის საგნის ან არსების ბრუნვა, რომელსაც ეხება ზმნის მოქმედება ან მდგომარეობა [261; 405]. დატივი, ფილმორის განმარტებით, არის სულიერობის წყარო, ანუ იგი არის არის აგენსისა და პაციენსის მიღმა დარჩენილი ბრუნვა, რომელსაც შეუძლია წინადადების დანარჩენ ნაწილთან შეთანხმებული ნებისმიერი მნიშვნელობის გადმოცემა. “სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სამსახელიან წინადადებაში დატივის ფუნქცია გამომდინარეობს კონტექსტიდან, ის არ არსებობს როგორც წინასწარ მოცემული დატივის მნიშვნელობათა შესაძლებელი ვარიანტების სიმრავლიდან” [261 ; 384]. ფილმორი საესებით სამართლიანად აკრიტიკებს დეივერის შეხედულებას, რომ ორსახელიან წინადადებაში არჩეიანი დატივსა და აკუნატივს შორის სემანტიკურად არარელევანტურია და შემთხვევით კანონებს ექვემდებარება, ზოგჯერ კი თავისუფალ არჩევანსაც უშვებს [261; 385]. ყველაფერს რომ თავი დაეანებოთ, ენაში არ არსებობს შემთხვევითი კანონები. საგულისხმოა ფილმორის მიერ ჩატარებული ბრუნვათა გამოკვლევა. მეცნიერი ძირითადი ბრუნვების დახასიათებისას გამოყოფს სულიერისა და უსულოს კატეგორიებს. აგენტივი განსაზღვრულია, როგორც ზმნასთან იდენტიფიცირებული მოქმედების სულიერი ინიციატორი, დატივი კი სულიერი არსების ბრუნვა, რომელსაც ეხება ზმნით გამოხატული მოქმედება ან მდგომარეობა [261; 405-406]. ფილმორი წერს, რომ “დატივი არის შესაბამისი ზმნით დასახელებული მოქმედების სულიერი აქტანტის ბრუნვა.” [261; 408] წინადადებაში ბრუნვათა გარემოცვას მკვლევარი ბრუნვით ჩარჩოს უწოდებს და გამოყოფს სახელისა და ზმნის არჩევანს [261; 415]. გარკვეული ტიპის იერარქია კი გნსაზღვრავს, სახელის მიერ წამოწეული ფუნქციებიდან რომელი უნდა განისაზღვროს, როგორც გრამატიკული [262; 530] .

დატივი აგრეთვე არის რეფლექსივის კონტროლიორი [248; 190]. ბასკური დატივის ფუნქციური მხარე, რა თქმა უნდა, იზიარებს ზემოხსენებულ ტიპოლოგიურ დასკვნებს. ფორმის თვალსაზრისით კი ასეთი სურათია: ბასკურ ენაში დატიური ბრუნვის დაბოლოებაა სუფიქსური *i*, რომელსაც პოსტოკალურ პოზიციაში *r* ხმოვანგასაყარი უძღვის წინ. *mendi-r-i*, (მთას), *ama-r-i* (დედას). როდესაც არსებით სახელს ერთვის განსახვდრებითი არტიკლი *a*, ხმოვანგასაყარი *r* არტიკლის შემდეგ იკავებს პოზიციას: *mendi-a-r-i*, (მთას), *seme-a-r-i* (ვაჟიშვილს) და მისთ. სხვა ბრუნვის ნიშანთა მსგავსად, მრავლობით რიცხვში მიცემითი ბრუნვის მარკერი არ იცვლება, მას წინ უძღვის მრავლობითობის აღმნიშვნელი მორფემა *-e*, *seme-e-i* (ვაჟიშვილებს), *mendi-e-i* (მთებს) და ა. შ. სახელებში დატივის ნიშანია *i*, თუმცა იგი, შესაძლოა, სხვადასხვაგვარად გამოიყურებოდეს ამა თუ იმ ფონეტიკური გარემოცვისა და მორფოლოგიური პირობების გამო (*ri, ari, ei, i*).

ჩვენი აზრით, დატივის ძირითადი მორფემის გენეზისი ჩვენებით ნაცვალსახელებს უნდა უკავშირდებოდეს. მაგრამ ეს დიაქრონიული საკითხი ცალკე კვლევას მოითხოვს და ამჟამად მას ვერ შევეხებით.

ინჩაუსტი გამოყოფს ადრესატულ უღლებას და მას ირიბს უწოდებს, ხოლო არაადრესატულს კი - პირდაპირს. ზმნათა ფორმები მასთან განეკუთვნება ინტრანზიტულ ირიბს (*S + Oind.*) ან ტრანზიტულ პირდაპირს (*S, SOd.*) [358; 84-89]. იგი გამოყოფს მესამე ჯგუფსაც, რომელსაც უწოდებს ტრანზიტულ ირიბი უღლების ზმნებს (*S, Od. + Oind.*) [358; 88-91].

ჩვენი კლასიფიკაციით, ადრესატობა პირიანობის მიხედვით გვაქვს შემდეგი ჯგუფებით:

→ უარყოფითი

1. ერთპირიანი

→ შუალედური

→ უარყოფითი

2. ორპირიანი გარდამავალი

→ შუალედური

1. ორპირიანი გარდაუვალი → დადებითი

2. სამპირიანი → დადებითი

ანუ გვაქვს ექვსი ტიპი: ორი უარყოფითი, ორი შუალედური და ორიც დადებითი.

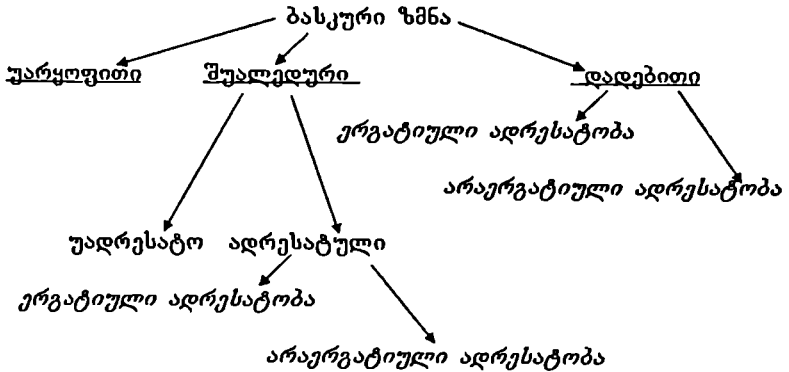
უარყოფითი A	დადებითი B
შუალედური – ადრესატული C	შუალედური – უადრესატო D

გვაქვს შემდეგი სახის ბინარული ოპოზიციები: A-B და C-D. აღსანიშნავია, რომ რაიმე მნიშვნელოვანი სხვაობა ადრესატობის კატეგორიის გამოხატვის თვალსაზრისით ამ ჯგუფებს შორის არ აღინიშნება z_k ფლურალიზატორის გამოყენებისას, ზემოთ აღწერილი თავისებურებების გარდა.

როგორც უკვე ითქვა, ადრესატობა არ არის დამოკიდებული გარდამავლობაზე. თუმცა შეგვიძლია გამოვყოთ გარდამავალი და გარდაუვალი ადრესატობა. შესაბამისად, ბასკურში გვაქვს ერგატიული და არა-ერგატიული ადრესატობა. თავისთავად ობიექტის თანადროულად ორი მიმართულებით გააზრება ქმნის ამ ტიპის სისტემებს. სხვათაშორის, ეს ასახულიცაა უშუალოდ ადრესატობის მარკერზე. ჩვენი აზრით, ki შედგება დატიური (i) და ერგატიული (k) რეფერენტებისაგან.

საფიქრებელია, რომ ბასკურში სწორედ ერგატიული დესტინაციაა პირველადი.

ერგატიული დესტინაცია შემდეგ სქემას კმნის ბასკურ ზმნაში:

ადრესატობის კატეგორიის რეფერენტები

ადრესატობის კატეგორიის ძირითადი ისტორიული მარკერი არის *i*; სინქრონიულ დონეზე კი - *ki/i*. ადრესატობის მარკირება, შესაძლოა, იყოს ერთმორფემული ან ორმორფემული. ბასკურ ზმნაში ორივე ვარიანტი არსებობს. ორმორფემული მარკირება გულისხმობს დესტინაციის სემანტიკის კლასიკური ფორმით გადმოცემას: ადრესატობის მარკერითა და ირიბი ობიექტის ნიშნით. აგლუტინაციის პრინციპის მიხედვით, აქ ფუნქციები განაწილებულია – დესტინაციის ზოგადი, არსებითი სემანტიკა გადმოცემულია ადრესატობის მარკერით და კონკრეტული ადრესატი კი დაზუსტებულია მეორე მორფემით – ირიბი ობიექტური პირისა

და რიცხვის გამომხატველი მორფემით. ერთმორფემული ადრესატობა კი არის მოცემული მხოლოდ ირიბი ობიექტური პირისა და რიცხვის გამომხატველი მორფემით, ადრესატობის მარკერის გარეშე. ბუნებრივია, რომ გასაგები მიზეზების გამო მიუღებელია შებრუნებული ვარიანტი – ადრესატობის მარკერი ირიბი ობიექტური პირისა და რიცხვის გამომხატველი მორფემის გარეშე. ცხადია, რომ ადრესატობის მარკერები i/ki ვერ მიუთითებენ კონკრეტულად იმ პირს, რომლისკენაც მიემართება მოქმედების დესტინატური ვექტორი. ადრესატობა დანიშნულებითი მიზანმიმართულების გამოხატეაა ზმნაში. ამ კონკრეტულ მიმართულებას კი ზმნაში უკვე ირიბი ობიექტი აზუსტებს თავისი მარკერებით. ინჩაუსტი მათ “პირიან დატივებს უწოდებს” [358; 15].

საერთოდ, ისტორიულად ბასკური ზმნისათვის დამახასიათებელია დესტინაციის კატეგორიის ორმორფემული მარკირება, როგორც ლაფონი მიუთითებდა.

ერთმანეთს შევადაროთ ერთმორფემული და ორმორფემული მარკირების ნიმუშები:

Ekarri - წაღება

ერთმორფემული მარკირება:

Od. III s.		Oind. I s.
S2 s.	dakar-da-k/n	
S2 ზრდ.	dakar-da-zu	
S2 pl.	dakarzue	

Od. III s.		Oind. I pl.
S2 s.	dakar-gu-k/n	
S2 ზრდ.	dakar-gu-zu	
S2 pl.	dakar-gu- zue	

და ა. შ.

იგივე ზმნაში ადრესატობის კატეგორიის ორმორფუმი მარკირება:

Od. III s.	Oind. I s.
S2 s.	dakar-da-ki-k/n
S2 ზრდ.	dakar-da-ki-zu
S2 pl.	dakar-ki-zue

Od. III s.	Oind. I pl.
S2 s.	dakar-gu-ki-k/n
S2 ზრდ.	dakar-gu-ki-zu
S2 pl.	dakar-gu-ki- zue

და ა. შ.

ინდოევროპულ ენებთან სიახლოვე ბასკურში იწვევს არა მარტო ანალიტიკური ფორმების სიჭარბეს, არამედ პოლიპერსონალური ზმნის რიგი კატეგორიების გადააზრებას. ამის დასტურია ადრესატობის კატეგორიის ზემოთ მოყვანილი ორი ვარიანტის პარალელური ფორმების არსებობა ენაში.

ადრესატობის მარკერები *i/ki* არ იცვლება პირისა და რიცხვის მიხედვით. ეს მარკერები უცვლელია უღლების ყველა სხვადასხვა ფორმაში. ამიტომაც ჩვენ მხოლოდ აწმყო დროის (Indikatibozko orainaldia) ფორმებს განვიხილავთ მაგალითებად. თავად ადრესატობის რეფერენტთა შორის ვარირება (*i* თუ *ki*) არ არის ფონეტიკურად შეპირობებული.

i პოსტგოკალურ პოზიციაში V-i-C
natza-i-k/n
natza-i-zu

i ინტერეოკალურ პოზიციაში V-i-V

natza-i-e

hatza-i-o

natza-i-o

i პოსტკონსონანტურ პოზიციაში C-i-V

d-i-o

d-i-e

d-i-e-gu

i ინტერკონსონანტურ პოზიციაში C-i-C

d-i-t

d-i-gu

d-i-da-zu

ki პოსტეოკალურ პოზიციაში V-ki-C

na-ki-zun

na-ki-zuen

ha-ki-gun

da-ki-dan

ki ინტერეოკალურ პოზიციაში V-ki-V

na-ki-an

na-ki-on

ha-ki-en

ha-ki-en

ki პოსტკონსონანტურ პოზიციაში C-ki-V
nen-ki-oken
nen-ki-eken
hen-ki-eken
hen-kioken

ki ინტერკონსონანტურ პოზიციაში C-ki-C
nen-ki-zuken
nen-ki-zueken
hen-ki-guken
hen-ki-dakeen

და ა. შ. [415 ; 14, 15]

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბასკური ზმნის ადრესატობის რეფერენტები სუფიქსურია, თუმცა გვხვდება ადრესატობის i არა სუფიქსურ პოზიციაშიც, პირდაპირი ობიექტის რეფერენტის შემდეგ, ძირის წინ. აქ ძირი ნულოვანია:

d-i-da-k/n

d-i-t

d-i-gu

d-i-gu-zue

d-i-gu-te და ა. შ. [415 ; 14, 15]

ამ ტიპის ფორმებში ადრესატობის მარკერი უფრო პრეფიქსურ მარკერად შეიძლება ჩაითვალოს, ვიდრე სუფიქსურად. იგი, შესაძლოა, მიეიწინოთ პირველი პოზიციის აფიქსად სუფიქსთა რიგში. მაგრამ ძალზე საინტერესოა იმ ზმნათა ფორმები, სადაც i არის პირველი მორფემა, ე. ი. არის აშკარა პრეფიქსი და აქვს ადრესატული შინაარსი: i-

eza-da-k/n, i-eza-da-zu, i-eza-da-zue და ა. შ. [415 ; 14, 15]. ეს პრეფიქსური i ზოგჯერ თავს იჩენს ინფინიტიურ ფორმებშიც, მაგ:

i-rudi – მოჩვენება. (თუმცა ამ ზმნას გარკვეული რეფლექსიური შინაარსიც გააჩნია.) სხვადასხვა ბასკი ავტორი ამას სხვადასხვა ახსნას აძლევს [356, 370, 375, 420, 432].

ჩვენ ვუიქრობთ, რომ ადრესატობის მარკერები დიაქრონიულად იყო პრეფიქსური (i-), რამაც განვითარების მეორე ეტაპზე, მოგვცა ადრესტობის ცირკუმფიქსური წარმოება (i-i/ki), რადგანაც პრეფიქსურ პოზიციაში სემანტიკური შინაარსი გაფერმკრთალდა. ტენდენცია გაგრძელდა და მეასმე ეტაპზე მივიღეთ ადრესატობის კატეგორიის სუფიქსური რეფერენცია (-i/ki).

d-i-eza-i-ke-t

d-i-eza-i-o-ke-k/n

d-i-eza-i-e-ke

d-i-eza-i-o-ke-gu

d-i-eza-i-e-ke-zu

d-i-eza-i-e-ke-zu-e

d-i-eza-i-o-ke-te

d-i-eza-i-eke-k/n

და ა. შ. [415 ; 39] .

ამ ფორმებში პირველი i პირდაპირ ზმნის ძირს დაერთვის პრეფიქსად, მეორე კი ტრადიციულ პოზიციაშია: წინ უძღვის ირიბი ობიექტის მარკერებს. იგი პირველი სუფიქსია და უშუალოდ ზმნის ძირს დაერთვის. აქ კარგად ჩანს ადრესატობის კატეგორიის მარკერთა რანგი.

იმპერატივებში, სადაც, როგორც წესი, შენარჩუნებულია უძველესი ენობრივი სურათი, ზოგან i არის პირველი პრეფიქსი:

i-eza-da-k/n

i-eza-da-zu

i-eza-da-zu-e

i-eza-i-e-k/n

i-eza-i-e-zu

i-eza-i-e-zu-e

i-eza-i-e-te

და ა. შ. [415 ; 44].

მესამე ეტაპზე, როგორც აღენიშნეთ, გვაქვს სუფიქსური წარმოებუბა: natza-i-o, na-tor-ki-o და ა. შ. აღრესატობის კატეგორიის ზემოხსენებული ეტაპების გამოვლენა უამრავ ამოუცნობ საკითხს მოჰფენს ნათელს ბასკური ზმნის სისტემაში და საერთოდ, ბასკურ გრამატიკაში.

ტრასკს მიანია, რომ აღრესატობის მარკერი ki არის ორი დამოუკიდებელი, მაგრამ ერთნაირი ფუნქციის მქონე ელემენტის ნაერთი [420]. ასკუე თელის, რომ ეს სხვადასხვა ფუნქციის მქონე ელემენტებია [309, 310]. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ეს მკვლევარი არ არის თანმიმდევრული: იგი განიხილავს ki-ს ხან როგორც მიმღეობის მაწარმოებელს, ხან რეფლექსურობის, ხან კი ინტრანზიტულობის მარკერს. ზოგ მკვლევარს კი მიანია, რომ ერთიანია რეფერენტები: kio, kie, kigu და ა.შ. [363, 377, 418, 420]. ამ ტიპის მორფემებს ისინი გაიაზრებენ როგორც - “სუბიექტი ობიექტისათვის”. ასეთი მიდგომა კი ბუნებრივ ტიპოლოგიურ პარალელს ავლებს ქართული ზმნის პროკლიტიკასთან.

ლაფონის აზრით, k და i სხვადასხვა მორფემებია. მაგრამ ლაფონი არ აკონკრეტებს მათ მნიშვნელობას i მიცემითი ბრუნვის ფორმაა. ეს სადავო არაა ბასკოლოგებთან. რა არის k ფორმანტი ამ მორფემაში და რა როლი შეიძლებაოდა ჰქონოდა მას დიაქრონიულად? ჩვენი აზრით, ეს არის ერგატივის ნიშანი ზმნაში. ამით ჩვენ სახეზე გვაქვს ერგატიული დატივი, რომელსაც ეკარგება ერგატივის შინაარსი

აღტერნატიულ ფორმებში (ორპირიან ერთობიექტიან ადრესატულ ფორმებში) და იგი მთლიანად ფორმდება როგორც ერთიანი მორფემა. ჩვენი აზრით, ჯერ მოხდა ფუნქციათა შერწყმა რომელიღაც დონეზე და შემდგომ კი საოპოზიციო ფორმებში რეფერენტმა გააერთიანა გარკვეული ცნებები. სავარაუდოა, რომ ჯერ გვექონდა პრეფიქსალური i, შემდეგ მივიღეთ ცირკუმფიქსი და აქ უკვე შემოდის k, როგორც დესტინაციის აქტის თანამონაწილე ერგატიული წევრი. საფიქრებელია, რომ თავდაპირველად იგი გაჩნდა ორობიექტიან ადრესატულ ფორმებში და შემდგომ გაერცვლდა აღტერნატიულ - ერთობიექტიან ადრესატულ ფორმებშიც. სავარაუდოა, რომ დროში ეს ხდებოდა დესტინაციის მარკერის სუფიქსალიზაციის პროცესის პარალელურად.

ადრესატობის მარკერთა ზემოთ განხილული ევოლუციური სურათი არის ნათელი მაგალითი იმისა, თუ როგორ მუშაობს ფორმალური სტრუქტურა და როგორ სცილდება იგი თავდაპირველ ფუნქციურ მოდელს. მხოლოდ სინთეზურ, ფუნქციო-ფორმალურ თეორიას შეუძლია სრულყოფილად ახსნას ასეთი ტიპის მოვლენები. საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ (შესაძლოა განსხვავებული ტიპის ენათა გარემოცვის მიზეზით) ბასკური ენისათვის დამახასიათებელია ფორმისა და ფუნქციის ამდაგვარი დაცილება, რაც შემდგომში იწვევს ბასკურ ენაში რიგი კატეგორიების ორმაგ გამოხატვას; მაგალითად, ბასკურ მორფოლოგიაში ასეა გაფორმებული მრავლობითობა, ინტენსივობა, ადრესატობა და სხვ.

დატივის მარკერის ზმნაში გამოჩენა აბსოლუტურად ეჭვგარეშეა. როგორც ნ. მარი წერდა: “ზმნა ხომ ძირითადად სახელისგან არის ნაწარმოები, რათა მოქმედების ან მდგომარეობის ელემენტი შესძინოს წინადადებას” [186; 246]. ადრესატს კი თითქოს დამატებით შეაქვს ზმნაში თავისი მორფემა, რათა კიდევ ერთხელ უჩვენოს ზმნით გამოხატული მოქმედების დესტინატური მიზანმიმართულება.

ცნობილია, რომ იმპერატივები, რომელთაც შენარჩუნებული აქვთ ძველი ფორმები, სხვადასხვაობას უჩვენებენ ადრესატობის კატეგორიის გამოხატვის თვალსაზრისით: კერძოდ, პირველსა და მეორე პირებში არ მოეპოვებათ ადრესატობის კატეგორიის მარკერი. ის მხოლოდ მესამე პირში ჩნდება; ე. ი. პირველ-მეორე პირებთან ადრესატობის კატეგორიის ერთმორფემული მარკირება გვაქვს და მესამე პირთან კი - ორმორფემული:

Od. III s. O ind. I s.

Od. III s. O ind. I pl.

S2 s.	ekar-da-k/n	ekar-gu-n/k
S2 pol.	ekar-da-zu	ekar-gu-zu
S2pl.	ekar-da-zue	ekar-gu-zu

Od. III s. O ind. III s.

Od. III s. O ind. III pl.

S2s.	ekarr-i-o-k/n	ekarr-i-e-k/n
S2 pol.	ekarr-i-o-zu	ekarr-i-e-zu
S2pl.	ekarr-i-o-zu-e	ekarr-i-e-zu-e

გამოჩნდა III პირის ირიბი ობიექტი და შესაბამისად, ზმნაში გაჩნდა ადრესატობის მარკერი *i*. როგორც ამას ლაფონიც აღნიშნავს, პირველსა და მეორე პირებს იმპერატივებში არ ჰქონდათ ადრესატობის ნიშანი. იგი წერს: “იშეიათია, რომ პირველი და მეორე პირების სასარგებლოდ ჩადენილი მოქმედება ზმნაში დატივის მარკერით გადმოიცეს” [180; 94].

როდესაც სუბიექტი არის მესამე პირი, ზუსტად აქ ჩნდება *ki* მარკერი. ამიტომაც მივიჩინეთ იგი წარმოშობით ერგატიული დატივის ანუ ერგატიული დესტინაციის ფორმანტად.

Od. IIIs. Oind. I s.

O d.IIIIs. Oind. I pl

S3.s.	b-ekar-ki-t	b-ekar-ki-gu
S3.pl.	b-ekar-ki-da-te	b-ekar-ki-gu-te

Od. IIIIs. Oind. II s.

O d.IIIIs. Oind II pol.

S3.s.	b-ekar-ki-k/n	b-ekar-ki-zu
S3.pl.	b-ekar-ki-a-te	b-ekar-ki-zu-te

Od. IIIIs. Oind. II pl.

S3.s.	b-ekar-ki-zu-e
S3.pl. .	b-ekar-ki-zu-e-te

Od. IIIIs. Oind. III s.

O d.IIIIs. Oind. III pl

S3.s.	b-ekar-ki-o	b-ekar-ki-e
S3.pl. .	b-ekar-ki-o-te	b-ekar-ki-e-te

ასეთივე სურათია სხვა ზმნებშიც: irakatsi -შესწავლა, utsi - დატოვება egorri - გაგზავნა, eman - მიცემა, erosi - ყიდვა, ihardetsi – პასუხის მიცემა [337; 158-169].

როგორც ვნახეთ, მესამე ობიექტურმა პირმა ზმნაში შემოიტანა i მარკერი, ხოლო მესამე სუბიექტურმა პირმა კი ირიბი მიმართების გამოსახატავად ki მორფემა შემოიტანა, განუჩრჩევლად ირიბი ობიექტის პირისა და რიცხვისა. შემდგომშიც ზუსტად ეს მორფემა განზოგადდა ამ კატეგორიის გამოხატვის თვალსაზრისით, რადგანაც იგი არ განარჩევდა ირიბი ობიექტის პირებს. საფიქრებელია, რომ ki თავდაპირვე-

ლად გაჩნდა ორობიექტიან ადრესატულ ფორმებში და შემდგომ გაგრძელდა ერთობიექტიან ადრესატულ ფორმებშიც. ჩვენი აზრით, ki მორფემა ადასტურებს ერგატიული დესტინაციის არსებობას რეფერენციალურ დონეზე.

ზემოთ განხილული საკითხი შუქს პფენს იმ გარემოებას, რომ ბასკურ ზმნაში აისახებოდა კლასის კატეგორია. მეტყველების აქტში მონაწილე პირები კონკრეტული პირებია და არ სჭირდებათ დამატებითი მითითება. მესამე არა-პირი (nonperson) [98; 262] კი არის კორელაციის არამარკირებული წევრი" [98; 289] და იგი საჭიროებს დაზუსტებასა და მითითებას. აქედან გამომდინარე, ნათელი ხდება, რომ ადრესატობის მარკერი სწორედ მესამე პირში ჩამოყალიბდა და შემდეგ ანალოგიისა თუ სიმეტრიის პრინციპით გადავიდა პირველსა და მეორე პირებში. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სავარაუდოა ამ მარკერთა წარმომავლობა ჩვენებითი ნაცვალსახელიდან მომდინარეობდეს, მით უფრო, რომ საყოველთაოდ აღიარებულია პირის ნიშანთა ნაცვალსახეური წარმოშობა ბასკურ ზმნაში (და არა მარტო ბასკურში).

საგულისხმოა, რომ პედრო დე ირისარი საუბრობს ირიბი ობიექტის მეორე პირის ალოკუტურ ფორმებზე. შეკვლევაში განიხილავს ამ მოვლენის დიალექტურ სხვადასხვაობებს და უღლების პარადიგმებს ადგენს სხვა მეცნიერთა პარადიგმებთან შეპირისპირებით. იგი ასევე საუბრობს ფსევდო-ალოკუტურობაზე [359, 360].

დიალექტურ სხვაობებს ბასკური დესტინაციის კატეგორია არ გვიჩვენებს. მხოლოდ მცირედი ფონეტიკური მიზეზებით გამოწვეული სხვაობა თუ შეინიშნება. როგორც ბასკოლოგებში შენიშნავენ – გიპუსკოურ დიალექტში ე. წ. პრედატიურ ნიშნებს ემატებათ ირიბი ობიექტის ნიშანი და ასეთი სურათი გვაქვს:

ki+t=t, ki+k/n=k/n, ki+o=ko, ki+gu=ku, ki+zu=tzu, ki+zue=tzue, ki+e=ke [420].

ბასკოლოგთა დიდი ნაწილი zki აფიქსს განიხილავს, როგორც ერთიან მორფემას. ინჩაუსტი წერს, რომ “zki სუბიექტის მრავლობითობის აღმნიშვნელია ინტრანზიტულ ფორმებთან, და პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობის გამომხატველია ტრანზიტულ ზმნებში” [357; 13]. ჩვენი აზრით, zki იყოფა მრავლობითობის z და ადრესატობის ki მორფემებად. “დამოუკიდებლად სუფიქსური z ხშირად არის ზმნის პირის მრავლობითობის გამომხატველი” [357; 25].

joan (nor) წასვლა etorri(nor) მოსვლა

S1.s.	noa	nator
S2.s.	hoa	hator
S3s.	doa	dator
S1 pl.	goa-z	gato-z
S2 pol.	zoa-z	zato-z
S2pl.	zoa-z-te	zato-z-te
S3pl.	doa-z	dato-z

მეორე პირში z პრეფიქსიც, რა თქმა უნდა, მრავლობითობის აღმნიშვნელია ზრდილობიან ფორმებსა და მრავლობითშიც. იგივე ფლურალიზატორი z გეხვედება მეორე პირის ნაცვალსახელებშიც: zu, zue.

როდესაც სუფიქსალური z ჩნდება როგორც ინტრანზიტული სუბიექტის ფლურალიზატორი, ის უშუალოდ ერთევის zki. მაგალითისთვის განვიხილოთ ფორმები ზმნისა egin - ყოფნა/მდებარეობა/მდგომარეობა:

S1s.	na-go-ki-k/n	S1pl.	ga-go-z-ki-k/n	Oind.	2s.
S1s.	na-go-ki-o	S1pl.	ga-go-z-ki-o	Oind.	3s.
S1s.	na-go-ki-zu	S1pl.	ga-go-z-ki-zu	Oind.	2 pol.
S1s.	na-go-ki-zu-e	S1pl.	ga-go-z-ki-zu-e	Oind.	2pl.
S1s.	na-go-ki-e	S1pl.	ga-go-z-ki-e	Oind.	3s.

S2s. ha-go-ki-t	S2pl. za-go-z-ki-t	Oind. 1s.
S2s. ha-go-ki-o	S2pl. za-go-z-ki-o	Oind. 3s.
S2s. ha-go-ki-gu	S2pl. za-go-z-ki-gu	Oind. 1pl.
S2s. ha-go-ki-e	S2pl. za-go-z-ki-e	Oind. 3pl.
S2s. ha-go-ki-e	S2pl. za-go-z-ki-e	Oind. 3pl.

S2pl. za-go-z-t	Oind. 1s.
S2pl. za-go-z-ki-o	Oind. 3s.
S2pl. za-go-z-ki-gu	Oind. 1pl.
S2pl. za-go-z-ki-e	Oind. 3pl.

S3s. da-go-ki-t	S1pl. da-go-z-ki-t	Oind. 1s.
S3s. da-go-ki-k/n	S1pl. da-go-z-ki-k/n	Oind. 2s.
S3s. da-go-ki-o	S1pl. da-go-z-ki-o	Oind. 3s.
S3s. da-go-ki-zu	S1pl. da-go-z-ki-zu	Oind. 2 pol.
S3s. da-go-ki-zu-e	S1pl. da-go-z-ki-zu-e	Oind. 2pl.
S3s. da-go-ki-e	S1pl. da-go-z-ki-e	Oind. 3s.

[415; 52]

ასეთივე სიტუაციაა ზმნებში jaon –წასვლა, etorri – მოსვლა, ibili - სიარული და სხვ. [415; 65-92].

როგორც ვნახეთ, ორპირიან გარდაუვალ ზმნებში (nor-nori) ანუ ერთობიექტიან ადრესატულ ფორმებში მარტივად დაიშლება მორფემა zki.

სინქრონიულ დონეზე სამპირიან ზმნებში (nor-nori-nork), ანუ ორობიექტიან ადრესატულ ფორმებში zki მორფემა ფუნქციონირებს, როგორც პირდაპირი ობიექტის ფლურალიზატორი. მაგალითისთვის ვნახოთ izan - ყოფნა დამხმარე ზმნის სამპირიანი ვარიანტი. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დამხმარე ზმნებს შეუძლიათ პირიანობის ამდაგვარი ზრდა. ეს საეცებით ბუნებრივია ბასკურისათვის.

Od 3s.	Od.3s.	
S1s. d-i-a-t/ dinat	S1pl. d-i-a-gu /dinagu	Oind.2s.
S1s. d-i-o-t	S1pl. d-i-o-gu	Oind.2s.
S1s. d-i-zu-t	S1pl. d-i-zu-gu	Oind.2 pol.
S1s. d-i-zu-e-t	S1pl. d-i-zu-e-gu	Oind.2pl.
S1s. d-i-e-t	S1pl. d-i-e-gu	Oind.3pl.

Od 3. pl.	Od. 3. pl.	
S1s. d-i-z-ki-a-t/ dizkinat	S1pl. d-i- z-ki-a-gu /dizkinagu	Oind.2s.
S1s. d-i- z-ki-o-t	S1pl. d-i- z-ki-o-gu	Oind.2s.
S1s. d-i- z-ki-zu-t	S1pl. d-i- z-ki-zu-gu	Oind.2 pol.
S1s. d-i- z-ki-zu-e-t	S1pl. d-i- z-ki-zu-e-gu	Oind.2pl.
S1s. d-i- z-ki-e-t	S1pl. d-i- z-ki-e-gu	Oind.3pl.

Od. 3 s.	Od. 3 s.	
S2s. d-i-da-k/n	S2 pol. d-i-da-zu	Oind.1s.
S2s. d-i-o-k/n	S2 pol. d-i-o-zu	Oind.3s.
S2s. d-i-gu-k/n	S2 pol. d-i-gu-zu	Oind.1pl.
S2s. d-i-e-k/n	S2 pol. d-i-e-zu	Oind.3pl.

Od. 3 pl.	Od. 3 pl.	
S2s. d-i- z-ki-da-k/n	S2 pol. d-i- z-ki-da-zu	Oind.1s.
S2s. d-i- z-ki-o-k/n	S2 pol. d-i- z-ki-o-zu	Oind.3s.
S2s. d-i- z-ki-gu-k/n	S2 pol. d-i- z-ki-gu-zu	Oind.1pl.
S2s. d-i- z-ki-e-k/n	S2 pol. d-i- z-ki-e-zu	Oind.3pl.

Od. 3 s.	d. 3 pl.	
S2pl. d-i-da-zu-e	di-z-ki-da-zu-e	Oind.1s.
S2pl. d-i-o-zu-e	di-z-ki-o-zu-e	Oind.1s.
S2pl. d-i-gu-zu-e	di-z-ki-gu-zu-e	Oind.1s.
S2pl. d-i-e-zu-e	di-z-ki-e-zu-e	Oind.1s.

Od.3 s.

Od. 3 pl.

S3.s. d-i-t	d-i-z-ki-t	Oind.1s.
S3.s. d-i-k/n	d-i-z-ki-k/n	Oind.2s.
S3.s. d-i-o	d-i-z-ki-o	Oind.3s.
S3.s. d-i-gu	d-i-z-ki-gu	Oind.1pl.
S3.s. d-i-zu	d-i-z-ki-zu-e	Oind.2 pol.
S3.s. d-i-zu-e	d-i-z-ki-zu	Oind.2pl.
S3.s. d-i-e	d-i-z-ki-e	Oind.3pl.

Od.3 s.

Od. 3 pl.

S3.pl. d-i-da-te	d-i-z-ki-da-te	Oind.1s.
S3.pl. d-i-a-te /dinate	d-i-z-ki-a-te/dizkinate	Oind.2s.
S3.pl. d-i-o-te	d-i-z-ki-o-te	Oind.3s.
S3.pl. d-i-gu-te	d-i-z-ki-gu-te	Oind.1pl.
S3.pl. d-i-zu-te	d-i-z-ki-zu-e-te	Oind.2 pol.
S3.pl. d-i-zu-e-te	d-i-z-ki-zu-te	Oind.2pl.
S3.pl. d-i-e-te	d-i-z-ki-e-te	Oind.3pl. [415; 131-132]

ამ ტიპის ზმნურ ფორმებში zki გაიაზრება როგორც პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობის გამომხატველი ერთი მორფემა, ადრესატობის პირველადი მარკერი კი პრეფიქსურ პოზიციაშია. აქ გარკვეული თვალსაზრისით ადგილი აქვს ზმნის ორი კატეგორიის, კერძოდ, პირის, რიცხვისა და ადრესატობის ერთმანეთში შერწყმას. მაგრამ ბუნებრივია, რომ ენა ცდილობს აგლუტინაციის პრინციპების დაცვას და ახლებურად გადაიაზრებს z-ki მორფემას. თუმცა ამის პარალელურად ბასკურში არის ისეთი ფორმებიც, სადაც z უბრალოდ წინ უძღვის ki-ს, როგორც პირდაპირი ობიექტის რიცხვის მარკერი:

ზმნა eraman - ტარება nor-nori-nork (თუმცა რადგანაც III პირის პირდაპირი ობიექტი ხშირად უსულო საგანია, უფრო სუსტია zer-nori-nork):

da-rama-ki-o-t - da-rama-z-ki-o-t

da-rama-ki-o-te - da-rama-z-ki-o-te [415 ; 123].

ასეთივე სურათი გვაქვს სამპირიან ზმნებში: erabili - ხმარება (berabilkiote-berabilzkiote, zerabilkidaten-zerabilzkiDaten), ekarri - წადება (dakarkidak/n-dakarzkidak/n, dakarkigu-dakarzkigu), entzun - მოსმენა (bentzukio- bentzuzkio) [415; 117-148] და ა. შ. ასეთ ფორმებში აშკარად ჩანს z-ki მორფემის შემადგენელი ნაწილების ფუნქციები. საესებით ნათელია, რომ განვითარების შემდგომ ეტაპებზე zki უკვე გაიაზრება როგორც ერთიანი მორფემა, კერძოდ, ზმნის პირთა ფლურალიზატორი ტრანზიტულობა-ინტრანზიტულობის მიხედვით. ეს შედარებით გვიანდელი მოვლენაა, რადგანაც ბასკურში ადრესატობის კატეგორია გარდაამავლობის კატეგორიაზე დამოკიდებული არაა. სავარაუდოდ, ადრესატობა ტრანზიტულობასთან შედარებით უფრო ადრინდელი ენობრივი მოვლენაა.

საინტერესოა ის ფაქტი, რომ ზემოთ განხილული z-ki ფორმანტის ფუნქციონირება ერთ რანგში მოიაზრებს პირდაპირი ობიექტსა და გარდაუვალი ზმნის სუბიექტს. ეს მოვლენა წამოჭრის ერგატიულობის თემას და საინტერესო ტიპოლოგიურ პარალელსაც ქმნის ქართულურ ენებთან.

ლაფონს მიაჩნია, რომ “ირიბი ობიექტის დამატებითი მარკირებისაგან თავს იკავებენ ბასკები, რომელთაც ასე უყვართ მრავლობითობის მაჩვენებლების სიმრავლე” [180; 106]. ჩვენ კი ვფიქრობთ, რომ ბასკურში აღინიშნება ადრესატობის კატეგორიის მრავალგვარი და თანაც არაერთგვარადი მარკირება:

1. როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, zki ფლურალიზატორი იწვევს ადრესატობის კატეგორიის დამატებით მარკირებას,

2. კატეგორიის ცირკუმფიქსალური წარმოება ფაქტობრივად ორ-მაგი რეფერენცირებაა

3. თავად ადრესატობა კლასიკური ვარიანტით არის ორმორფემული.

ორმორფემული მარკირებისას პირველი მარკერი ki/i –ადრესატობის რეფერენტი კონსტანტაა, მეორე კი (პირი და რიცხვი O idn.) ცვალებადი გრამატიკული სიდიდეა. Zki როგორც ფლურალიზატორი აგრეთვე ცვალებადია, რადგანაც არ არის კონკრეტული პირის ფლურალიზატორი რომელობის ან როგორობის მიხედვით. ამ მდგომარეობით იგი ადრესატობის რეფერენტის სისტემური პარამეტრებიდან ძალიან არ არის დაცილებული.

ნებისმიერი გრამატიკული კატეგორიისათვის აუცილებელი მოთხოვნაა საოპოზიციო ცალების ქონა. როგორც რენე ლაფონი აღნიშნავს, ადრესატობის კატეგორია, ერთის მხრივ, დიდ მრავალფეროვნებას გვიჩვენებს დიაქრონიულ ჭრილში და დიალექტებში, მეორის მხრივ, კი ის არის საკმაოდ მწყობრი და თანმიმდევრული სისტემა უღლების პარადიგმათა მიხედვით. ადრესატული ფორმები არანაირ სხვაობას არ გეაძლევენ უღლების სხვადასხვა რიგებში. ე. ი. თუ ზმნა ადრესატულია, ის ადრესატული იქნება ყველა რიგში, დროისა და კილოს ცვლილებათა მიუხედავად. ხოლო თუ ზმნა არაადრესატულია, ის ყველგან არაადრესატული დარჩება [180; 117]. ეს პრინციპი ადრესატობის კატეგორიის მწყობრ სისტემას წარმოქმნის ბასკურ ზმანში. ადრესატობის მიხედვით ზმნები შეგვიძლია დავყოთ ორ ძირითად ჯგუფად: ადრესატულ და არაადრესატულ ზმნებად. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადრესატულ ზმნებად უნდა ჩაითვალოს:

1. ორპირიანი გარდაუვალი - ერთობიექტიანი ალტერნატიული ადრესატული არაეგრეატიული ზმნები (nor-nori),

2. სამპირიანი - ორობიექტიანი ადრესატული ერგატიული ზმნები (zer-nori-nork).

არაადრესატულად ჩაითვლება:

3. ერთპირიანი უობიექტო უადრესატო, არაერგატიული ზმნები (nor),

4. ორპირიანი გარდამავალი ზმნები - ერთობიექტიანი ალტერნატიული უადრესატო ერგატიული (nor-nork) ზმნები.

მარტივად რომ ვთქვათ, ყველა ის ზმნა რომელსაც ირიბი ობიექტი აქვს, ადრესატულია, ხოლო თუ არ გააჩნია ირიბი ობიექტი, არაადრესატულია. ადრესატულობასა და ირიბ ობიექტს შორის ისეთივე შესაბამისობაა, როგორც ტრანზიტულობასა და პირდაპირ ობიექტს შორის. ფაქტობრივად ეს მოვლენები ერთმანეთს მთლიანად ფარავს: ყველა პირდაპირობიექტიანი ზმნა ტრანზიტულია და პირიქით; ასევე ყველა ირიბობიექტიანი ზმნა ადრესატულია და პირიქით.

ადრესატობის მიხედვით, შესაძლებელია, სხვა ტიპის კლასიფიკაცია:

1. ზმნები, რომლებიც არასდროს არ დაირთავენ ირიბ ობიექტს და მუდამ უადრესატო ფორმები აქვთ. ეს ზმნები ამ კატეგორიის მიხედვით უარყოფითი ზმნები იქნება.

2. ზმნები, რომლებიც ყოველთვის ირიბი ობიექტით არიან წარმოდგენილი და მუდამ ადრესატული ფორმები აქვთ. ეს ზმნები ამ კატეგორიის მიხედვით დადებითი ზმნები იქნება.

3. ზმნები, რომლებიც ხან დაირთავენ ირიბ ობიექტს და ხან არა; ე. ი. ზოგ შემთხვევაში უადრესატო ფორმები აქვთ, ზოგჯერ კი – ადრესატული. ეს ზმნები ამ კატეგორიის მიხედვით შუალედური ანუ გარდამავალი ზმნებია. ჩვენ მოვერიდებით “გარდამავლობის” გამოყენებას ამ თვალსაზრისით, რათა არ მოხდეს ტერმინთა აღრევა.

პირველ ჯგუფში შევა შემდეგი ტიპები:

1. Nor
2. Nor-Nork

მეორე ჯგუფი:

1. Nor-Nori
2. Nor/Zer- Nori-Nork

მესამე ჯგუფი:

1. Nor (+ Oidn. –Nori)
2. Nor-Nork (+ Oidn. –Nori)

საილუსტრაციოდ ვაუღლოთ დამხმარე ზმნა – izan (ყოფნა):

Nor

S 1 s. naiz

S 2 s. haiz

S 3 s. da

S 1 pl. gara

S 2 pl. zara

S 2 pl. zarete

S 3 pl. dira

Nor-Nori

S 1 s.

S 1 pl.

na-tza-i-k/n	ga-tza-i-zki-k/n	Oind 2 s.
na-tza-i-o	ga-tza-i- zki-o	Oind 3 s.
na-tza-i-zu	ga-tza-i- zki-zu	Oind 2 pol.
na-tza-i-zu-e	ga-tza-i- zki-zu-e	Oind 2 pl.
na-tza-i-e	ga-tza-i- zki-e	Oind 3 pl.

S 3 s.

S 2 pol. S 2 pl.

ha-tza-i-t	za-tza-i-zki-t	za-tza-i-zki-da-te	Oind 1 s.
ha-tza-i-o	za-tza-i- zki-o	za-tza-i-zki-o-te	Oind 3 s.
ha-tza-i-gu	za-tza-i- zki-gu	za-tza-i-zki-gu-te	Oind 1pl.
ha-tza-i-e	za-tza-i- zki-e	za-tza-i-zki-e-te	Oind 3 pl.

S 3 s.

S 3 pl.

za-i-t	za-i-zki-t	Oind 1 s.
za-i-k/n	za-i-zki-k/n	Oind 2 s.
za-i-o	za-i-zki-o	Oind 3 s.
za-i-gu	za-i-zki-gu	Oind 1 pl.
za-i-zu	za-i-zki-zu	Oind 2 pol.
za-i-zu-e	za-i-zki-zu-e	Oind 2 pl.
za-i-e	za-i-zki-e	Oind 3 pl.

[338; 7]

ორპირიან გარდამავალ ზმნებსაც Nor-Nork ასევე შეუძლიათ ირიბი ობიექტის დამატება და შესაბამისად, უღლების ადრესატული რიგები ექნებათ.

Ukan – ქონა

Nor-Nork

	Od. 1 s.	Od. 1 pl.
S2s.	na-u-k/n	ga-it-u-k/n
S3s.	na-u	ga-it-u
S2 pol.	na-u-zu	ga-it-u-zu
S2pl.	na-u-zu-e	ga-it-u-zu-e
S3pl.	na-u-te	ga-it-u-e

	Od. 2 s.	Od. 2 pol.	Od. 2 pl.
S1s.	ha-u-t	za-it-u-t	za-it-u-zte-t
S3s.	ha-u	za-it-u	za-it-u-zte
S1pl.	ha-u-gu	za-it-u-gu	za-it-u-zu-zte-gu
S3pl.	ha-u-te	za-it-u-zte	za-it-u-zte-te

	O d.3 s.	Od. 3 pl.
S 1 s.	d-u-t	d-it-u-t
S 2 s.	d-u-k/n	d-it-u-k/n
S 3 s.	d-u	d-it-u
S1 pl.	d-u-gu	d-it-u-gu
S 3 pol.	d-u-zu	d-it-u-zu
S 2 pl.	d-u-zu-e	d-it-u-zu-e
S 3 pl.	d-u-te	d-it-u-zte

[338; 20]

საინტერესოა, რომ აქ პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობის აღმნიშვნელი არის it, რომელიც ზმნის ძირის წინ ჩნდება, ხოლო zte იშლება z, t, e ზმნის პირის მაჩვენებელ ფორმანტებად. ეს ნათელს უხარათს ქმნის იმისა, თუ როგორ უყვართ ბასკებს მრავლობითობის აღნიშვნა ზმნაში.

იმავე ზმნის Zer/Nor-Nori-Nork:

	O ind. 1 s. Od. 3.s.	Oind. 1 pl. Od. 3.s.
S2s.	d-i-da-k/n	d-i-gu-k/n
S3s.	d-i-t	d-i-gu
S2 pol.	d-i-da-zu	d-i-gu-zu
S2pl.	d-i-da-zu-e	d-i-gu-zu-e
S3pl.	d-i-da-te	d-i-gu-te

	O ind. 2 s. Od. 3.s.	Oind. 2 pol. Od. 3.s.	O ind. 2 pl. Od. 3.s.
S1s.	d-i-a-t/dinat	d-i-zu-t	d-i-zu-e-t
S3s.	d-i-k/n	d-i-zu	d-i-zu-e
S1pl.	d-i-a-gu/dinagu	d-i-zu-gu	d-i-zu-e-gu
S3pl.	d-i-a-te/dinate	d-i-zu-te	d-i-zu-e-te

	Oind. 3 s.	O ind. 3 pl.
S1s.	d-i-o-t	d-i-e-t
S2s.	d-i-o-k/n	d-i-e-k/n
S3s.	d-i-o	d-i-e
S1pl.	d-i-o-gu	d-i-e-gu
S2 pol.	d-i-o-zu	d-i-e-zu
S2pl.	d-i-o-zu-e	d-i-e-zu-e
S3pl.	d-i-o-te	d-i-e-te [338; 34]

პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობისას გვექნება ასეთი ფორმები: dizkiot, dizkiegu, dizkit და ა. შ.

აბსოლუტურად ნათელია, რომ ირიბი ობიექტის დამატება იწვევს შესაბამის ცვლილებებს და გვაქვს ადრესატული რიგები. იგივე პრინციპი მუშაობს ქართულშიც. ტესტელეცის სიტყვებით, “ქცევა შეიძლება ასე აღვწეროთ, ზმნის ვალენტობას ემატება ირიბი მიმართების პირი დატიეში და ეს ზმნაში ვერსიის მარკერით აისახება” [247; 131].

ბასკურში საკმაოდ მარტივი პრინციპი მოქმედებს: მართლაც, ზმნის ვალენტობის – ტრადიციული ტერმინით – პირიანობის ზრდა ან კლება იწვევს ადრესატობის კატეგორიის ფორმათა შესაბამის დერივაციულ ცვლილებებს. ცვლილებათა მოდელები ასე გამოიყურება: $A=Nor + Oind$; $B=Nor-Nori + Oind$.

აქ უადრესატო ფორმებიდან ვიღებთ ადრესატულ ფორმებს და შესაბამისად, ზმნაში ჩნდება ადრესატობის რეფერენტიც. ასეთი ფორმულით მუშაობს ერთპირიანი ზმნები: joan – წასვლა, etorri – მოსვლა, ibili –სიარული და სხვ. ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებში კი – პირიქით, ადრესატული ფორმებიდან ვიღებთ უადრესატო რიგებს.

$C=Nor-Nori - Oind$.

$D=Nor/Zer-Nori-Nork - Oind$.

Nor - egon

S 1 s. nago

S 2 s. hago

S 3 s. dago

S 1 pl. gaude

S 2 pol. zaude

S 2 pl. zaudete

S 3 pl. daude [338; 48]

s/Oind.	1s.ni	2s. hi	3s.hura	1pl.gu	2 pol.zu	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.niri	—	Hagokit	Dagokit	—	Zagokit	zagokidate	Dagokit
2s.hiri	nagokik/n	—	dagokik/n	gagokik/h	—	—	dagokik/n
3s.hari	Nagokio	Hagokio	Dagokio	gagokio	zagokio	zagokiote	dagokio
1pl.guri	—	Hagokigu	Dagokigu	—	Zagokigu	Zagokigute	Dagokigu
2 pol.zuri	nagokizu	—	dagokizu	gagokizu	—	—	dagokizu
2pl.zuei	nagokizue	—	dagokizue	gagokizue	—	—	dagokizue
3pl.haiei	Nagokie	hagokie	dagokie	Gagokie	Zagokie	zagokietet	dagokie

Ner - joan

S 1 s. noa

S 2 s. hoa

S 3 s. doa

S 1 pl. goaz

S 2 pol. zoaz

S 2 pl. zoazte

S 3 pl. doaz

[338; 61]

Nor-Nori joan

s/Oind.	1s.ni	2s. hi	3s.hura	1pl.gu	2pol.zu	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.niri	--	Hoakit	Doakit	--	Zoazkit	Zazkdate	Doazkit
2s.hiri	noakik/n	--	doakik/n	goazkik/n	---	---	doazkik/n
3s.hari	noakio	hoakio	doakio	goazkio	zoazkio	zoazkiote	doazkio
1pl.guri	--	Hoakigu	Doakigu	---	Zoazkigu	zoazkigute	doazkigu
2 pol.zuri	noakizu	---	doakizu	goazkizu	----	---	doazkizu
2pl.zuei	noakizue	---	doakizue	goazkizuc	---	---	doazkizue
3pl.haiei	noakie	hoakie	doakie	Goazkie	Zoazkie	zoazkiete	doazkie

[338; 65]

Nor - etorrr

S 1 s. nator

S 2 s. hator

S 3 s. dator

S 1pl. gatoz

S 2 pol. zatoz

S 2 pl. zatozte

S 3 pl. datoz

[338; 75]

Nor-Nori etorri

s/Oind.	1s.ni	2s. hi	3s.hura	1pl.gu	2 pol.zu	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.niri	---	Hatorkit	Datorkit	---	Zatozkifit	zatozkifitate	datozkit
2s.hiri	natorkik/n	---	datorkik/n	gatozkik/n	---	---	datozkik/n
3s.hari	natorkio	hatorkio	datorkio	gatozkio	zatozkio	zatozkiote	datozkio
1pl.guri	---	hatorkigu	datorkigu	---	zatozkigu	zatozkigute	datozkigu
2 pol.zuri	natorkizu	---	datorkizu	gatozkizu	---	---	datozkizu
2pl.zuei	natorkizue	---	datorkizue	gatozkizue	---	---	datozkizue
3pl.haiei	natorkie	hatorkie	datorkie	Gatozkie	Zatozkie	zatozkiete	datozkie

Nor - ibili

S 1 s.	nabil
S 2 s.	habil
S 3 s.	dabil
S 1 pl.	gabiltza
S 2 pol.	zabiltza
S 2 pl.	zabiltzaete
S 3 pl.	dabiltza

[415; 88]

Nor-Nori ibili

s/Oind.	1s.ni	2s. hi	3s.hura	1pl.gu	2 pol.zu	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.niri	---	Habilkit	Dabilkit	---	Zabilzkit	zabilzkitdate	Dabilzkit
2s.hiri	nabilkik/n	---	dabilkik/n	gabilkik/n	---	---	dabilzkit/n
3s.hari	nabilkio	habilkio	dabilkio	gabilkio	zabilzkio	zabilzkiote	dabilzkio
1pl.guri	---	habilkigu	dabilkigu	---	zabilzkigu	zabilzkgigute	dabilzkgigu
2 pol.zuri	nabilkizu	---	dabilkizu	gabilkizu	---	---	dabilzkizu
2pl.zuei	nabilkizue	---	dabilkizue	gabilkizue	---	---	dabilzkizue
3pl.haiei	nabilkie	habilkie	dabilkie	Gabilkie	Zabilkie	zabilzkiote	dabilzkie

ზეროს წიგნიანილი მაგადლოტიდან ჩანს, რომ თავდაპირველად სუბიექტს წინაგლობითობის ნიშანი იყო Z, შემდეგ კი ადრესატულ რიტებში მას დაემატა ki. ბასკურს ზმნის უღლებთან საილუსტრაციო პარადიგმატიდან აგრეთვე ნათლად ჩანს, თუ როგორ აწარმოებს ადრესატობას ki მარკერი შესაბამის ფორმებში.

S+Oind.

Nago (Nor) ----→ nago - ki - o (Nor-Nori)

Doa (Nor) ----→ doa - ki - o (Nor-Nori)

Dator (Nor) ----→ dator - ki - o (Nor-Nori)

Habil (Nor) ----→ habil - ki - o (Nor-Nori)

იგივე პრინციპია S,Od. + Oind.

]Nakarzu (Zer/Nor-Nork) ---→ nakar-ki-zu (Zer/Nor-Nori-Nork)

Daramat (Zer/Nor-Nork) ---→ darama-ki-t (Zer/Nor-Nori-Nork)

Darabil (Zer/Nor-Nork) ---→ darabil-ki-O (Zer/Nor-Nori-Nork)

Zer/Nor-Nork ekarri

s/Od.	1s.nik	2s. hik	3s.hark	1pl.guk	2 pol.zuk	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.ni	--	nakarik/n	Nakar	--	Nakarzu	Nakarzue	Nakarte
2s.hi	hakart	---	hakar	hakargu	---	---	hakarte
3s.hura	Dakart	dakarik/n	Dakar	Dakargu	Dakarzu	dakartzue	Dakarte
1pl.gu	---	gakartzak/n	Gakariza	---	gakartzazu	gakartzazue	gakartzate
2 pol. zu	zakartzat	---	zakartza	zakartzagu	---	---	zakartzate
2pl.zuek	zakartzet	---	zakartze	zakartzegu	---	---	zakartzete
3pl.haiek	dakartzat	dakartzak/n	dakartza	dakartzagu	dakartzazu	dakartzazue	dakartzate

Zer/Nor-~~Nor~~-Nork ekarri

s/Oind.	1s.nik	2s. hik	3s. hark	1pl.guk	2 pol.zuk	2pl.zuek	3pl.haiei
1 s.niri	—	dakarzikidak/n	Dakarzit	—	Dakarzikidazu	dakarzikidazue	Dakarzikidate
2s.hiri	dakarzi(n)at	—	dakarzik/n	dakarzi(n)agu	—	—	dakarzi(n)ate
3s.hari	Dakarzikot	dakarziok/n	dakarzio	Dakarziogu	Dakarzioku	dakarziokuzue	Dakarzikote
1pl.guri	—	dakarzikiguk	dakarzigu	—	dakarzikiguzu	dakarzikiguzue	dakarzikigute
2 pol. zuri	dakarzikuzt	—	dakarzizu	dakarzikuzu	—	—	dakarzikigute
2pl.zuei	dakarzikuzet	—	dakarzikuzue	dakarzikuzuegu	—	—	dakarzikuzete
3pl.haiei	dakarzikiet	dakarziok/n	dakarzie	dakarziegu	dakarziezu	dakarziezue	dakarzikietete

[340; 118]

პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობისას იქნება dakarzikot, dakarzikit და ა. შ.

Zer/Nor-Nork eraman

s/Od.	1s.nik	2s. hik	3s.harik	1pl.guk	2 pol.zuk	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.ni	—	Naramak/n	Narama	—	Naramazu	Naramazue	kasaziale
2s.bi	haramat	—	Harama	haramagu	—	—	haramate
3s.hura	Daramat	Daramak/n	Darama	Daramagu	Daramazu	Daramazue	Daramate
1pl.gu	—	garamak/n	Garamatza	—	garamatzazu	garamatzazue	garamatzate
2 pol. zu	zaramatzat	—	zaramatza	zaramatzagu	—	—	zaramatzate
2pl.zuek	Zaramatzet	—	Zaramazte	zaramatzegu	—	—	zaramaztete
3pl.haiek	daramatzat	daramatzak/n	daramatza	daramatzagu	daramatzazu	Daramatzazue	daramatzate

Zer/Nor-Nor-Nork eraman

s/Oind.	1s.nik	2s. hik	3s. hark	1pl. guk	2 pol. zuk	2pl. zuek	3pl. baiek
1 s.niri	—	daramakidak/n	Daramakit	—	Daramakidazu	daramakidazue	Daramakidatc
2s.hiri	daramaki(n)at	—	daramakik/n	daramaki(n)egu	—	—	daramaki(n)ate
3s.hari	daramakiot	daramakioik/n	daramakio	daramakiogu	daramakiozu	daramakiozue	daramakioate
1pl.guri	—	daramakiguk	daramakigu	—	daramakiguzu	daramakiguzue	daramakigute
2 pol. zuri	daramakizut	—	daramakizu	daramakizugu	—	—	daramakizute
2pl.zuei	daramakizuet	—	daramakizue	daramakizoegu	—	—	daramakizute
3pl.haiei	daramakiet	daramakiek/n	daramakie	daramakiegu	daramakiezu	daramakiezue	daramakietete

[340; 163]

პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობისას იქნება daramazicot, daramazicote და ა. შ.

Zer/Nor-Nork erabili

s/Od.	1s.nik	2s. hik	3s.hark	1pl.guk	2 pol.zuk	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.ni	—	Narabilk/n	Narabil	—	Narabilzu	Narabilzue	Narabilte
2s.bi	harabilt	—	Harabil	harabilgu	—	—	harabilte
3s.hura	Darabilt	darabilk/n	Darabil	Darabilgu	Darabilzu	Darabilzue	Darabilte
1pl.gu	—	garabiltzak/n	Garabiltzatza	—	garabiltzazu	garabiltzazue	garabiltzate
2 pol. zu	zarabiltzat	—	zarabiltza	zarabiltzagu	—	—	zarabiltzate
2pl.zuek	Zarabilztet	—	Zarabilzte	zarabilztegu	—	—	zarabilztete
3pl.haeik	darabiltzat	darabiltzak/n	darabiltza	darabiltzagu	darabiltzazu	darabiltzazue	darabiltzate

Zer/Noi-Nori- Nork erabili

s/Oind.	1s.nik	2s. hik	3s.hark	1pl.guk	2 pol.zak	2pl.zuek	3pl.haiek
1 s.niri	—	darabilkidak/n	Darabilkit	—	Darabilkidazu	darabilkidozue	Darabilkide
2s.hiri	darabilki(n)at	—	darabilki/n	darabilki(n)igu	—	—	darabilki(n)ate
3s.hari	darabilkiot	darabilkiok/n	darabilki	darabilkiogu	darabilkiizu	darabilkiuzue	darabilkiote
1pl.guri	—	darabilkiuguk	darabilkiugu	—	darabilkiugu	darabilkiuguzue	darabilkiugute
2pol. zuri	darabilkizut	—	darabilkizu	darabilkizugu	—	—	darabilkiugute
2pl.zuei	darabilkizuet	—	darabilkizue	darabilkizuegu	—	—	darabilkizuefe
3pl.batei	darabilkiet	darabilkiok/n	darabilkie	darabilkiugu	darabilkiezu	darabilkiezue	darabilkietefe

[340; 128]

პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობისას იქნება darabilzkio, darabilzkiote
 ზს ა. მ.

ასევე აწარმოებენ ადრესატული უღლების ფორმებს ზმნები: *egin* – კეთება, *entzun* – მოსმენა, *erakutsi* – ჩვენება, *utzi* – დატოვება, *igorri* – გაგზავნა, *erosi* – ყიდვა, *eman* – კეთება *esan/eran* – თქმა, *irakatz* – სწავლება და სხვ.

ზემოთ ჩვენ ვუჩვენეთ შუალედური ზმნები, რომელთაც შეუძლიათ კჟონდეთ ადრესატული და უადრესატო ფორმები. დადებითი, ანუ მუდამ ადრესატული ზმნებია: *jarraiki* – მიდევნება, *ekin* – დამორჩილება, *jarío/jarin/jaratu* – წარმომავლობა, მომდინარეობა, *atxeki/etxeki* – მიღწევა და მისთ. ეს ზმნები გარკვეულწილად ინფინიტიურ ფუძეშივე შეიცავენ ადრესატობის რეფერენტებს: *jarrai-ki*, *e-ki-n*, *jar-io* და სხვ. ამ ტიპის ზმნებში *zki* –ს დართვით ხდება ადრესატობის კატეგორიის მენვენებლების გაორმაგება, რის შესახებაც ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ (მაგ.: *ga-ki-zki-e*, *za-ki-zki-e*, *da-r-i-zki-t* და ა. შ.).

ქართული ზმნის ვერსიისა და ბასკური ზმნის ადრესატობის კატეგორიის ტიპოლოგიური შეპირისპირება

ბასკური და ქართული ზმნური დესტინაციის ტიპოლოგიური შეპირისპირება საინტერესო სურათს იძლევა. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ აქ საუბარი გვაქვს, რა თქმა უნდა, სინქრონიულ ანალიზზე. ბასკური ზმნა დესტინაციის გამოხატვისას პრინციპულად თანმიმდევრულია, ისევე, როგორც ზმნური პირების გამოხატვის შემთხვევაში. ქართულში კი შედარებით ნაკლებია ასეთი თანმიმდევრობა და არც პირთა რეფერენცირებაა მუდამ ობლიგატორული. პირველი და მეორე ობიექტური პირები (პირდაპირიც და ირიბიც) მუდამ გამოხატულია ზმნაში, სამაგიეროდ, მესამე პირის პირდაპირი ობიექტი საერთოდ უნიშნოა და ირიბი კი ძალზე სუსტადაა რეფერენცირებული და ხშირ შემთხვევაში ნულია. ეს ფაქტორი, თავის მხრივ, ბევრ რამეს განაპირობებს. იგი გახდა ძირითადი მიზეზი პირიანობის მორფოლოგიური სურათის ახლებური გადაასრებისათვის.

ქართულ ზმნაში გვაქვს ორი ვარიანტი:

1. შესაძლოა გვქონდეს ირიბი ობიექტი და არ გვქონდეს გამოხატული ქცევა. (მისწერა, სცემა)

აქ გვაქვს ორი შემთხვევა:

ა. საერთოდ არა გვაქვს გამოხატული ქცევა (მისწერა, სცემა და სხვ.)

ბ. გვაქვს ნეიტრალური ვერსია (ათათლა, გამოაცალა და სხვ.)

შესაბამისად, ეს არის ორპირიანი გარდაუვალი ან სამპირიანი ზმნები.

2. შესაძლოა, გვქონდეს ირიბი ობიექტი და გვქონდეს გამოხატული ქცევა.

ესეც არის ორპირიანი გარდაუვალი ან სამპირიანი ზმნები. არსებობს მესამე ვარიანტიც - ორპირიან გარდამაკვალ ზმნებში ინტროვერტიზაციის მოუღენა, რომელიც ტრადიციულ ენათმეცნიერებაში გააზრებულია როგორც ქცევის საოპოზიციო ფორმა. ეს გახლავთ ე. წ. სათავისო ქცევა. უნდა ითქვას, რომ დიქციონერულად ეს ნამდვილად სხვა კატეგორიაა, თუმცა ის სინქრონიულ ჭრილში საოპოზიციო ფორმებს ირიბი ობიექტის სასხვისო ქვევის ფორმებთან დიდი წარმატებით აყალიბებს და ამდენად, უდავოა სათავისო ქცევის არსებობა ენაში. ე. ი. ქართულში არსებობს მესამე განსაკუთრებული ვარიანტიც - არ არის ირიბი ობიექტი და არის (სათავისო) ქცევა.

ბასკურ ენაში ამ ყველა ვარიანტს ტიპოლოგიურად შეესაბამება ორი ვარიანტი:

1. გვაქვს ირიბი ობიექტი და არ გვაქვს გამოხატული ადრესატობა.
2. არ გვაქვს ირიბი ობიექტი და არ გვაქვს გამოხატული ადრესატობა.

ზმნათა დესტინატური ფორმების წარმოების ასეთი სხვაობა შესაბამის საფუძველს იძლევა იმისთვის, რომ ამ ენათა სისტემებში არათანაბრად გაიშალოს დესტინატური სემანტიკა. რადგანაც ბასკური ზმნა მეტი თანმიმდევრობით ასახავს დანიშნულებითობას, მას შედარებით ნაკლები საშუალებები აქვს ამ შინაარსის სხვა მორფოლოგიური ფორმებით გადმოსაცემად. რაც შეეხება ქართულს, იგი ბასკურთან შედარებით გაცილებით მდიდარია დესტინაციის გრამატიკულ რეფერენცირებაში.

ენათა მორფოლოგიური კატეგორიების შეპირისპირებანი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ტიპოლოგიისათვის, არამედ ისტორიულ-შედარებითი ენათმეცნიერებისათვისაც. ცნობილია, რომ ისტორიულ-შედარებით ენათმეცნიერებაში საყოველთაოდ მიღებულია ენათა ნათესაობის დასადგენად რეგულარული ბგერათშესატყვისობის გამოიყენება. დღემდე ძირითადად მხოლოდ ამ პრინციპით განისაზღვრებოდა ენათა

გენეტიკური ნათესაობა. ეს, რა თქმა უნდა, ენათა ნათესაობის უტყუარი საბუთია და ეჭვს არც დღეს არ იწვევს. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ლექსიკაში გამოვლენილი რეგულარული ბგერათშესატყვისობები დიაქრონიული ვერტიკალის შედარებით ზედა შრეებში რეალურად შესამჩნევი. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ როდესაც ენის ისტორიასა და წარსულზე საუბარი, იგულისხმება დროის გაცილებით დიდი მონაკვეთი ვიდრე შესაბამისი ენის ლიტერატურაში შეიძლება დადასტურდეს. უდავოა, რომ ენის განვითარება უფრო ხანგრძლივი და ნელი პროცესია. ასე მაგალითად, მეოცე საუკუნის ოციანი წლების ქართული ლიტერატურა არ არის თანამედრე ქართული ლიტერატურა, მაგრამ ამ პერიოდის ენა ახალი ქართული ენაა. ეს არ გახლავთ პარალელური სიჩქარეები. თითოეულ ენაში სხვადასხვა სისწრაფით ხდება ცვლილებების დამკვიდრება. ეს არის ენის განვითარების სიჩქარე, რაც დამოკიდებულია საყოველთაოდ ცნობილ სოციალურ-ისტორიულ, საზოგადოებრივ და სხვა ტიპის ფაქტორებზე. ენის სისტემური ტიპის ცვლილებების კოეფიციენტი, ჩვენი ვარაუდით, დაახლოებით 10-12-ჯერ დაბალია შესაბამისი სალიტერატურო ენის ცვლილებებთან შედარებით. თუმცა ეს კონკრეტული მონაცემი მასალობრივ დადასტურებას, ან შესაძლოა, შესწორებასაც საჭიროებს. როცა ვსაუბრობთ ენის დიაქრონიასა და ისტორიულ ფორმებზე, აუცილებლად გასათვალისწინებელია ეს კოეფიციენტი. მით უფრო, რომ ყოველი ლინგვისტური ძიება მხოლოდ ენაში არსებულ კონკრეტულ ლიტერატურას, ე. წ. მასალას ეყრდნობა.

იქ, სადაც ასეთი ტიპის რეგულარული ბგერათშესატყვისობა არ დასტურდება და ნათესაობის საკითხი კი სხვა ტიპის მონაცემებზე დაყრდნობით თითქოს ეჭვს არ იწვევს, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამოცანა, შესაძლოა, უფრო მარტივ ამოხსნას ექვემდებარებოდეს. თითქმის აქსიომატურად ჟღერს შემდეგი ლინგვისტური დებულება: ენათა ნათესაობის დასადგენად საჭირო და საკმარისია მორფემათა ბგე-

რათშესატყვისობებისა და ფუნქციურ-სტრუქტურული სიმეტრიის ან ასიმეტრიის გამოვლენა. ჩვენი თეორია ეყრდნობა იმ საყოველთაოდ მიღებულ აზრს, რომ მორფოლოგია გაცილებით მყარია, ვიდრე ლექსიკა და მისი ცვლილებების ტემპი რამდენჯერმე ნაკლებია ლექსიკასთან შედარებით. თავისთავად მორფემა არის კონკრეტული სემანტიკის ფორმა ანუ სემანტიკური კატეგორიის გრამატიკული სხეული. არ არსებობს მორფოლოგია სემანტიკის გარეშე. ყველაფერში დევს ან იგულისხმება ფუნქციური დატვირთვა, შინაარსი. მორფო-სემანტიკა არის ნებისმიერი ენის აზრი და გული. ტრადიციულად რეგულარული ბგერათშესატყვისობათა გამოვლენა ლექსიკის დონეზე ხდება. ჩვენ კი გთავაზობთ მოქმედების ცენტრის გადატანას მორფოლოგიაში. ფაქტობრივად ბგერათშესატყვისობათა გამოვლენა უნდა მოხდეს მორფემათა დონეზე და არა მხოლოდ ძირეულ მორფემებში. ასეთი მიდგომით მივიღებთ დიაქრონიული ვერტიკალის გაცილებით ქვედა, შორეული ფენების რეალურ კომპარატიულ სურათს. უნდა ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ საჭიროა სრული ან პროცენტულად გადამწყვეტი სისტემური შესატყვისობების დადგენა მორფო-სემანტიკაში. ერთი და ორი კატეგორიის დონეზე საკითხი ამოწურულად ვერ ჩაითვლება.

მორფემები ხშირ შემთხვევაში ისტორიულად დამოუკიდებელი სიტყვებია. გაეიხსენოთ ბრუნვისა და პირის ნიშანთა ნაცვალსახელური წარმოშობა. მორფემა არის ენის უძველესი ფორმანტი. თუკი ასეთი ფორმანტები ფონოლოგიური შესატყვისობების პარალელურად გვიჩვენებენ სტრუქტურულ მსგავსებას ენათა შორის, მაშინ უდავო იქნება ამ ენათა ნათესაობაც. ფაქტობრივად, მორფემათა სისტემაში დევს ენის უძველესი მიკრო-სემანტიკის სურათი.

მორფემათა შესაბამისობანი ენის სტრუქტურაში განისაზღვრება ოთხი ძირითადი პარამეტრით: კონკრეტული გრამატიკული ანუ მორფო-სემანტიკური კატეგორიის არსით, საოპოზიციო ფორმათა სისტე-

მით, აფიქსალური ფორმით და ენაში სხვა კატეგორიებთან მიმართებით. კონკრეტული მაგალითისთვის განვიხილოთ ქართული ქცევისა და ბასკური ადრესატობის კატეგორიები. აქ ორივე შემთხვევაში ეს არის დესტინაციის ზმნური კატეგორია და მისი ძირითადი ნიშანი არის *i*. რაც შეეხება საოპოზიციო სისტემას, ესეც იდენტურია. გვაქვს ორგანზომილებიანი მოდელი – ქცევიანი და უქცეო ფორმები (როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქართულში ისტორიულად ორგანზომილებიანი მოდელი დასტურდება). დესტინატურობის კატეგორიის აფიქსური ფორმა ორივე შემთხვევაში პრეფიქსურია. ბასკურმა ორმაგი გამოხატვის ფორმას მიმართა და სუფიქსითაც გაიმყარა ამ კატეგორიის მორფო-სემანტიკა. ამასაც, რა თქმა უნდა, შესაბამისი მიზეზები ჰქონდა, როგორც მოგახსენეთ. დესტინატურობის კატეგორიის სხვა გრამატიკულ კატეგორიებთან მიმართებები ორივე ენაში პარალელურ სიმეტრიას გვაძლევს. ეს არის შესაბამისი მიმართება პირისა და პირიანობის კატეგორიებთან, გვართან, ბრუნვისა და უღლების სისტემებთან, თანდებულებთან, რეფლექსივთან, კაუზატივთან, ერგატიულობასთან და კლასის კატეგორიასთან. არსებითად, ეს თანაფარდი კატეგორიათაშორისი მიმართებებია ბასკურსა და ქართულში.

აღსანიშნავია, რომ ირიბი მიმართების ორმაგი გამოხატვა (ქცევის/ადრესატობის კატეგორიის ნიშნით და ირიბი ობიექტის პირის ნიშნით) დამახასიათებელია ბასკურისათვისაც და ქართულისათვისაც. ქართულშიც გვაქვს ბასკურის იდენტური ზმნათა კლასიფიკაცია ირიბი ობიექტის ასახვის თვალსაზრისით. უნდა იხილავდით, რომ ქართულში შედარებით მცირეა ისეთ ზმნათა რიცხვი, რომელთაც ირიბი მიმართების ერთმორფემული გამოხატვა ახასიათებთ; ასეთებია: მისცა, მისწერა, ჰკითხა და ა. შ. ძირითადად კი ქართულიც ბასკურის მსგავსად ირჩევს ორმაგი რეფერენცირების გზას, ანუ ირიბი მიმართება გადმოიცემა ორი მორფემის კომბინაციით – პირის ნიშნითა და ქცევის ნიშნით. აქ საინტერესოა ერთი გარემოება, კერძოდ - საერ-

თოდ, არსებობს ცნობილი ეკონომიზმის პრინციპი ენის განვითარებაში, რაც გულისხმობს ფორმათა გამარტივებას. სემოლანიშნული მოვლენა კი თითქოს ამას არ ეთანხმება. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ორივე ენა არსებითად ორ კატეგორიად გაიზარებს ირიბ მიმართებას: ცხადია, ეს ახლომდგომი კატეგორიებია (პირი და ქცევა/ადრესატობა) და აგლუტინაციის პრინციპის დაცვით მათ ცალ-ცალკე მორფემები მიენიჭებათ. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ თანაბარი მიმართება არ არის ამ ორ კატეგორიას შორის. პირის კატეგორია შედარებით დამოუკიდებელია და შესაძლოა, არარეფერენცირებულმა ქცევამ (ადრესატობამაც დაიქრონიულად) ზმნაში მოგვცეს მხოლოდ რეფერენცირებული პირის კატეგორია, მაგრამ არარეფერენცირებული პირი ქცევას/ადრესატობას ვერ გამოხატავს (ნათელია, რომ აქ რელევანტური ვერ იქნება მორფოლოგიურად ნულოვანი მარკირების ან ფონეტიკური ფაქტორების გამო გაუჩინარებული პირის ნიშნები).

როგორც აღვნიშნეთ, ქართული და ბასკური ენები მსგავსებას ავლენენ ირიბი მიმართების გამოხატვისას როგორც მორფოლოგიურად, ისე სემანტურ პლანშიც. მაგრამ ამ კონკრეტული მონაცემების დადებითი პასუხის მიუხედავად, ჩვენ ვერ ვისაუბრებთ ბასკურ-ქართულ ნათესაობაზე, რადგანაც ეს არ არის საკმარისი. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი ტიპის მორფმათა ბგერათშესატყვისობებისა და ფუნქციურ-სტრუქტურული სიმეტრიის ან კანონზომიერი ასიმეტრიის გამოსაველენად ენათა მთლიანი სტრუქტურა უნდა დამუშავდეს. გამოვეყოფთ რელევანტურ კატეგორიებსა და რელევანტობის კოეფიციენტს; მაგალითისთვის, ერთნაირი მნიშვნელობა ვერ მიენიჭება პოლიპერსონალური ზმნის ძირითად მორფო-სემანტიკურ კატეგორიებსა და შორისდებულების სისტემას. მხოლოდ ენის ძირითადი გრამატიკული მორფოლოგიური კატეგორიები იქნება რელევანტური. შემოთავაზებული მეთოდით ენათა ნათესაობის დადებითი პასუხის დასადგენად სა-

ჭიროა შესაძარბეულ ენებში მორფო-სემანტიკურ ვექტორთა პროცენ-ტულად გადამწყვეტი რაოდენობის შესაბამისობების გამოვლენა.

კონკრეტულ ენათა ნათესაობის დასადგენად ტიპოლოგიური თვალსაზრისით უნდა დამუშავდეს ენაში არსებული მორფო-სემანტიკური დონეები, განისაზღვროს რელევანტური და ირელევანტური მოვლენები. ასეთი კელევისათვის აუცილებელია ორი ძირითადი პირობის გათვალისწინება:

1. ბგერის დიაპაზონის განსაზღვრა და დასაშვები ფონოლოგიური ვარიაციები, ანუ რა დონის ცვლილება შეიძლება გვიჩვენოს ამა თუ იმ ბგერამ.
2. მორფოლოგიურ კატეგორიათა სემანტიკური სტრუქტურის სტრუქტურის დიაპაზონის განსაზღვრა ანუ დასაშვები მორფო-სემანტიკური ვარიაციები.

აქვე დავსქენთ, რომ თავისთავად მორფოლოგიური შეპირისპირებანი, რა თქმა უნდა, ახალი არაა და ამ მხრივ უამრავი საქმეა გაკეთებული ისტორიულ-შედარებით ენათმეცნიერებაში. მაგრამ ჩვენ საუბარი გვაქვს მთლიანი სისტემური ტიპის შეპირსპირებით ანალიზზე. მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნაც, რომ შესაძლოა, არ გექონდეს ენაში მორფემათა ფონოლოგიური თანხედრა, მაგრამ იყოს პრე-კონცეპტუალური განპირობებულობა. ვთქვათ, რომელიმე N კატეგორიის მორფო-სემანტიკისათვის ამოსავალია რაღაც შინაარსი, რომელსაც A, B, C ფონოლოგიურად განსხვავებული მორფოლოგიური ვარიანტები აქვთ. ასეთ შემთხვევებში შესაბამისობად ჩაითვლება ამ (A, B, C) დიაპაზონში არსებული ან დასაშვები ვარიაცია; მაგალითად: მეგრულში ერგატივის ნიშანია ქ, რომელიც არის კ ბგერის ფუნდამენტური ვარიანტი, ჩვენი აზრით, ეს მორფემა წარმოქმნილია განუსაზღვრელი ნაცვალსახელიდან კოჩი (კაცი) და ამდენად, შეესაბამება ქაროულ-საენურ მ-ს, რომელსაც თავის მხრივ, ამოსავალი აქვს იმავე ტიპის ნაცვალსახელი ვინ კატეგორიის სემანტიკიდან – მვ/მარე. აქ შესაბამისობაც

ნათელია, თუჩცა ფონეტიკურად კ და მ მორფემებს საერთო არაფერი აქვთ.

უნდა ისიც აღინიშნოს, რომ სოგჯერ მონათესავე ენებშიც მწყობრი ლოგიკით არ მუშაობს ესა თუ ის მორფოლოგიური კატეგორიის სისტემა, მაგალითად: ზანური ერგატივის რეფერენციალური და სემანტიკური მხარეები ქართულთან შესაბამისობაში. უნდა განისაზღვროს სტრუქტურაში რა არის ძირითადი – ეს იქნება მთლიანი მორფო-სემანტიკა. ცალკეულ რეფერენტთან შედარებით მას მიენიჭება უპირატესობა. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სემანტიკას მიეყვართ უნივერსალიებთან (ეს კი უმოკლესი გზაა ბაბილონის გოდოლის ლინგვისტური თეორიისაკენ. თუმცა ეს გახლავთ ლინგვისტური პოეზიის საკითხები).

ასევე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ენათა ნათესაობის შემოთავაზებული მეთოდით დადგენისას საჭიროა სტრუქტურათა გარკვეული პროცენტული თანხვედრა, ვთქვათ, 75-80%.

მიგვანია, რომ უადრესად საინტერესო იქნებოდა იბერიულ-კავკასიურ ენათა დამუშავება მორფემათა ბევრთშესატყვისობებისა და ფუნქციურ-სტრუქტურული სიმეტრიის ან ასიმეტრიის გამოსავლენად. ვფიქრობთ, რომ ამით უამრავ კითხვას გაეცემა პასუხი ისტორიულ-შედარებით ენათმეცნიერებაში.

საერთოდ, ენაში ნებისმიერი კატეგორიის შიდა სტრუქტურული ანალიზის სრულყოფის მიზნით აუცილებელია ტიპოლოგიური დახასიათება. დიპქრონია საერთოდ წარმოდგენელია ტიპოლოგიური ანალიზის გარეშე, თუმცა სინქრონიული აღწერისათვისაც საკმაოდ ღირებულია ტიპოლოგიური შეპირისპირების მეთოდი. ენათა შედარებითი ტიპოლოგია გამოაქვლენს ზოგად უნივერსალურსა და კერძო ენობრივ მოვლენებს. ამასთან, იგი სარგებლობს ენათა შედარების ყოველგვარი სახეობით. ენათა ტიპოლოგიური კლასიფიკაცია ეყრდნობა ენებში უნივერსალიათა გამოხატვის სხვადასხვაობის პრინციპებს” [179 ; 151].

ტიპოლოგიური კვლევის აკადემიკოსის ბასკური, როგორც იზოლირებული ენა, ფასდაუდებელი განძია. უაღრესად მნიშვნელოვანია მისი შეპირისპირება სხვა ენებთან და მათ შორის კავკასიურთან [281; 144].

“ენის ლექსიკურ-გრამატიკული კატეგორიები ბუნებრივ კორელაციაში არიან სემანტიკურ-სინტაქსურ კატეგორიებთან” [157; 214]. ამიტომაც ბასკური და ქართული ზმნური დესტინატური სისტემების ტიპოლოგიური ანალიზი სამ დონეზე უნდა ჩატარდეს:

1. ფუნქციონალურ-სემანტიკურ,
2. მორფო-სინტაქსურ და
3. რეფერენციალურ დონეებზე.

ფუნქციონალურ-სემანტიკურ დონეზე ადრესატობა და ვერსია ფაქტობრივად იდენტური კატეგორიებია; ორივე უწყენებს ზმნით გამოხატული მოქმედების მიმართებას დაინტერესებული აქტანტისაკენ. ეს არის ზმნის შინაგანი დინამიკის ექტორული კატეგორიები. თუმცა ბასკურისაგან განსხვავებით, ქართულში სათავისო ცქევა ვერსიის საოპოზიციო ცალია სინქრონიულ დონეზე. ეს გახლავთ ძირითადი და ერთადერთი სხვაობა ადრესატობასა და ვერსიას შორის ფუნქციონალურ-სემანტიკურ დონეზე.

ბასკური და ქართული ზმნური დესტინაციური სისტემების ტიპოლოგიური შეპირისპირება მორფო-სინტაქსურ დონეზე უფრო მეტ სხვაობას გეჩვენებს. ქართული ზმნის ვერსია განასხვავებს შიდა კატეგორიალურ საოპოზიციო ფორმებს (ნეიტრალური, საობიექტო და სასუბიექტო), ბასკური ზმნის ადრესატობა კი ასეთ სხვაობას არ იცნობს. ბასკურში ადრესატული და უადრესატო ფორმები ქმნის ოპოზიციას. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ მოვლენის მიზეზი არის ის, რომ ბასკურში რეფლექსივი ლექსიკური ფორმით გადმოიცემა ზმნის გარეთ. თუ გავითვალისწინებთ ქართული ზმნის პრეფიქსური მონოპერსონალიზმის დიაქრონიულ სურათს ვერსიის ორგანოზომილებიანი მოდუ-

ლით. შესაძლებელია ბასკურ და ქართულ ზმნურ დესტინატურ სისტემათა იზომორფიზმზე საუბარი ფუნქციონალურ-სემანტიკურ და მორფო-სინტაქსურ დონეებზე. თავდაპირველი ამოსავალი ადრესატობისათვისაც და ვერსიისათვისაც იყო ბინარული ოპოზიცია. დესტინაციის ასეთი ბინარული სქემა უნივერსალურია ტიპოლოგიური თვალსაზრისით.

რამდენადაც ზმნური დესტინაცია ძირითადად ირიბი მიმართების ბინარული კატეგორიაა, უპირინა ადრესატობის კატეგორია მხოლოდ ობიექტურ ვერსიასთან იქნეს შედარებული. ადრესატული და სასხვისო-ქცევინ ფორმათა სემანტური წარმოების ძირითადი მოდელები იდენტურია:

$S+O_{ind} \Rightarrow S, O_{ind}$.

$S, O_{d.} + O_{ind} \Rightarrow S, O_{d.}, O_{ind}$.

აქ გვინდა ხაზი გაეუსვათ გარკვეული ტიპის შინაარსობლივ სხვადასხვაობას ადრესატული და სასხვისო-ქცევინ ფორმათა წარმოებისას. მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ქართული ზმნის ირიბი ობიექტი უფრო ფართო შინაარსის შეიძლება იყოს: ადრესატი, პოსესორი, ბენეფიკტივი, ლოკატივი და ა.შ. ამიტომ ქართულში, შესაძლოა, გვექნოდეს ორპირიანი გარდაუვალი ზმნები სასხვისო ქცევის შინაარსის გარეშე და ამ შინაარსის შესაძენად ზმნას დასჭირდება არა ზმნის პირიანობის (ანუ პრედიკატის ვალენტობის) გაზრდა, არამედ ირიბი ობიექტის თვისობრიობის ცვლა, მაგ.: შდრ. აზის-უზის, აწვეს-უწვეს და ა.შ.

ადრესატობა და ობიექტური ვერსია ერთნაირ სინტაქსურ მოდელს მიმართავს: დატიურ ბრუნვაში დასმული დაინტერესებული აქტანტი ირიბი დამატებაა, რომელსაც კონკრეტული ადგილი არ გააჩნია

წინადადებების რადგანაც ორივე უნაში სიტყვათა თავისუფალი რაგი გვაქვს.

ზუსტური და ქართული ზმნური დესტინაციური სისტემების ფუნქციონალურ-სემანტიკური და მორფო-სინტაქსური ტიპოლოგიური სურათი ასეთია:

ზმნის პირიანობა	ვერსია	ადრესატობა
S	ნეიტრალური საობიექტო ქცევის გარეშე	უადრესატო
S, Od.	ნეიტრალური, სასუბიექტო. საობიექტო: ქცევის გარეშე	უადრესატო
S, Oind.	ნეიტრალური, საობიექტო ქცევა	ადრესატული
S, Od. Oind.	ნეიტრალური, საობიექტო ქცევა	ადრესატული

ჩანს, რომ ქართულში ნებისმიერი პირიანობის ზმნას გააჩნია ნეიტრალური ფორმები. ამიტომაც იგი საოპოზიციოდ ღირებული არაა. აქვე გვინდა, დავამატოთ, რომ ისეთი ბინარული ოპოზიციის შემთხვევაში, როგორცაა მოიტანა/მოუტანა, გაიგო/გაუგო, მოიგონა/მოუგონა ნეიტრალური შინაარსის დატვირთვა სუბიექტური ვერსიის ფორმებზე მოდის. ეს არის ფიქტიური ოპოზიცია რეფერენციალური თვალსაზრისით.

ვერსია-ადრესატობის საბოლოო შესაღარებელი სურათი ასე გამოიყურება:

ზმნის პირიაზობა	V ვერსია	ადრესატობა
S	საობიექტო ქცევის გარეშე	უადრესატო
S, Od.	საობიექტო ქცევის გარეშე	უადრესატო
S, Oind.	საობიექტო ქცევა	ადრესატული
S, Od. Oind.	საობიექტო ქცევა	ადრესატული

ქართულში აქვეყნებს ვერსიის თვალსაზრისით უარყოფითი ზმნები: არის, იცის, სუფევს, აქვს, ახსოვს, უწყის, უყვარს და ა. შ. ამ ზმნებს არასდროს ეწარმოებათ საობიექტო ფორმები, თუმცა ფორმით ისინი ქცევიანი ზმნებია. ასეთი ზმნები ფორმით მუდამ დადებითია და შინაარსით – უარყოფითი და უქცეო ზმნებია.

ქართულისაგან განსხვავებით, ბასკურ ზმნას შეუძლია დაუბრკილვლად დაურთოს ირიბი ობიექტი და ადრესატობის დესტინაციის მარკერი და ამით დესტინაციის შინაარსი შეიტანოს ნებისმიერ ზმნაში. ზოგჯერ სემანტურად ეს საკმაოდ რთული გასააზრებელიცაა და ხელოვნურობის შთაბეჭდილებასაც ქმნის ენა თავისი მწყობრი სისტემით. ეს თითქმის ერთგვარი ბოდიშია ზმნათა სინთეტურ წარმოებაზე მასიური გადასვლის გამო.

როგორც უკვე ზემოთ ითქვა, სინქრონულ დონეზე ქართულს აქვს ვერსიის სამგანზომილებიანი მოდელი, ბასკურს კი ადრესატობის ორგანზომილებიანი მოდელი.

→ ნეიტრალური

ვერსია → სასუბიექტო

→ საობიექტო

→ ადრესატული

ადრესატობა

→ უადრესატო

ქვემოთ აღრესატობა არის ზმნის დერიფაციული კატეგორიები, რომელთაგანაც უმთავრესია ზმნის პოლიპერსონალიზმი და მნიშვნელობა არა აქვს გარდამავლობა.

მაგ შუეხება რეფერენციული დონეს, აქ ყველაზე მეტია სხვაობა ამ კატეგორიათა შორის. აღმოჩენილი მსგავსებები კი, შესაძლოა, შემთხვევით დამთხვევად მივიჩნიოთ. უპირველესად უნდა ითქვას, რომ ვერსიის კატეგორიის მარკერები პრეფიქსურია, ხოლო ადრესატობის მარკერები - სუფიქსური. თუმცა ხეც ვისაუბრეთ ადრესატობის პრეფიქსური წარმოების დიაქრონიულ ასპექტზეც. ამ კატეგორიათა მარკერების პოზიციები სარკისებრ ასიმეტრიას გვიჩვენებს - კატეგორიის მარკერი მიმართება ირიბი ობიექტის რეფერენტისაკენ. ქართულში ირიბი ობიექტის მარკერები პრეფიქსურია, ხოლო ბასკურში - სუფიქსური. შესაბამისად, ზმნური დესტინაციის რეფერენტებიც ერთგან გვაქვს პრეფიქსური, მეორეგან კი - სუფიქსური.

ადრესატობისა და ვერსიის მარკერთა ფონოლოგია განსხვავებულია: *ki/i - i/a/u*. თუმცა, *i* არის ორივე შემთხვევაში ზმნური დესტინაციის ძირითადი მარკერი. ეს ალბათ შემთხვევითია, თუ არ ვისაუბრებთ ფონოსემანტიკაზე და ბგერათა შესაბამის უნივერსალურ ფონოლოგიურ შეფერილობაზე ან პოლიპერსონალურ ზმნებში ხმოვან პრეფიქსთა დიაქრონიულ სემანტიკაზე. სინქრონიულად ქართულში ეოკალთა ტრიადა გვაქვს (V), ბასკურში კი ან ერთი ეოკალი, ან კოსონანტი და ეოკალი (V/CV). ზმნური დესტინაციის ფონოლოგიური შემადგენლობის ამ ტიპის სხვადასხვაობა ხელშესახებია.

ქართულში ვერსიას აქვს ერთმორფემული ან ორმორფემული მარკირება. ასევეა ბასკურშიც, ოღონდ სხვაობა ქართულში არის შიდა სტრუქტურული ოპოზიციის მხრივ. მაგალითად, პირველ და მეორე პირებში აუცილებლად ორმორფემული მარკირება გვაქვს, რათა სამგანზომილებიანი მოდელი ზუსტად განისაზღვროს: ვ-იკეთებ/მ-იკეთებ. აქ ფაქტობრივად პირის ნიშანი განასხვავებს ქცევას. ამ მოვლენას

სხვა ქართველთა სპეციალისტებმაც მიაქციეს ყურადღება [37 ; 21]. აქ "ი" არა თუ პირს, არამედ კონკრეტულად ქცევის ფორმასაც კი ვერ მიუთითებს.

ქცევის ერთმორფემული მარკირება გვაქვს ნეიტრალურ ფორმებში. სადაც მხოლოდ ირიბი ობიექტის ნიშანია (ს-წერს, ს-თლის) ან მხოლოდ ნეიტრალური ქცევის ნიშანია (ა-კეთებს, ა-შენებს) წარმოდგენილი და სასხვისო ქცევის მესამე პირის ფორმებში (უ-ხატავ, უ-წერ, უ-შენებს). სასხვისო ქცევის ერთმორფემული მარკირება მხოლოდ მესამე პირის ფორმებშია შესაძლებელი, ისიც იმიტომ, რომ თავად ეს მორფემა (უ) არის განსხვავებული. ბასკურში კი პირის რომელიც მიხედვით რეფერენტა ცვლილებას ადგილი არა აქვს.

ორივე კატეგორიას (ვერსიასა და ადრესატობას), შესაძლოა, კქონდეს ერთმორფემული ან ორმორფემული მარკირება. მაგრამ მათ თვისობრივად განსხვავებული მიდგომა გააჩნიათ საკითხისადმი.

ქართული ვერსიის რეფერენტები პრეფიქსურია, ბასკური ადრესატობის მარკერები კი სუფიქსური. მაგრამ ისინი საკისებრ ასიმეტრიას ქმნიან, რადგანაც ორივე შემთხვევაში მორფო-სემანტიკური ვექტორი ირიბი ობიექტის მარკერისაკენ მიემართება; ხოლო ირიბი ობიექტის მარკირება ქართულში პრეფიქსურია, ბასკურში კი სუფიქსური. ვერსიისა და ადრესატობის კატეგორიის მორფო-სემანტიკური ვექტორული ასიმეტრია ასეთია:

ირიბი ობიექტის მარკერი ←- ვერსიის მარკერი ==>
ზმნის ფუძე, ანუ O ind. ← i/u/a → Verb

მნის ფუძე → ადრესატობის მარკერი——> ირიბი ობიექტის მარკერი, ანუ Verb → ki/I → O ind.

ადრესატობის დიაქრონიული მორფო-სინტაქსური ვექტორი ბასკურში მთლიანად იმეორებს ქართულის მოდელს.

ბასკური ზმნის ადრესატული და უადრესატო უღლების რიგები

თვალსაჩინოებისათვის მოგკვავს ბასკური ზმნის ადრესატული და უადრესატო უღლების ნიმუშები.

ქვემოთ მოყვანილი უღლების რიგები შეჯგერებულია ბასკეთის უნივერსიტეტის ლინგვისტებთან. საერთოდ, წარმოდგენილ ნაშრომზე მუშაობის პერიოდში ჩვენ უშუალო პროფესიული კონტაქტი გექონდა როგორც ბასკ, ასევე სხვა უცხოელ სპეციალისტებთან, როგორებიცაა ი. ლაკა, რ. სერანო, ხუან კარლოს იდრიოზოლა პერიერა, ი. ზიცარი, ნ. ხომსკი, ა. მარანცი, დ. პოლისკი, ა. პარისი, ა. პოლმერი, კ. ვამლინგი და სხვ.

INDICATIVE PRESENT

NOR

ni	ni	hura	gu	zu	Zuek	haiek
naiz		da	gara			dira
nauk	haiz	duk	gaituk	zara	zarete	dituk
naun		dun	gaitun			ditun

ERK-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		hazait	zait zaidak zaidan		zataizkit	zatzaizkidate	zaizkit zaizkidak zaizkidan
hiri	natzaik natzain		zaik zain	gutzaizkik gatzazizkin			zaizkik zaizkin
hari	natzaio natzaioak natzaion	hazzaio	zaio zaioak zaion	gatzazizkio gatzazizkiok gatzazizkion	zatzaizkio	zatzaizkiote	zaizkio zaizkiok zaizkion
guri		hazzaigu	zaigu zaiguk zaigun		zatzaizkigu	zatzaizkigute	zaizkigu zaizkiguk zaizkigun
zuri	natzaizu		zaizu	gatzazizkizu			zaizkizu
zuei	natzaizue		zaizue	gatzazizkizue			zaizkizue
haiei	natzaie natzaieak natzaieen	hazzaie	zaie zaieak zaieen	gatzazizkie gatzazizkieak gatzazizkieren	zatzaizkie	zatzaizkiete	zaizkie zaizkieak zaizkieren

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik		haut	dit diat dinat		zaitut	zaituztet	ditut ditiat dininat
hik	nauk naun		duk dun	gaituk gaitun			dituk ditun
hark	nau naik nain	hau	du dik din	gaitu gaitik gaitin	zaitu	zaituzte	ditu ditik dinin
guk		haugu	dugu diagu dinagu		zaitugu	zaituztegu	ditugu ditiagu dininagu
zuk	nauzu		duzu	gaituzu			dituzu
zuek	nauzue		duzue	gaituzue			dituzue
haiek	naute naitek naiten	haute	dute ditek diten	gaituzte gaituzteak gaituzteten	zaituzte	zaituztete	dituzte ditezteak ditezten

NOR(sg)-NOR-NOR

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		diat dinat	dioat zioat ziona		dizut	dizue	dizat zicat zienat
hik	didak didan		diok dion	diguk digun			diek dien
hark	dit zidak zidan	dik din	dio ziok zion	digu ziguk zigun	dizu	dizue	die ziek zien
guk		diagu dinagu	diogu zioagu zionagu		dizugu	dizuegu	diegu ziegu zienagu
zuk	didazu		diozu	diguzu			diezu
zuek	didazue		diozue	diguzue			diezue
haiek	didate zidatek zidaten	diate dinate	dioate ziotek zioten	diguate zigutek ziguten	dizute	dizuete	diate zietek zieten

NOR(pl)-NOR-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		dizkiat dizkinat	dizkiot zizkiot zizkionat		dizkizut	dizkizuet	dizkiet zizkiet zizkienat
hik	dizkidak dizkidan		dizkiok dizkion	dizkiguk dizkigun			dizkiek dizkien
hark	dizkit zizkidak zizkidan	dizkik dizkin	dizkio zizkiok zizkion	dizkigu zizkiguk zizkigun	dizkizu	dizkizue	dizkie zizkiek zizkien
guk		dizkiagu dizkinagu	dizkiogu zizkioagu zizkionagu		dizkizugu	dizkizuegu	dizkiegu zizkieagu zizkienagu
zuk	dizkidazu		dizkiozu	dizkiguzu			dizkiezu
zuek	dizkidazue		dizkiozue	dizkiguzue			dizkiezue
haiek	dizkidate zizkidatek zizkidaten	dizkiate dizkinate	dizkiote zizkiotek zizkioten	dizkigute zizkigutek zizkiguten	dizkizute	dizkizuete	dizkiete zizkietek zizkieten

INDICATIVE PAST

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nintzen		zen	ginen			ziren
nindue:	hintzen	zuan	gintuan	zinen	zineten	zituan
nindun:		zunan	gintunan			zitunan

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		hintzaidan	zitaidan zitaidaan zitaidanan		zintzaizkidan	zintzaizkidaten	zitzaizkidan zitzaizkidaan zitzaizkidanan
hiri	nintzaian nintzainan		zitzaian zitzainan	gintzaizkian gintzaizkinan			zitzaizkian zitzaizkinan
hari	nintzaioan nintzaioan nintzaioan	hintzaioan	zitzaioan zitzaioan zitzaioan	gintzaizkioan gintzaizkioan gintzaizkioan	zintzaizkioan	zintzaizkioten	zitzaizkioan zitzaizkioan zitzaizkioan
guri		hintzaigun	zitzaigun zitzaiguan zitzaigunan		zintzaizkigun	zintzaizkiguten	zitzaizkigun zitzaizkiguan zitzaizkigunan
zuri	nintzaizun		zitzaizun	gintzaizkizun			zitzaizkizun
zuei	nintzaizuen		zitzaizuen	gintzaizkizuen			zitzaizkizuen
haiei	nintzaiean nintzaiean nintzaiean	hintzaiean	zitzaiean zitzaiean zitzaiean	gintzaizkiean gintzaizkiean gintzaizkiean	zintzaizkiean	zintzaizkieten	zitzaizkiean zitzaizkiean zitzaizkiean

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zoek	haiek
oek		hindudan	nucn nian ninan		zintudan	zintuztedan	nituen nitian nitinan
bik	ninduan nindunan		hucn	gintuan gintunan			nituen
hark	ninducn nindian nindinan	hinducn	zucn zian zinan	gintucn gintucian gintucinan	zintucn	zintuzten	zitien zitian zitinan
guk		hindugun	genucn genian geninan		zintugun	zintuztegun	genituen genitian genitinan
zuk	ninduzun		zenucn	gintuzun			zenitucn
zuek	ninduzucn		zenucn	gintuzucn			zenituzten
haiek	ninduten ninditean nindinenan	hinduten	zucn zitean zitenan	gintuzten gintuzitean gintuzitenan	zintuzten	zintuzteten	zituzten zituzitean zituzitenan

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuci	haiei
nik		nian ninan	nion nioan nionan		nizun	nizucn	nien niean nienan
bik	hidan		hion	higun			hien
hark	zidan zidaan zidanen	zian zinan	zion zioan zionan	zigun ziguan zigunan	zizun	zizucn	zien ziean zienan
guk		genian geninan	genion genioan genionan		genizun	genizucn	genien geniean genienan
zuk	zenidan		zenion	zenigun			zenien
zuek	zenidaten		zenioten	zeniguten			zenieten
haiek	zidaten zidatean zidatenan	ziatean zinatean	zioten ziotean ziotenan	ziguten zigutean zigutenan	zizuten	zizueten	zieten zietean zietenan

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuci	haiei
nik		nizkian nizkianan	nizkion nizkioan nizkionan		nizkizun	nizkizuen	nizkien nizkican nizkianan
hik	hizkidan		hizkion	hizkigun			hizkien
hark	zizkidan zizkidaan zizkidanan	zizkian zizkianan	zizkion zizkioan zizkionan	zizkigun zizkiguan zizkigunan	zizkizun	zizkizuen	zizkien zizkican zizkianan
guk		genizkian genizkianan	genizkion genizkioan genizkionan		genizkizun	genizkizuen	genizkien genizkican genizkianan
zuk	zenizkidan		zenizkion	zenizkigun			zenizkien
zuek	zenizkidatean		zenizkiotean	zenizkigutean			zenizkietean
haiek	zizkidatean zizkidatean zizkidatean	zizkiatean zizkiatean	zizkiotean zizkiotean zizkiotean	zizkigutean zizkigutean zizkigutean	zizkizutean	zizkizutean	zizkietean zizkietean zizkietean

CONDITIONAL SUPPOSITIVE

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
banintz	bahintz	balitz	bagina	bazina	bazinete	balira

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		bahintzait	balitzait		bazintzaizkit	bazintzaizkidate	balitzaizkit
hiri	banintzaik banintzain		balitzaik balitzain	bagintzaizkik bagintzaizkin			balitzaizkik balitzaizkin
hari	banintzaio	bahintzaio	balitzaio	bagintzaizkio	bazintzaizkio	bazintzaizkiote	balitzaizkio
guri		bahintzaigu	balitzaigu		bazintzaizkigu	bazintzaizkigute	balitzaizkigu
zuri	banintzaizu		balitzaizu	bagintzaizkizu			balitzaizkizu
zuei	banintzaizue		balitzaizue	bagintzaizkizue			balitzaizkizue
haiei	banintzaie	bahintzaie	balitzaie	bagintzaizkie	bazintzaizkie	bazintzaizkiote	balitzaizkie

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik		bahindut	banu		bazintut	bazintuztet	banitu
hik	baninduk banindun		bahu	bagintuk bagintun			bahitu
hark	banindu	bahindu	balu	bagintu	bazintu	bazintuzte	balitu
guk		bahindugu	bagenu		bazintugu	bazintuztegu	bagenitu
zuk	baninduzu		bazenu	bagintuzu			bazenitu
zuek	baninduzue		bazenute	bagintuzue			bazenituzte
haiek	banindute	bahindute	balute	bagintuzte	bazintuzte	bazintuziete	balituzte

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		banik banin	banio		banizu	banizue	banie
hik	bahit		bahio	bahigu			bahie
hark	balit	balik balin	balio	baligu	balizu	balizue	balie
guk		bagenik bagenin	bagenio		bagenizu	bagenizue	bagenie
zuk	bazenit		bazenio	bazenigu			bazenie
zuek	bazenidate		bazeniotte	bazenigute			bazeniete
haiek	balidate	baliate balinate	baliotte	baligute	balizute	balizuette	baliete

NOR(pl)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		banizkik banizkin	banizkio		banizkizu	banizkizue	banizkie
hik	bahizkit		bahizkio	bahizkigu			bahizkie
hark	balizkit	balizkik balizkin	balizkio	balizkigu	balizkizu	balizkizue	balizkie
guk		bagenizkik bagenizkin	bagenizkio		bagenizkizu	bagenizkizue	bagenizkie
zuk	bazenizkit		bazenizkio	bazenizkigu			bazenizkie
zuek	bazenizkide		bazenizkiote	bazenizkigute			bazenizkiote
haiek	balizkide	balizkiate balizkinate	balizkiote	balizkigute	balizkizute	balizkizuette	balizkiote

CONDITIONAL CONCLUSIVE PRESENT

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nintzateke	hintzateke	litzateke	ginateke	zinateke	zinatekete	lirateke
nindukek	hintzatek	lutek	gintuzkck	zinateke	zinatekete	lituzkek
ninduken		luten	gintuzken			lituzken

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		hintzaidake	litzaidake litzaidakek litzaidaken		zintzaizkidake	zintzaizkidakete	litzaizkidake litzaizkidakek litzaizkidaken
hiri	nintzaiake nintzainake		litzaiake litzainake	gintzaizkiake gintzaizkinake			litzaizkiake litzaizkinake
hari	nintzaioke nintzaioket nintzaioken	hintzaioke	litzaioke litzaioket litzaioken	gintzaizkioke gintzaizkioket gintzaizkioken	zintzaizkioke	zintzaizkiokete	litzaizkioke litzaizkioket litzaizkioken
guri		hintzaiguke	litzaiguke litzaiguket litzaiguken		zintzaizkiguke	zintzaizkigukete	litzaizkiguke litzaizkiguket litzaizkiguken
zuri	nintzaizuke		litzaizuke	gintzaizkizuke			litzaizkizuke
zuei	nintzaizueke		litzaizueke	gintzaizkizueke			litzaizkizueke
haiei	nintzaieke nintzaieket nintzaieken	hintzaieke	litzaieke litzaieket litzaieken	gintzaizkieke gintzaizkieket gintzaizkieken	zintzaizkieke	zintzaizkiekete	litzaizkieke litzaizkieket litzaizkieken

NOR-NORK

	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek	
nik	hinduket	nuke nikek niken		zintuzket	zintuzketet	nituzke nitizkek nitizken	
hiik	nindukek ninduken		huke gintuzkek gintuzken			hituzke	
hark	ninduke nindikek nindikén	hinduke	luke likek likén	gintuzke gintuzkek gintuzken	zintuzke	zintuzkete	lituzke litizkek litizken
guk		hindukegu	genuke genek geniken		zintuzkegu	zintuzketegu	genituzke genitizkek genitizken
zuk	nindukezu		zenuke	gintuzkezu			zenituzke
zuek	nindukezue		zenukete	gintuzkezue			zenituzkete
haiek	nindukete nindiketek nindiketen	hindukete	lukete liketek liketen	gintuzkete gintuzketek gintuzketen	zintuzkete	zintuzketere	lituzkete litizketek litizketen

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	baiei
nik		niake ninake	nioke niokek nioken		nizuke	nizueke	nieke niekek nieken
hiik	hidake		hioke	higuke			hieke
hark	lidake lidakek lidakén	liake linake	lioke liokék lioken	liguke ligukek ligukén	lizuke	lizueke	lieke liekek lieken
guk		geniake geninake	genioke geniokek genioken		genizuke	genizueke	genieke geniekek genioken
zuk	zenidake		zenioke	zeniguke			zenieke
zuek	zenidakete		zenioke	zenigukete			zeniekete
haiek	lidakete lidaketek lidaketen	liakete linakete	liokete lioketek lioketen	ligukete liguketek liguketen	lizukete	lizuekete	liekete lieketek lieketen

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		nizake nizkake	nizkiok nizkiok nizkioken		nizkizuk nizkizuk	nizkizuek nizkizuek	nizkiek nizkiek nizkieken
hik	hizkidake		hizkiok hizkiok	hizkiguk hizkiguk			hizkiek hizkiek
hark	lizkidake lizkidakek lizkidaken	lizkiok lizkiok lizkinake	lizkiok lizkiok lizkioken	lizkiguk lizkiguk lizkiguken	lizkizuk lizkizuk	lizuek lizuek	lizkiek lizkiek lizkieken
guk		genizkiok genizkiok genizkinake	genizkiok genizkiok genizkioken		genizkizuk genizkizuk	genizkizuek genizkizuek	genizkiek genizkiek genizkieken
zuk	zenizkidake		zenizkiok zenizkiok	zenizkiguk zenizkiguk			zenizkiek zenizkiek
zuek	zenizkidakete		zenizkiokete zenizkiokete	zenizkigukete zenizkigukete			zenizkiekete zenizkiekete
haiek	lizkidakete lizkidaketek lizkidaketen	lizkiakete lizkiakete lizkinakete	lizkiokete lizkioketek lizkioketen	lizkigukete lizkiguketek lizkiguketen	lizkizukete lizkizukete	lizkizuekete lizkizuekete	lizkiekete lizkieketek lizkieketen

CONDITIONAL CONCLUSIVE PAST

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
ninzatekeen		zatekeen	ginatekeen			ziratekeen
nindukan	hinzatekeen	zukean	gintuzkan	zinatekeen	zinateketen	zituzkan
nindukenan		zukenan	gintuzkenan			zituzkenan

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	iaiei
ni	nintzaiakeen nintzainakeen	nintzaioken nintzaioken nintzaiokenan	nintzaioken nintzaiokenan	hintzaiugukeen	nintzaiuzukeen	nintzaiuzukeen	nintzaioken nintzaioken nintzaiokenan
bi	hintzaidakeen		hintzaioken	hintzaiugukeen			hintzaioken
hura	zitzaidakeen zitzaidakeen zitzaidakeenan	zitzaiakeen zitzaiakeen zitzaiakeen	zitzaiokeen zitzaiokean zitzaiokeenan	zitzaigukeen zitzaigukean zitzaigukeenan	zitzaizukeen	zitzaizukeen	zitzaiekeen zitzaiekeen zitzaiekeenan
gu	gintzaizkiakeen gintzaizkinakeen	gintzaizkioken gintzaizkioken gintzaizkiokenan	gintzaizkioken gintzaizkioken gintzaizkiokenan		gintzaizkizukeen	gintzaizkizukeen	gintzaizkioken gintzaizkioken gintzaizkiokenan
zu	zintzaizkidakeen		zintzaizkioken	zintzaizkigukeen			zintzaizkioken
zuek	zintzaizkidaketen		zintzaizkioketen	zintzaizkiguketen			zintzaizkioketen
baiek	zitzaizkidakeen zitzaizkidakeen zitzaizkidakeenan	zitzaizkioken zitzaizkioken zitzaizkiokenan	zitzaizkioken zitzaizkiokenan	zitzaizkigukean zitzaizkigukeenan	zitzaizkizukeen	zitzaizkizukeen	zitzaizkioken zitzaizkioken zitzaizkiokenan

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik		hindukedan	nukceen nikean nikenan			zintuzkedan zintuzketedan	nituzkeean nitizkeean nitizkenan
hik	nindukean nindukenan		hukeean	gintuzkeean gintuzkenan			bituzkeean
hark	nindukeean nindikeaan nindikenan	hindukeean	zukeean zikeaan zikenan	gintuzkeean gintuzikeaan gintuzikenan	zintuzkeean	zintuzketean	zituzkeean zitizkeean zitizkenan
guk		hindukcegun	genukeean genikeaan genikenan		zintuzkcegun	zintuzketegun	genituzkeean genitizkeean genitizkenan
zuk	nindukeezun		zenukeean	gintuzkeezun			zenituzkeean
zuek	nindukeezuen		zenuketean	gintuzkeezuean			zenituzketean
haiek	ninduketen nindiketean nindiketenan	hinduketen	zuketean ziketean ziketenan	gintuzketean gintuziketean gintuziketenan	zintuzketean	zintuzketetean	zituzketean zitizketean zitizketenan

NOR(sp)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuci	haiei
nik		niakeean ninakeean	niokceen niokeaan niokenan			nizukeean nizukeean	nickceen niekeaan nickenan
hik	hidakeean		hiokceen	bigukeean			hickceen
hark	zidakeean zidakeaan zidakenan	ziakeean zinakeean	ziokceen ziokceaan ziokenan	zigukeean zigukeaan zigukenan	zizukeean	zizuckceen	zieceen zieceaan zieceenan
guk		geniakeean geninakeean	geniokceen geniokceaan geniokenan		genizukeean	genizukeean	genieckceen genieckceaan genieckenan
zuk	zenidakeean		zeniokceen	zenigukeean			zenieckceen
zuek	zenidaketen		zeniokceten	zeniguketean			zenieckceten
haiek	zidaketen zidaketean zidaketenan	ziaketean zinaketean	ziokceteaan ziokceteaan ziokcetenan	ziguketean ziguketeaan ziguketenan	zizuketean	zizucketean	ziecekceen ziecekceaan ziecekceenan

NOR(pl)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nnk		nizkiakeen nizkinakeen	nizkiokeen nizkiokean nizkiokenan		nizkizukeen	nizkizuekeen	nizkiekeen nizkiekean nizkiekenan
hik	hizkidakeen		hizkiokceen	hizkigukeen			hizkiekeen
mark	zizkidakeen zizkidakean zizkidakenan	zizkiakeen zizkinakeen	zizkiokeen zizkiokean zizkiokenan	zizkigukeen zizkigukean zizkigukenan	zizkizukeen	zizkizuekeen	zizkiekeen zizkiekean zizkiekenan
guk		genizkiakeen genizkinakeen	genizkiokeen genizkiokean genizkiokenan		genizkizukeen	genizkizuekeen	genizkiekeen genizkiekean genizkiekenan
zuek	zenizkidakeen		zenizkiokceen	zenizkigukceen			zenizkiekeen
zuek	zenizkidakcten		zenizkiokcten	zenizkigukcten			zenizkieketen
haiek	zizkidakcten zizkidakctean zizkidakctenan	zizkiakcten zizkinaakcten	zizkiokcten zizkiokctean zizkiokctenan	zizkigukcten zizkigukctean zizkigukctenan	zizkizukcten	zizkizuekcten	zizkieketen zizkieketean zizkieketenan

POTENTIAL PRESENT

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
naitekc		daitekc	gaitezke			daitezke
naitckek	haiteke	daiteckek	gaitezkek	zaitezke	zaitezketc	daitezkek
naiteken		daiteken	gaitezken			daitezken

SOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuck	haiek
niri		hakidake	dakidake dakidakek dakidaken		zakizkidake	zakizkidakete	dakizkidake dakizkidakek dakizkidaken
hiri	nakiake nakinake		dakiake dakinake	gakizkiake gakizkinake			dakizkiake dakizkinake
hari	nakiokce nakiokcek nakioken	hakiokce	dakiokce dakiokcek dakioken	gakizkiokce gakizkiokcek gakizkioken	zakizkiokce	zakizkiokcete	dakizkiokce dakizkiokcek dakizkioken
guri		hakiguke	dakiguke dakigukek dakiguken		zakizkiguke	zakizkigukete	dakizkiguke dakizkigukek dakizkiguken
zuri	nakizuke		dakizuke	gakizkizuke			dakizkizuke
zuet	nakizueke		dakizueke	gakizkizueke			dakizkizueke
haii	nakiecke nakiecek nakiecken	hakiecke	dakiecke dakiecek dakiecken	gakizkiecke gakizkiecek gakizkiecken	zakizkiecke	zakizkiecete	dakizkiecke dakizkiecek dakizkiecken

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuck	haiek
nik		hazaket	dezaket zezakeat zezakenat		zaitzaket	zaitzaketete	ditzaket ditzakeat ditzakenat
hik	nazakek nazaken		dezakek dezaken	gaitzakek gaitzaken			ditzakek ditzaken
hark	nazake nazakek nazaken	hazake	dezake zezakek zezaken	gaitzake gaitzakek gaitzaken	zaitzake	zaitzaketete	ditzake ditzakek ditzaken
guk		hazakegu	dezakegu zezakeagu zezakenagu		zaitzakegu	zaitzaketegu	ditzakegu ditzakeagu ditzakenagu
zuk	nazakezu		dezakezu	gaitzakezu			ditzakezu
zuek	nazakezue		dezakezue	gaitzakezue			ditzakezue
haiek	nazakete nazaketek nazaketen	hazakete	dezakete zezaketek zezaketen	gaitzakete gaitzaketek gaitzaketen	zaitzakete	zaitzaketete	ditzakete ditzaketek ditzaketen

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		diezaaket diezanaket	diezaioket ziezaiokeat ziezaiokenat		diezazuket	diezazueket	diezaiket ziezaiekeat ziezaickenat
hik	diezadakek diezadaken		diezaiokck diezaioken	diezagukek diezaguken			diezaiekk diezaicken
hark	diezadake ziezadakek ziezadaken	diezaake diezanake	diezaioke ziezaiokek ziezaioken	diezaguke ziezagukek ziezaguken	diezazuke	diezazucke	diezaieke ziezaiekek ziezaicken
guk		diezaakegu diezanakegu	diezaiokcgu ziezaiokcagu ziezaiokcnagu		diezazukegu	diezazuckegu	diezaickgu ziezaiekeagu ziezaickenagu
zuk	diezadakezu		diezaiokezu	diezagukezu			diezaiekezu
zuek	diezadakezue		diezaiokezue	diezagukezue			diezaiekezue
haiek	diezadakete ziezadaketek ziezadaketen	diezaakete diezanakete	diezaiokete ziezaioketek ziezaioketen	diezagukete ziezaguketek ziezaguketen	diezazukete	diezazuekete	diezaickete ziezaieketek ziezaicketen

	nik	hik	hark	guk	zuk	zuek	haiek
niri		diezazkidak diezazkidaken	diezazkidake diezazkidaket diezazkidaken		diezazkidakezu	diezazkidakezue	diezazkidakete diezazkidaketek diezazkidaketen
hiri	diezazkiaket diezazkiaket		diezazkiake diezazkiakete	diezazkiakegu diezazkiakegu			diezazkiakete diezazkiakete
hari	diezazkioket diezazkioket diezazkiokemat	diezazkioket diezazkioket	diezazkioket diezazkioket diezazkioket	diezazkioketu diezazkioketagu diezazkioketnagu	diezazkioketu	diezazkioketuzue	diezazkiokete diezazkioketek diezazkioketen
guri		diezazkiuguket diezazkiuguket	diezazkiuguket diezazkiuguket diezazkiuguket		diezazkiuguketu	diezazkiuguketuzue	diezazkiugukete diezazkiuguketek diezazkiuguketen
zuri	diezazkiuzuket		diezazkiuzuke	diezazkiuzuketu			diezazkiuzukete
zuei	diezazkiuzuket		diezazkiuzuke	diezazkiuzuketu			diezazkiuzukete
baiei	diezazkioket diezazkioket diezazkiokemat	diezazkioket diezazkioket	diezazkioket diezazkioket diezazkioket	diezazkioketu diezazkioketagu diezazkioketnagu	diezazkioketu	diezazkioketuzue	diezazkiokete diezazkioketek diezazkioketen

POTENTIAL PAST

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nntekeen		zitekeen	gintezkeen			zitezkeen
nintekaan	hintekeen	zitekean	gintezkean	zintezkean	zintezketen	zitezkean
nintekenan		zitekenan	gintezkenan			zitezkenan

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		henkidakeen	zekidakeen zekidakean zekidakenan			zenkizkidakeen zenkizkidaketen	zekizkidakeen zekizkidakean zekizkidakenan
hiri	nenkiakeen nenkiokeen		zekiakeen zekinakeen	genkizkiakeen genkizkinakeen			zekizkiakeen zekizkinakeen
hari	nenkiokeen nenkiokean nenkiokenan	henkiokeen	zekiokeen zekiokean zekiokenan	genkizkiokeen genkizkiokean genkizkiokenan	zenkizkiokeen	zenkizkioketen	zekizkiokeen zekizkiokean zekizkiokenan
guri		henkigukeen	zekigukeen zekigukan zekigukenan			zenkizkiguken zenkizkiguketen	zekizkiguken zekizkigukean zekizkigukenan
zuri	nenkizukeen		zekizukeen	genkizkizukeen			zekizkizukeen
zuci	nenkizukeen		zekizuckeen	genkizkizukeen			zekizkizukeen
haiei	nenkiekeen nenkiekean nenkiekenan	henkiekeen	zekiekeen zekiekean zekiekenan	genkizkiekeen genkizkiekean genkizkiekenan	zenkizkiekeen	zenkizkieketen	zekizkiekeen zekizkiekean zekizkiekenan

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik		hintzakedan	nezakeen nezakean nezakenan		zintzakedan	zintzaketedan	nitzakeen nitzakean nitzakenan
hik	nintzakean nintzakenan		hezakeen	gintzakean gintzakenan			hitzakeen
hark	nintzakeen nintzakean nintzakenan	hintzakeen	zezakeen zezakean zezakenan	gintzakeen gintzakean gintzakenan	zintzakeen	zintzaketen	zitzakeen zitzakean zitzakenan
guk		hintzakegun	genezakeen genezakean genezakenan		zintzakegun	zintzaketegun	genitzakeen genitzakean genitzakenan
zuk	nintzakezun		zenezakeen	gintzakezun			zenitzakeen
zuek	nintzakezuean		zenezaketen	gintzakezuean			zenitzaketen
haiek	nintzaketen nintzaketean nintzaketenan	hintzaketen	zezaketen zezaketean zezaketenan	gintzakete gintzaketean gintzaketenan	zintzaketen	zintzaketeten	zitzaketen zitzaketean zitzaketenan

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	bari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		niezaakeen niezanakeen	niezaiokcen niezaiokcan niezaiokenan		niezazukeen	niezazukeen	niezaickcen niezaickcan niezaickenan
hik	hiezadakeen		hiezaiokcen	hiezagukeen			hiezaickcen
hark	ziezadakeen ziezadakean ziezadakcan	ziezaakeen ziezanakeen	ziezaiokcen ziezaiokcan ziezaiokenan	ziezagukeen ziezagukean ziezagukenan	ziezazukcen	ziezazukcen	ziezaickcen ziezaickcan ziezaickenan
guk		geniezaakeen geniezanakeen	geniezaiokcen geniezaiokcan geniezaiokenan		geniezazukcen	geniezazukeen	geniezaickcen geniezaickcan geniezaickenan
zuk	zeniezadakeen		zeniezaiokcen	zeniezagukeen			zeniezaickcen
zuek	zeniezadaketan		zeniezaioketen	zeniezaguketen			zeniezaicketan
haiek	ziezadaketan ziezadaketean ziezadaketenan	ziezaaketan ziezanaketan	ziezaioketen ziezaioketcan ziezaioketenan	ziezaguketen ziezaguketcan ziezaguketenan	ziezazuketen	ziezazuketen	ziezaicketan ziezaicketean ziezaicketenan

	nik	hik	hark	guk	zuk	zuek	hatek
niri		hiezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen		zeniezakidiakteen	zeniezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen
hiri	niezakidiakteen niezakidiakteen		ziezakidiakteen ziezakidiakteen	geniezakidiakteen geniezakidiakteen			ziezakidiakteen ziezakidiakteen
hari	niezakidiakteen niezakidiakteen niezakidiakteen	hiezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen	geniezakidiakteen geniezakidiakteen geniezakidiakteen	zeniezakidiakteen	zeniezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen
guri		hiezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen		zeniezakidiakteen	zeniezakidiakteen	ziezakidiakteen ziezakidiakteen ziezakidiakteen
zuri	niezakidizakteen		ziezakidizakteen	geniezakidizakteen			ziezakidizakteen
zuel	niezakidizakteen		ziezakidizakteen	geniezakidizakteen			ziezakidizakteen
halei	niezakidizakteen niezakidizakteen niezakidizakteen	hiezakidizakteen	ziezakidizakteen ziezakidizakteen ziezakidizakteen	geniezakidizakteen geniezakidizakteen geniezakidizakteen	zeniezakidizakteen	zeniezakidizakteen	ziezakidizakteen ziezakidizakteen ziezakidizakteen

POTENTIAL HYPOTHETICAL

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuck	haiek
ninteke		liteke	gintezke			litezke
nintekek	hin-ke	litekek	gintezkek	zintezke	zintezkete	litezckk
ninteken		liten	gintezken			litezken

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuck	haiek
niri		henkidake	lekidake lekidakek lekidaken		zenkizkidake	zenkizkidakete	lekizkidake lekizkidakek lekizkidaken
hiri	nenkiake nenkioke		lekiake lekinake	genkizkiake genkizkinake			lekizkiake lekizkinake
hari	nenkioke nenkiokkek nenkioken	henkiokke	lekiokke lekioken	genkizkiokke genkizkioken	zenkizkiokke	zenkizkiokete	lekizkiokke lekizkiokkek lekizkioken
guri		henkiguke	lekiguke lekigukkek lekigukken		zenkizkiguke	zenkizkigukete	lekizkiguke lekizkigukkek lekizkigukken
zuri	nenkizuke		lekizuke	genkizkizuke			lekizkizuke
zuei	nenkizucke		lekizucke	genkizkizucke			lekizkizucke
haiei	nenkieke nenkiekek nenkieken	henkieke	lekieke lekiekek lekieken	genkizkieke genkizkiekek genkizkieken	zenkizkieke	zenkizkiekete	lekizkieke lekizkiekek lekizkieken

NOR-NORK

	ni	hi	hura	igu	zu	zuek	haiek
nik		hintzaket	nezake nezakek nezaken		zintzaket	zintzaketet	nitzake nitzakck nitzaken
hik	nintzakck nintzakcn		hezake	gintzakck gintzakcn			hitzake
hark	nintzake nintzakck nintzakcn	hintzake	lezake lezakek lezaken	gintzake gintzakck gintzakcn	zintzake	zintzakete	litzake litzakck litzakcn
guk		hintzakegu	genezake genezakek genezaken		zintzakegu	zintzaketegu	genitzake genitzakck genitzakcn
zuk	nintzakezu		znezake	gintzakezu			zenitzake
zuek	nintzakezue		znezakete	gintzakezue			zenitzakete
haiekt	nintzakete nintzakckek nintzakctcn	hintzakete	lezakcte lezakctek lezakctcn	gintzakcte gintzakctek gintzakctcn	zintzakcte	zintzakctete	litzakete litzakctek litzakctcn

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		niezaake niezanake	niezaioke niezaiokck niezaiokcn		niezazuke	niezazueke	niezaieke niezaieck niezaieken
hik	hiezadake		hiezaioke	hiezaguke			hiezaieke
hark	liezadake liezadackck liezadackcn	liezaake liezanake	liezaioke liezaiokck liezaiokcn	liezaguke liezaguckck liezaguckcn	liezazuke	liezazueke	liezaieke liezaieckck liezaieckcn
guk		geniezaake geniezanake	geniezaioke geniezaiokck geniezaiokcn		gniezazuke	geniezazueke	geniezaieke geniezaieckck geniezaieckcn
zuk	zeniezadake		zniezaiokc	zniezaguckc			zeniezaiecke
zuek	zeniezadackete		zniezaiokete	zniezaguckete			zeniezaieckete
haiekt	liezadackete liezadackctck liezadackctcn	liezaackete liezanackete	liezaiokete liezaiokctek liezaiokctcn	liezaguckete liezaguckctek liezaguckctcn	liezazuckete	liezazuckete	liezaieckete liezaieckctek liezaieckctcn

	nik	hik	hark	guk	zuk	zuck	haick
niri		hiezzakidake	liezzakidake liezzakidakek liezzakidaken		zeniezzakidake	zeniezzakidake	liezzakidake liezzakidakek liezzakidaken
hiri	niezzakiake niezzakinake		liezzakiake liezzakinake	geniezzakiake geniezzakinake			liezzakiake liezzakinake
hari	niezzakioke niezzakiokek niezzakioken	hiezzakioke	liezzakioke liezzakiokek liezzakioken	geniezzakioke geniezzakiokek geniezzakioken	zeniezzakioke	zeniezzakioke	liezzakioke liezzakiokek liezzakioken
guri		hiezzakiguke	liezzakiguke liezzakigukek liezzakiguken		zeniezzakiguke	zeniezzakiguke	liezzakiguke liezzakigukek liezzakiguketen
zuri	niezzakizuke		liezzakizuke	geniezzakizuke			liezzakizuke
zuei	niezzakizuke		liezzakizuke	geniezzakizuke			liezzakizuke
haiei	niezzakieke niezzakiekek niezzakieken	hiezzakieke	liezzakieke liezzakiekek liezzakieken	geniezzakieke geniezzakiekek geniezzakieken	zeniezzakieke	zeniezzakieke	liezzakieke liezzakiekek liezzakieken

SUBJUNCTIVE PRESENT

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nadin	hadin	dadin	gaitze/en	zaitze/en	zaitze/en	zitezen

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		hakidan	dakidan		zakizkidan	zakizkidaten	dakizkidan
hiri	nakian nakinan		dakian dakinan	gakizkian gakizkinan			dakizkian dakizkinan
hari	nakion	hakion	dakion	gakizkion	zakizkion	zakizkioten	dakizkion
guri		hakigun	dakigun		zakizkigun	zakizkiguten	dakizkigun
zuri	nakizun		dakizun	gakizkizun			dakizkizun
zuei	nakizuen		dakizuen	gakizkizuen			dakizkizuen
haiei	nakien	hakien	dakien	gakizkien	zakizkien	zakizkieten	dakizkien

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik		hazadan	dezadan		zaitzadan	zaitzatedan	ditzadan
hik	nazaan nazanan		dezaan dezanan	gaitzaan gaitzanan			ditzaan ditzanan
hark	nazan	hazan	dezai	gaitzan	zaitzan	zaitzaten	ditzan
guk		hazagun	dezagun		zaitzagun	zaitzategun	ditzagun
zuk	nazazun		dezazun	gaitzazun			ditzazun
zuek	nazazuen		dezazuen	gaitzazuen			ditzazuen
haiek	nazaten	hazaten	dezaten	gaitzaten	zaitzaten	zaitzateen	ditzaten

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuel	haiei
nik		diezadan diezadadan	diezaiodan		diezazudan	diezazuedan	diezaiedan
hik	diezadaan diezadanan		diezaioan diezaionan	diezaguan diezagunan			diezaieun diezaienan
hark	diezadan	diezaan diezanan	diezaion	diezagun	diezazun	diezazuen	diezaien
guk		diezaagun diezanagun	diezaiogun		diezazugun	diezazuegun	diezaiegun
zuk	diezadzun		diezaiozun	diezaguzun			diezaiezun
zuek	diezadzuen		diezaiozuen	diezaguzuen			diezaiezuen
haiek	diezadaten	diezaaten diezanaten	diezaioten	diezaguten	diezazuten	diezazueten	diezaieten

NOR(pl)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		diezakiadan diezakinadan	diezakiodan		diezakkizudan	diezakkizuedan	diezakkiedan
hik	diezakkidaan diezakkidanan		diezakkioan diezakkionan	diezakkiguan diezakkigunan			diezakkiean diezakkienan
hark	diezakkidan	diezakkian diezakinan	diezakkion	diezakkigun	diezakkizun	diezakkizuen	diezakkien
guk		diezakkigun diezakinagun	diezakkiozun		diezakkizugun	diezakkizuegun	diezakkiegun
zuk	diezakkidazun		diezakkiozun	diezakkiguzun			diezakkiezun
zuek	diezakkidazuen		diezakkiozuen	diezakkiguzuen			diezakkiezuen
haiek	diezakkidaten	diezakkiaten diezakkinatn	diezakkioten	diezakkiguten	diezakkizuten	diezakkizueten	diezakkieten

SUBJUNCTIVE PAST

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	baiek
nendin	hendin	zedin	gintezan	zintezan	zintezten	zitezten

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	baiek
ni		henkidan	zekidan		zenkizkidan	zenkizkidaten	zekizkidan
hiri	nenkian nenkinan		zekian zekinan	genkizkian genkizkinan			zekizkian zekizkinan
hari	nenkion	henkion	zekion	genkizkion	zenkizkion	zenkizkioten	zekizkion
guri		henkigun	zekigun		zenkizkigun	zenkizkiguten	zekizkigun
zuri	nenkizun		zekizun	genkizkizun			zekizkizun
zuei	nenkizuen		zekizuen	genkizkizuen			zekizkizuen
haiei	nenkien	henkien	zekien	genkizkien	zenkizkien	zenkizkieten	zekizkien

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	baiek
nik		hintzadan	nezan		zintzadan	zintzateadan	nitzan
hik	nintzaan nintzanan		hezan	gintzaan gintzanan			hitzan
hark	nintzan	hintzan	zezan	gintzan	zintzan	zintzaten	zitzan
guk		hintzagun	genczan		zintzagun	zintzategun	genitzan
zuk	nintzazun		zenezan	gintzazun			zenitzan
zuek	nintzazuen		zenezaten	gintzazuen			zenitzazuen
haiek	nintzaten	hintzaten	zezaten	gintzaten	zintzaten	zintzateaten	zitzaten

NOR(sg)-NOR1-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		niezazun niezazun	niezaion		niezazun	niezazucn	niezaion
hik	hie�adan		hiezaion	hiezagun			hiezaion
hark	ziezadan	ziezaan ziezaban	ziezaion	ziezagun	ziezozun	ziezazucn	ziezaion
guk		geniezaan geniezaban	geniezaion		geniezazun	geniezazucn	geniezaien
zuk	zeniezadan		zeniezaion	zeniezagun			zeniezaion
zuek	zeniezadaten		zeniezaioten	zeniezaguten			zeniezaieten
haiek	ziezadaten	ziezaaten ziezabaten	ziezaioten	ziezaguten	ziezazuten	ziezazucuten	ziezaieten

NOR(pl)-NOR1-NORK

	niri	hiri	bari	guri	zuri	zuei	haiei
nik		niezazkian niezazkinan	niezazkion		niezazkizun	niezazkizucn	niezazkion
hik	hie�azkidan		hieazakion	hieazakigun			hieazakion
hark	ziezazkidan	ziezazkian ziezazkinan	ziezazkion	ziezazkigun	ziezazkizun	ziezazkizucn	ziezazkion
guk		geniezazkian geniezazkinan	geniezazkion		geniezazkizun	geniezazkizucn	geniezazkion
zuk	zeniezazkidan		zeniezazkion	zeniezazkigun			zeniezazkion
zuek	zeniezazkidaten		zeniezazkieten	zeniezazkiguten			zeniezazkieten
haiek	ziezazkidaten	ziezazkiaten ziezazkinaten	ziezazkieten	ziezazkiguten	ziezazkizuten	ziezazkizucuten	ziezazkieten

IMPERATIVE

NOR

ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
	hadj	bedi		zaitex	zaitexze	bitez

NOR-NORI

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
niri		hakit	bekit		zakizkit	zakizkitate	bekizkit
hiri			bekik bekin				bekizkitik bekizkin
hari		hakio	bekio	zakizkio	zakizkiote	zakizkio	bekizkio
guri		hakigu	bekigu	zakizkigu	zakizkigute	zakizkigu	bekizkigu
zuri			bekizu				bekizkizu
zuei			bekizue				bekizkizue
haiei		hakie	bekie	zakizkie	zakizkiote	zakizkie	bekizkie

NOR-NORK

	ni	hi	hura	gu	zu	zuek	haiek
nik							
hik	nazak nazan		ezak ezan	gaitzak gaitzan			itzak itzan
hark	naza	haza	beza	gaitza	zaitza	zaitzate	bitza
guk							
zuk	nazazu		ezazu	gaitzazu			itzazu
zuek	nazazue		ezazue	gaitzazue			itzazue
haiek	nazate	hazate	bezate	gaitzate	zaitzate	zaitzate	bitzate

NOR(sg)-NORI-NORK

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik							
hik	iezadak iezadan		iezaio iezaion	iezaguk iezagun			iezaiek iezaien
hark	biezat	biezak biezan	biezaio	biczagu	biezazu	biezazue	biezaie
guk							
zuk	iezadazu		iezaiozu	iezaguzu			iezaiezu
zuek	iezadazue		iezaiozue	iezaguzue			iezaiezue
haiek	biczadate	biezaate biezanate	biezaioite	biezagute	biczazute	biezazuete	biezaiete

	niri	hiri	hari	guri	zuri	zuei	haiei
nik							
hik	iezazkidak iezazkidan		iezazkiok iezazkion	iezazkiguk iezazkigun			iezazkikik iezazkien
bark	biezazkit	biezazkik biezazkin	biezazkio	biezazkigu	biezazkizu	biezazkizue	biezazkie
guk							
zuk	iezazkidazu		iezazkiozu	iezazkiguzu			iezazkiezu
zuek	iezazkidazue		iezazkiozue	iezazkiguzue			iezazkiezue
haiek	biezazkidate	biezazkiate biezazkinate	biezazkiote	biezazkigute	biezazkizute	biezazkizuete	biezazkiete

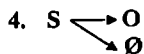
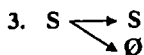
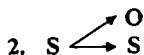
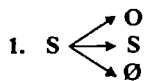
THE TYOLOGICAL ANALYSIS OF THE CATEGORY OF ADDRESSEE OF BASQUE VERB

The addressee is a morphological category of Basque grammar which shows to whom, to whose interest the verbal act is destined. In other words this category shows to which indirect object the destination of verbal act is addressed or oriented. The addresser is indirect object which is involved in the verbal act, this is an interested argument.

The indirect object in the Basque language usually is animated person answering to the question –Nori? (whom, for/to whom?) In nouns the addresser could be differently referenced. In the most cases it is exposed by the dative case, sometimes the addresser appears with the destination postposition – for. Syntactically the addresser is an indirect object of a sentence.

The category of addressee is the verbal destination having the subject as a central point in spite of the degree of its activity.

The models of verbal destination:

(Here S - is the subject, O - is the object indirect and Ø - is zero)

There is the first model in the modern Georgian language. We consider that historically there was the fourth model in Georgian like Abkhazian and Basque. The same morpheme *i* can not be used to distinguish the opposition forms inside the one category. So the opposition was between the forms with version and without it.

The classification of verbal destination runs through the opposition members by two parameters:

1. Functional identification of verbal person – subject, object direct or object indirect:

2. Verbal person's general personal identification - the first person, the second person, the third person.

In the both cases the class category of verbal person is a very important matter.

Schematically the relations of Basque addressee look as follow:

S 1 s.pl. → A2 s.pl.
 → A3 s.pl.

S 2 s.pl. → A1 s.pl.
 → A3 s.pl.

- S 3 s.pl. → A1 s.pl.
 → A2 s.pl.
 → A3 s.pl.

According to famous person combination prohibitions in verbs these relations bellow are not acceptable:

S 1 s.pl. ---→ A1 s.pl. and S 2 s.pl. ----→ A2 s.pl.

The reflexivity in the Basque language is not a morphological category of the verb. As a matter in fact it's exposed by the lexical means. The verbal act done by the subject directed to the interests of the subject itself is not expressed by the Basque verb. So, there is no verbal intro-vertization or subjective type destination in Basque verbs.

Sometimes we have so called formal reflexivity in the Basque language; for example there is the ergative passive without the subject in the sentence – *ikusi naiz* – I am seen and *ikuzi dut* - I have seen.

In Basque there is no destinative reflexivity in such sentences: *Bere buruari ezan diot.* - He told himself (-to his own head) We have the formal indirect object and the formal reflexivity.

Some Georgian linguists call the analogical forms *gasxvisebuli*, that means changeable – becoming of others. *Bere buruari* – to himself - this is the addresser in dative. To our definition, this is the formal addresser exposed by the reflexive pronoun *buru* – head and therefore we have the formal addressee. So, the verbal reflexivity can be exposed only by the formal addressee the Basque language.

The addressee of Basque verb can express only the content of objective version, which means that the aim orientation is out of the interests of the subject. The vector of destination is oriented from the subject to the indirect object.

If we consider the subject as a center fro a verbal action, than the addressee is the centrifugal vectorial category.

The Basque language shows no dialectal differences in exposing the category addressee and indirect object markers.

There are two types of addressers:

1. The closer addresser in dative that is involved to the verbal act,
2. The addresser with the destination postposition or so called syntactic addresser.

The language exposes only one - the closer addresser – in the verb.

In the Basque language the most verbs have the analytic forms. Only a few verbs keep the synthetic type of conjugation and even they have the parallel analytic forms at the same moment. The influence of the Indo -European languages on the Basque language is so big that even having the synthetic forms Basque native speakers give an advantage to the analytic forms.

According to the Basque linguist I. Laka the number of verbs that can inflect some of their forms synthetically is very small, compared to the entire set of verbs in Euskara. The overwhelming majority of verbs can only inflect with the help of an auxiliary verb. Older stages of the language had a much larger set of synthetic verbs. The grammar of the Royal Academy of Basque Language estimates that in modern spoken Basque there are only about ten verbs where synthetic form are used: *egon* 'stay', *joan* 'go', *etorri* 'arrive', *ibili* 'walk', *izan* 'to be', *jakin* 'know', *eduki* 'have', *ekarri* 'bring', *eraman* 'take', *ihardun* 'engage'. Some other verbs, like *jarin* 'to ooze, to flow', *erabili* 'to use', *irudi* 'to look like', *esan* 'to say' are used synthetically only in a few forms, and finally there is a third set of verbs, like *atxeki* 'attach', *jarraiiki* 'follow', *esan* 'say', *eman* 'give' or *entzun* 'hear', which are occasionally used in synthetic fashion in literary language.

The category of addressee as the morphological category of the poly-personal verb can be exposed only in synthetic verbs and in the auxiliary verbs as well.

There are the following groups of verbs the Basque language:

1. **Nor?** One personal intransitive – un-ergative – un-addressee,
2. **Nor-Nori?** Two personal intransitive – un-ergative - with addressee,
3. **Nor-Nork?** Two personal transitive - ergative – un-addressee,
4. **Zer-nori-nork?** Three personal – ergative - with addressee.

So, there are three groups:

1. **Without object - un-addressee - un-ergative - one personal or absolute verbs;**
2. **With two objects - ergative - with addressee - three personal verbs;**
3. **With one object or alternative verbs: with ergative or addressee - two personal verbs.**

The choice between the ergativity and addressee appears in two- personal verbs, where the object is either direct or indirect. The absolutive one personal verbs have neither ergative nor addressee. That's normal, as the category of addressee like the category of version needs to have the poly-personal verb to be exposed at least it needs one more argument to be added to the subject – the indirect object to whom the verbal act can be oriented. Without such argument no verbal destination can appear. One personal verbs and two personal transitive verbs can't expose the category of addressee.

The case for addresser is dative. When the same semantic goes out of dative and is expressed by the postpositions it is a descriptive addressee or a syntactic destination. In such cases the verb stays neutral, it's without addressee.

The dative case marker is the suffix *i*, which has inter-vocal *r* in a post-vocal position: *Mendi-r-i* - to the mountain, *ama-r-i* - to the mother.

The classification of Basque verbs by addressee is given in the present research. The destination doesn't depend on transitivity although there are ergative and un-ergative addressee in the Basque language. The system is created because of the two way object meanings – direct and indirect. By the way this linguistic fact also is expressed in the markers of addressee. To our opinion, the general marker of addressee *ki* consists of dative *i* and ergative *k*. We suppose that the ergative destination was at the very beginning of this category.

According to the data of addressee the following classification is also available:

I. The verbs which never add the indirect object and are always un-addressee can be considered as negative forms:

1. **Nor**

2. **Nor-Nork**

II. The verbs that always have indirect object and always have addressee can be considered as positive forms:

1. **Nor-Nori,**

2. **Nor/Zer- Nori-Nork**

III. The verbs that may have indirect object and may not - can be considered as medial forms.

Sometimes they have the category of addressee and sometimes - not.

1. **Nor (+ Oidn. –Nori)**

2. **Nor-Nork (+ Oidn. –Nori)**

THE MARKERS OF THE CATEGORY OF ADDRESSEE

Historically the general marker of addressee is *i* and on the synchronic level we have *ki/i*. The addressee can be marked by one or two markers. There are the both possible in Basque verb. On the synchronic level the both type of references are suffixes. The two-morpheme marking is the classic form for verbal destination category exposed by the markers of indirect object and by the markers of addressee. According to agglutination principles the general semantic meaning of destination is exposed by the markers of addressee and the concrete addresser is exposed by the second morpheme – by a marker of indirect object, which shows the person and plurality of the addresser.

The one-morpheme marking is available only with the indirect object markers, without the markers of addressee as they don't show the person and plurality/singularity of the addresser.

The markers of addressee don't change in the different verbal rows of conjugation and neither by verbal persons. We suppose that diachronically there was the prefix *i* for the verbal destination, which gave the prefix-suffix forms (*i-ki/i*) at the second stage and finally we've got the suffix *ki/i*. This process was possible because of one reason – the destination lost its meaning in the prefix position.

K and *i* are the different morphemes. *I* is a form of the dative case in the Basque language. We think that the formant *k* is from ergative and we have the ergative dative in verbs, which loses its prior ergative meaning in alternative forms with one object forms with addressee. Today *ki* is understood as one morpheme.

To our opinion the functions of ergativity and addressee came too close to each-other and were co-joined in one reference. Actually basing on the data from imperatives we suppose that *k* appears on the second step (prefix-suffix) as the ergative member of verbal destination act. As rows of imperatives show the marker of addressee first appears at the third person indirect object as a suffix. When the subject is the third person here we have *ki*. We suppose that it spread from the three personal verbs with two objects to the other verbal forms. We think that these events were parallels with suffixization verbal destinative markers.

The first and the second persons are the members of communication, so they are concrete persons and don't need to have any type of additional marking. The third person, which is so called non-person being the unmarked member of the correlation, needs to be exposed concretely. It could be proximate or obviate.

It's significant that in the Basque and Georgian languages have the identical space relations in the demonstrative pronouns. It's the famous three dimensional model which needs wider semantic for the third person. At the same moment this verbal persons will need better identification. It explains the reason for the appearance of destination marker in the third person. To our opinion then this marker was spread to all verbal system by analogy or symmetry.

We must say that the markers of addressee originally come from the demonstrative pronouns like the origin of verbal persons.

The presented research gives the genesis of morpheme *zki*. It consists of *z* of plurality and *ki* of addressee. On another steps of language development *zki* is realized as one morpheme of transitive/intransitive plurality for verbal persons.

The Basque language often exposes the verbal destination by double marking. *Zki* itself repeats the marking of addressee by adding to *ki*. The second step (prefix-suffix) of marking is also double type of marking. The classic variant of destination in the Basque language is by the sum of the two morphemes.

In the two morpheme marking the first marker *ki/i* – the marker of addressee stays unchangeable and the second marker (the marker of indirect object) is a changeable granular unit.

THE TYPLOGICAL COMPARISON OF ADDRESSEE AND VERSION

In opposite to Georgian the Basque verbs have the strict sequence in exposing the verbal persons and verbal destination. In Georgian the verbal persons are not always referenced in the verb.

There are the two variants in Georgian verbs:

1. The verbal forms with indirect object but without version (*misc'era, scema*).

This group has two subgroups:

- a. Without version at all (*misc'era, scema*),
- b. With the neutral version (*aatala, gamoacala*).

These are two personal intransitive verbs or three personal transitive verbs.

2. The verbal forms with indirect object with exposed version. Like the first group these are also two personal intransitive verbs or three personal transitive verbs

There is the third variant which is significant only for Georgian – this is the subjective version in two personal transitive verbs, which is considered as the opposite form for the forms of objective version in the modern Georgian language.

Must be note, that diachronically reflexive is a different category although today it successfully creates the well organized system of the category of version together with the forms of objective version in the Georgian language. The verbal reflexive is the special form of destination in Georgian, which appears as the most important difference in exposing the verbal destination between these two comparative languages – Georgian and Basque.

For the Georgian three dimensional model of verbal destination the Basque verb has the two dimensional model to be compared with the two possible variants:

1. There is the indirect object with addressee in the verb,
2. There is no verbal indirect object and no addressee.

Such different systems differently open the destination in the languages structures. The Basque seems to be more succession in exposing this category in its verbal system and therefore it's limited in exposing the destination semantic by other grammar forms.

In opposite to Basque the Georgian language is richer in exposing the destination semantic by other grammar units.

In the presented research the new basic theory for historical-comparative linguistics is exposed.

Generally accepted regular correlation of sounds in historical-comparative linguistics has no alternative for researching the genitival relativity between languages. Of course there is no doubt about this theory. Although we must say that the regular correlations exposed on the lexical level of a language show relatively new data of the language diachronic vertical. When we talk about the history and past of a language, we mean much elder period than it could be appear in its literature. The language development is much slower and longer process with no doubt.

The different languages have the different speeds of changes. It depends on diverse type socio-historical and cultural-political factors. We suppose that the coefficient of systemic changes in a language is approximately 10-12 times less comparing with the literary language changes.

Talking about diachronic and historical factors we must take into our consideration this coefficient as the language investigations are based on the proper literary data.

In the cases where we have no regular correlation of sounds, but the genetic relationship is out of doubts, we offer another way for resolving the problem:

We offer a linguistic axiomatic theory – the genetic relationship between the languages can be proved by exposing the regular correlations between morphematic sounds (on morpho-phonological level) showing the functional-structural symmetry or appropriate asymmetry.

This theory is based on generally accepted idea about much slower changes in morphology than in the lexical level. The morpheme is a concrete semantic form, a grammatical body of the semantics category (we consider a root as a lexical morpheme). There is no morphology without semantic. Each grammatical category has some semantic-functional content. The morpho-semantic level is a heart of any language. Traditionally we expose the regular correlation of sounds on lexical level. Now we offer to remove it to the morphology. Factually, we must find the regular correlation of phonemes on morphological level and not only on root-morphemes. We speak about morphonology. With such attitude we really get the much elder diachronic comparative picture. We would need to reach a decisive percent of morpho-semantic systemic correlations. The question can't be considered as resolved with data of one or a few categories.

The most morphemes originally are the independent words, for example the pronoun origin of markers of cases and the verbal persons in many languages. Morpheme is the eldest formant in a language and if such formants show the phonological correlations together with parallel structural identity between the languages, the genetic relationship between these languages would be without any doubt.

Factually, the eldest picture of language micro-semantic is in morphology.

Morphemic correlations of language systems are defined by 4 parameters:

1. Proper morpho-semantic and grammatical meaning,
2. System of oppositional forms,
3. Affixal form (position)
4. Relations with the other categories.

We distinguish the relevant and irrelevant data for such comparatives; for example, the systems of inter-junctions and verbal poly-personal categories can't have the equal importance. Only the core grammatical categories are relevant.

For such comparison the theory about linguistic vectors could be widely used in practice for typological and comparative linguistics.

For investigation of the morpho-semantic level of a language we need to define the relevant and irrelevant matters with two conditions:

1. To define the sound diapason or so called phonetic variants. All possible changes this sound may have.
2. To define the semantic diapason for morphological categories. All possible morphological variants that may appear.

The morphological system of a category often goes far from the expected variants even in relative languages of the same genitive family. We have a lot of such samples (For example, the references and semantic sides of Megrelain ergative is out of Kartvelian system).

We must define what is important for the structure – it would be the morpho-semantic meaning which is more important than a referent itself. Although we must remember that this could lead us to the linguistic universals. (This could be the shortest lingo-poetry way to Babylon.)

Well, we think that about 75-80% of structural coincides can resolve the problem. Linguistic vectors on different levels also must show the similarity. We consider very permissible the future investigations of this theory for Iberian-Kartvelian and North Caucasian languages.

Here we must outline that the presented research is strictly oriented to the typological and not historical-comparative linguistics.

The typological analysis of verbal destination in Basque and Georgian must be investigated in three levels:

1. Functional semantic,
2. Morpho-syntactic and
3. Referential levels

On functional semantic level the addressee and the version both seem to be the identical categories showing the direction of a verbal act to the interested verbal person. This is a dynamic category with the inside vectors. Although as we already had mentioned, there is a subjective version added to the destination system of Georgian verb. This is the general difference on this level.

The typological comparison between the Basque addressee and the Georgian version on the morpho-syntactic level shows more differences. The Georgian version differs inner categorical forms (neutral, subjective, objective), while Basque addressee doesn't know this. The forms with - and without addressee are forming opposition system of Basque verb. The reason for two dimensional destination model of Basque verb is the fact that reflexivity is not a verbal category. But if we take into account the historical picture of Georgian model (as it's noted above, there was the two dimensional model in Georgian) we could talk about isomorphism of addressee and version on the function semantic and morpho-syntactic levels.

For both verbal category – for addressee and for version the two dimensional model is prior. Such binary scheme of the verbal destination seems to be universal by the typological point of view.

The verbal destination is mainly the indirect relation binary category and therefore it would be correct to compare addressee only with the objective version. The semantic models of addressee and the objective version forms are identical:

S+Oind=>S, Oind.

S,Od. +Oind=>S, Od., Oind.

There are some semantic differences between the addressee and objective version. It's important to note that the Georgian indirect object can have a wide semantic field and it could be an addresser, a possessor, a locative, a benefactive and etc. So, we can have the two personal intransitive verbs in Georgian without version and to get the destination character there forms will need just to change the meaning of indirect object and not to add the verbal argument; for example: *azis-uzis, ac'evs-invevs*, etc.

The addressee and objective version have the same syntactic models: the verbal argument in dative is the interested actant – the indirect object in free word order in the both languages.

The picture of function-semantic and morpho-syntactic typological comparison of the Basque and Georgian verbal destination looks as following:

Verbal personality	Version	Addressee
S	No objective version	Un-addressee
S, Od.	No objective version	Un-addressee
S, Oind.	objective version	Addressee
S, Od. Oind.	objective version	Addressee

On the synchronic level the version of Georgian verb has the three dimensional model while the addressee of Basque verb has the two dimensional model.

→ neutral
 versionv → subjective
 → objective

 → addressee
 addressee
 → un-addressee

The Georgian version and Basque addressee both are destination categories of poly-personal verbs and they are indifferent to transitivity.

We found more differences in the referential level. The identical vocal *i* for both categories could be considered as an accidental event. First of all, we must say that the positions of the verbal destination markers in Georgian and Basque are different on the synchronic level. The markers of version are prefixes and the markers of addressee are suffixes. Although we talked about the diachronic development of the positions of addressee and noted that these markers were prefixes.

The positions of the markers of version and addressee show the mirror asymmetry as the indirect object markers and the verbal destination markers are prefixes in Georgian and suffixes in Basque. But the markers of destination in the both matters are oriented to the markers of the indirect object.

The phonology of the markers of addressee and version are different: *ki/i - i/a/u*, although there is the same *i* in the both matters. We consider this as an accidental fact.

Today we have three vocals (V) in Georgian and vocal and consonant in Basque (VC/V) as the markers for the verbal destination. The difference is clear.

The category of version in the Georgian language has one or two morpheme marking. There is the same situation in Basque. But the difference is in inner structures of the opposition forms. For example, in Georgian there is the two morpheme marking in order to make clear the three dimensional model – *viketeb-miketeb*. Factually the personal marker brings the light into the version. The other Georgian specialists also noted this. The marker of version *i* can't even distinguish the opposition forms of version.

The one morpheme marking is available in neutral version, where we have only personal markers – *swers, stisi* or the forms with only a neutral marker – *aketeb, ashenebs* and the forms of objective version with the third person – *ixatav, uc'er, usheneb*. The one morpheme marking of the objective version is available only with the third person subject by appearing of the different morpheme *u*. In Basque there are no different destination markers for different verbal persons.

The both categories (version and addressee) may have one morpheme or two morpheme marking, but they have the difference attitudes to this question.

As it is already mentioned the markers of the Georgian version and the Basque addressee have the mirror asymmetry as the both of them are oriented to the indirect object markers.

The morpho-semantic vectorial asymmetry of version and addressee looks as following:

Indirect object marker ←– marker of version ⇔ verbal root, or O
 ind. ← i/u/a → Verb

verbal root → marker of addressee → Indirect object marker, or
 Verb ← ki/I → O ind.

1. მახარობლიძე თ. ზედსართავ სახელთა ტიპოლოგიური კლასიფიკაციის შესახებ. ბ. ჯორბენაძის საზოგადოების II სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი, 1995
2. მახარობლიძე თ. პერსონაჟთა მეტყველების დიალექტურ ფორმათა თარგმანის ტიპოლოგია. ქუთაისური საუბრები, III, ქუთაისი. 1996
3. მახარობლიძე თ. ქართული ზმნის ტიპოლოგიური ანალიზისათვის. თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის სამეცნიერო ხესია. თბილისი, 1996
4. მახარობლიძე თ. ლინგვისტური ექტორის შესახებ. ბ. ჯორბენაძის საზოგადოების III სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი, 1996
5. მახარობლიძე თ. ექტორიალობის თეორიისა და ლინგვისტური ექტორის შესახებ. საენათმეცნიერო ძიებანი IV, თსუ, თბილისი. 1996 (9-13)
- 6d მახარობლიძე თ. ქართული ენის ძირითადი მორფოლოგიური დესტინატური კატეგორიები. თსუ საენათმეცნიერო ხესია. თბილისი, 1995
7. მახარობლიძე თ. ადრესატობის კატეგორიის მარკირები და ადრესატის ბრუნვა ბასკურში. თსუ შრომები XVI, ქუმანტარულ და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა სერია. თბილისი, 1988.
8. Махароблидзе Т. Ш. О категории адресатности в Баскском глаголе. Проблемы референции в языке и литературе. Тбилиси. ТГУ. 1987 78-79
9. Махароблидзе Т. Ш. О категории адресатности Баскского глагола. Труды ТГУ. Тбилиси. 1987.
10. Махароблидзе Т. Ш. Система адресатности баскского глагола. Опыт выявления. описание и типологической характеристики. Авторсферат кандидатской диссертации. Тбилиси. ТГУ. 1988.
11. Makharoblidze Tamar Zur Frage des Adressatbezugs im Baskischen Verb, Sprachbau und Sprachwandel, Wissenschaftliche Beiträge der Friedrich-Schiller -Universität, Jena, 1986
12. Makharoblidze Tamara Semejanzas tipologicas de la categoria "adresada" del verbo basco y la categoria de versioned del verbo georgiano, Fontes Lingvae Vasconum, Studia et documenta, Navarra, 1996
13. მახარობლიძე თ. ქართული ენის დესტინატური სისტემის ტიპოლოგიური ანალიზისათვის. ე. თოფურაის მე-100 წლისთავისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კრებული. თსუ თბილისი. 2001.
- 14d მახარობლიძე თ. ბასკური ზმნის ადრესატობისა და ქართული ზმნის ვერსიის კატეგორიათა ტიპოლოგიური შეპირისპირების ზოგიერთი საკითხის შესახებ. ენათმეცნიერება. თსუ შრომები. თბილისი. 2003 (25-42)
- 15d მახარობლიძე თ. ერგატეის გენეზისისათვის. გელათის აკადემიის ჟურნალი. ქუთაისი. 2005 იანვარი I (46-58)
16. მახარობლიძე თ. ვინ-რა კატეგორიის სინქრონული ანალიზისათვის ქართულში. გელათის აკადემიის ჟურნალი. 2005, № 3. (39-47)
17. მახარობლიძე თ. პირიანობა და ვალენტობა. საენათმეცნიერო ძიებანი. ტ. 18, 2005
18. მახარობლიძე თ. ერგატეის სერიაში ე. წ. უფუნქციო ქცევის ნიშნების შესახებ. ენათმეცნიერების საკითხები. I თბილისი. 2005
19. მახარობლიძე თ. კლას-კატეგორიათა ნაშთები ნაცვალსახელთა ბრუნვაში. თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები. IX, 2005
20. მახარობლიძე თ. ერგატეის გენეზისისათვის. თსუ კავკასური ენების კათედრის 70-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული. თსუ. თბილისი, 2005
21. Tamar Makharoblidze A Few Questions About Basque Noun Morphology. Georgian Academy of science "Moambe." Tbilisi
22. Махароблидзе Тамара, Некоторые вопросы типологии дестинативных систем. Кавказоведение, №7, Москва, 2005
23. Махароблидзе Тамара, Вопросы типологии дестинативных систем. Доклады Адыгской (Черкесской) Академии Наук. Том 8, №1. Нальчик, 2005

გამოყენებული ლიტერატურის სია

1. ანდლულაძე ნ. კლასიკური და პიროვნული უღელსართების ისტორიის ზოგი საკითხი იბერიულ-კავკასიურ ენებში. თბილისი, 1968.
2. არაბული ა. მესამე სერიის ნაკეთილთა წარმოება და მნიშვნელობა ძველ ქართულში. თბილისი, 1984
3. ასათიანი რ. ქართველურ ენათა ტიპოლოგიის საკითხები. (გრამატიკულ კატეგორიათა სისტემაში დომინანტური კატეგორიის დადგენის თეორიისა და მისი მნიშვნელობა). მეცნიერება. თბილისი, 1994
4. ასათიანი რ. ზმნურ პრეფიქსულ ხმოვნათა ფუნქციონალური კვლევა ქართველურ ენებში. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე ელს, 3. თბილისი, 1987
5. ასათიანი რ. მარტივი წინადადების ტიპოლოგიური ანალიზი. თბილისი. 1982
6. აფრიდონიძე შ. ირიბი მიმართების ადგილისათვის ქართული ზმნის მორფოსინტაქსში. ვარლამ თოფურია 100. თსუ, თბილისი. 2001.
7. გაგუა რ. ზმნის ცვლა გრამატიკული კლას-კატეგორიის მიხედვით ბაცბურ ენაში. იკე, 4. 1953 129-134
8. გაჩეჩილაძე პ. უეის ზმნის ეტიმოლოგიისათვის. იკე, XIX. 1974
9. გამყრელიძე თ. ზმნის "პირიანობა" და "ვალენტობა" საენათმეცნიერო კრებული. თბილისი. 1979
10. გეწაძე დ. მესამე პირის სუბიექტური ნიშანი – დ ძველ ქართულში. ქუთაისის უნივერსიტეტის ინსტიტუტის შრომები, XI. ქუთაისი. 1952-1953
11. გოგოლაშვილი გ. ნამყო ძირითადის წარმოება ახალ ქართულში. მაცნე, ელს №3, 1980
12. გოგოლაშვილი გ. სუბიექტური მესამე პირის ს, ა, ო სუფიქსთა განაწილებისათვის ახალ ქართულში. საენათმეცნიერო ძიებანი. თბილისი. 1983
13. გოგოლაშვილი გ. დრო-კილოთა მესამე სერიაში მომხდარ ფორმოლოგიკული ცვლილებათა შესახებ. ვარლამ თოფურია 100. თსუ, თბილისი. 2001.
14. გურგენიძე ტ. მრავლობითობის კატეგორია პირის ნაცვალსახელებში და მისი წარმოების ზოგადი პრინციპები. მაცნე, ელს-2 1984. 114-129
15. გურგენიძე ტ. სახელის ბრუნვის ფორმათა მიხედვით პირის ნიშნების განაწილება ახალ ქართულში. თსუ ასპირანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერმუშაკთა XV სამეცნიერო კონფერენცია. თეზისები. თბილისი. 1969
16. დამენია შ. ქართული ზმნური მორფემების სტრუქტურული მოდელები. თბილისი. 1982
17. ენუქიძე ლ. ზმნის ვალენტობისა და პირიანობის მიმართება ქართულში. თანამედროვე ზოგადი და მათემატიკური ენათმეცნიერების საკითხები, IV, 1974. 50-68
18. ენუქიძე ლ. ძირითადი სინტაქსური თეორიები თანამედროვე საზღვარგარეთულ ენათმეცნიერებაში. მეცნიერება. თბილისი. 1988 ???
19. ერთელიშვილი ფ. ზმნური ფუძეების ფონემატური სტრუქტურისა და ისტორიის საკითხები ქართულში. თბილისი. 1970
20. ერთელიშვილი ფ. ქვევის საკითხისათვის ქართულში. თსუ შრომები. ტ. 114, 1965
21. თოფურია ვ. სვანური ენა. I ზმნა, შრომები. თბილისი. 1967
22. თოფურია ვ. პირისა და ჩვენებითი ნაცვალსახელები ქართველურ ენებში. შრომები III. თბილისი. 1979
23. თოფურია ვ. ზმნის უძველესი სუფიქსაციისათვის ქართულში. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, ტ. III №5, 1942

24. იმნაიშვილი ი. სახელთა ბრუნება და ბრუნებათა ფუნქციები ძველ ქართულში. თბილისი. 1957.
25. იმნაიშვილი ი., იმნაიშვილი ვ. ზმნა ძველ ქართულში. I-II, მაინის ურანკურტა. 1996
26. კახორია ა. ქვემდებარის ბრუნებათა მიმართება ქართველურ ენებში. ა. ჩიქობავას დაბადების მე-80 წლისთაჟისადმი მიძღვნილი კრებული. თბილისი. გეცნიერება. 1979
27. კახორია ა. მარტივი წინადადების შედგენილობა ქართველურ ენებში. თბილისი. მეცნიერება. 1982
28. ლომთათიძე ქ. ქ - სუყიქისათჟის მგერულ ზმნებში. იკე I 1946. 131-140
29. ლომთათიძე ქ. გარდამაჟლობის კატეგორია აფხაზურ ზმნებში. ნ. მარის სახელობის ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის შოაბჟე. XII, თბილისი. 1942.
30. ლომთათიძე ქ. თბება ტიპის ზმნათა ისტორიისათჟის ქართულში. იკე. IV. თბილისი 1953
31. მარტიროსოვი ა. ნაცჟალსახელი ქართველურ ენებში, ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი. თბილისი 1964
32. მარტიროსოვი ა. წინდებულისა და თანდებულის ისტორიული ურთიგერთობისათჟის ქართულში. იკე VIII, თბილისი. 1956
33. მაჭავარიანი გ. ზმნის ძირითადი მორფოლოგიური კატეგორიები ქართველურ ენებში. (საკანდიდატო დისერტაცია) თბილისი. 1953
34. მაჭავარიანი გ. ბრუნების ერთი ტიპის გენეზისისათჟის სვანურში. თსუ შრომები. ტ. 43 თბილისი. 1960.
35. მაჭავარიანი გ. ქართველურ ენებათა შედარებითი მორფოლოგია. ნაწილი I, ზმნის ძირითადი მორფოლოგიური კატეგორიები. თსუ კავკასიურ ენათა კათედრა. ხელნაწერი შრომა. თბილისი. 1958
36. მაჭავარიანი ი. სუბიექტურობიექტურ მიმართებათა ტიპოლოგიისათჟის ურარტულ ენაში. კავკასიურ-ახლოაღმოსავლეთური კრებული. VI, თბილისი. 1980
37. მაჭავარიანი მ. ქცევის კატეგორიის სემანტიკა. თბილისი. 1987.
38. მელიქიშვილი დ. პირის ნაცჟალსახელთა ფუძის აგებულებასთან დაკაჟშირებული ზოგი საკითხი. ნარკვევები იბერიულ-კავკასიურ ენათა მორფოლოგიიდან. თბილისი. 1980. 48-57
39. მელიქიშვილი დ. ინკლუზიე-ექსკლუზივის კატეგორიის გამოხატვის ისტორიისათჟის ქართულ ზმნაში. მაცნე. ელს-4. 1977 159-165
40. მელიქიშვილი დ. ქართული ზმნის უღლების სისტემა. თბილისი. 2000.
41. მეტრეველი ნ. ქცევისთან დაკაჟშირებული ზოგიერთი საკითხი. აკველი ქართუნი ნის კათედრის შრომები. თბილისი. 2000.
42. ნათაძე ნ. მესამე სერიის დრო-კილოთა წარმოებისათჟის ქართულში. Iკე, VII, თბილისი. 1987. 81-100
43. ნებიერიძე გ. ქცევის კატეგორია ქართულში. მაცნე, ელს №3 თბილისი. 1976
44. ნებიერიძე გ. არსებობს თუ არა ერგატიული კონსტრუქცია ქართველურ ენებში. მაცნე ელს 3. თბილისი. 1987. 177-191
45. ნებიერიძე გ. როგორი სისტემა უნდა აღსდგეს ქართველურ ფუძე ენაში ერგატიული თუ ნომინატიური? მაცნე ელს 2. თბილისი. 1988. 83-94
46. ნოზაძე ლ. მდილიაქტი ზმნათა წარმოების ზოგი საკითხი ქართულში. იკე. XIX, თბილისი. 1974
47. ონიანი ა. ქართველურ ენათა ისტორიული მორფოლოგიის საკითხები. თბილისი. 1978
48. ონიანი ა. ქართველურ ენათა შედარებითი გრამატიკის საკითხები, (სახელთა მორფოლოგია). თბილისი. 1989

49. როგავა გ. ღროკილოთა მეოთხე ჯგუფის ნაკეთები ქართულკლერ ენებში. იკე, V, 1953. 17-33
50. როგავა გ. ნომინატიური კონსტრუქციის მქონე გარდამავალი ზმნის გენეზისისათვის ქართველურ ენებში. იკე წელიწადეული II, 1975
51. როგავა გ. ზმნის პოლივერსონალიზმის ისტორიისათვის იბერიულ-კავკასიურ ენებში. იკე, ტ. XIII. თბილისი. 1962
52. როგავა გ. კუთვნილებითი აფიქსი ი ქართულკლერ ენათა ზმნისა და სახელის მორფოლოგიურ კატეგორიებში (ქვეყანა და ბრუნვებში). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, ტ. III №2. თბილისი. 1942
53. საღაძე ნ. ქვეყნის კატეგორიის შესწავლის ისტორიისათვის. ქეგლს, №4. 1977
54. სარჯველაძე ზ. ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის საკითხები. თბილისი 1975
55. სარჯველაძე ზ. ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი. თბილისი 1984.
56. სარჯველაძე ზ. სუბიექტი მოთხრობით ბრუნვაში ზოგ გარდაუვალ ზმნასთან. ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში. №2, 1973. 71-73
57. სუხიშვილი მ. სუბიექტური პირველი პირის პრეფიქსისათვის ქართულკლერ ენებში. იკე, XXV, 1986.
58. სუხიშვილი მ. უახლოესი ობიექტისა და სუბიექტის გაუჩინარება გარდამავალი ზმნის შემცველ შესიტყვებაში. იკე, ტ. XXI, 1979.
59. სუხიშვილი მ. გარდამავალი ზმნები ქართულში (სისტემისა და ისტორიის ზოგი საკითხი), თბილისი. 1986
60. სუხიშვილი მ. გარდამავალობა, ერგატიულობა და გეარი ქართულში. სადოქტორო დისერტაციის ავტორეფერატი. თბილისი, 1999.
61. უთურგაძე თ. პირდაპირ და ირიბ ობიექტთა დიქტონიული მიმართებისათვის: არნოლდ ჩიქობავას საკითხავები, XI, თბილისი. 2000.
62. უთურგაძე თ. გრამატიკული კატეგორიებისა და მათი ურთიერთმიმართებისთვის ქართულ ზმნაში. თბილისი. 2002.
63. უორფი ბ. დ. ლინგვისტიკა და ლოგიკა. მიმოხილველი, 6-9. თბილისი. 1972. 307-318
64. ფხაკაძე დ. რელატიურ-გარდამავალ ზმნათა I თურმეობითის ფუნქციები, ზოგადი და იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საკითხები. თბილისი. 1978
65. ქავთარაძე ი. ზმნის ძირითადი კატეგორიების ისტორიისათვის ძველ ქართულში. თბილისი. 1964
66. ქავთარაძე ი. უნახაობის კატეგორიის ისტორიისათვის ქართულში. I კე, VIII, თბილისი. 1956. 179-193
67. ქალღანი მ. მესამე სუბიექტური პირის ნიშნის საკითხისათვის სვანურში, სანათმეცნიერო კრებული. თბილისი. 1979
68. ქეგლ – ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი I-VIII ა. ჩიქობავას საერთო რედაქციით. თბილისი. 1950-64
69. შანიძე ა. ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები. თბილისი. 1973.
70. შანიძე ა. თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტ. II. თბილისი 1981
71. შანიძე ა. სუბიექტური პრეფიქსი მეორე პირისა და ობიექტური პრეფიქსი მესამე პირისა ქართულ ზმნებში. ტფ. 1920
72. შანიძე ა. ქართული ზმნის საქცევი. ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VI. 1926.
73. ჩიქობავა ა. ზოგი პრეფიქსული წარმოების ისტორიისათვის ქართულ ზმნებში. იკე XI, თბილისი. 1959
74. ჩიქობავა ა. მოთხრობითი ბრუნვის გენეზისისათვის ქართველურ ენებში. თხუ შრომები X, თბილისი. 1939

75. ნიქობაძე ა. ერგატიული კონსტრუქციის პრობლემა იბერიულ-კავკასიურ ენებში. თბილისი. 1961
76. ნიქობაძე ა. მარტივი წინადადების პრობლემა. თბილისი. 1968
77. ნიქობაძე ა. მესამე პირის სუბიექტის უძველესი ნიშანი ქართველურ ენებში. ენიკის-ს მოამბე, ტ.5-6. 1940
78. ნიქობაძე ა. ქართული ენის ზოგადი დახასიათება. ქველ, ტ.1 თბილისი. 1950
79. ნიქობაძე ა. იბერიულ-კავკასიურ ენათა შესწავლის ისტორია. თბილისი. 1965
80. ნიქობაძე ა. იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების შესავალი. თბილისი. თსუ. 1979.
81. ნიქობაძე ა. სახელის ფუძის უძველესი აგებულება ქართველურ ენებში. თბილისი 1942.
82. ნიქობაძე ა. ერგატიული კონსტრუქციის პრობლემა იბერიულ-კავკასიურ ენებში. ერგატიული კონსტრუქციის რაობის თეორიები. თბილისი, 1961.
83. ნიქობაძე ა. პიროვანი უღვლილების გენეზისისათვის ქართულში. იკე წელიწადეული. თ.3. თბილისი. 1976
84. ნიქობაძე ა. გრამატიკული კლას-კატეგორია და ზმნის უღვლების ზოგი საკითხი ძველ ქართულში. იკე, ტ. 1, თბილისი. 1953
85. ნიქობაძე ა. ზმნის გარდამავლობა, როგორც მორფოლოგიური კატეგორია ქართულში. იკე-ს წელიწადეული, თბილისი. 1977.
86. ნიქობაძე ა. სახელობითი, როგორც ობიექტის კლასისა და მიცემითი, როგორც ობიექტის პირის ბრუნვა, ქართული ზმნის უღვლილების ისტორიაში. იკე-ს წელიწადეული №7, 1980.
87. ძიძიგური შ. ბასკურ-კავკასიური პრობლემა. მეცნიერება. თბილისი. 1981
88. ჭანიშვილი ნ. თანამედროვე ქართული ენის ბრუნვათა სისტემა მის დინამიკაში. მაცნე, ელს. თბილისი. 1970 173-188
89. ჭრელიშვილი კ. გრამატიკული კლასების რაოდენობის შესახებ წიგნათუშურ ენაში. ორიონი. ა. შანიძეს, თბილისი. 1967. 332-336
90. ჯორბენაძე ბ. ზმნის გვირგვინის ფორმათა წარმოებისა და ფუნქციის საკითხები ქართულში. თბილისი. 1975
91. ჯორბენაძე ბ. ზმნის ხმოვანპრეფიქსული წარმოება ქართულში. თბილისი. 1983
92. Алпатов В. М. История лингвистических учений. М., 1998.
93. Амирова Т. А., Ольховиков Б.А., Рождественский Ю.В. Очерки по истории лингвистики. М., 1975.
94. Африка. Энциклопедический справочник. Т. 1–2. М., 1986-1987. [Статьи по языковым семьям и государствам]
95. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. 1966
96. Базелл Ч. Е. Лингвистическая типология и принцип типологического анализа языков различного строя. М. Наука, 1972. 15-30 с.
97. Банару В. И. Типы предикации в английском языке. Киппяев. Штатца. 1980 -124с.
98. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М. Прогресс. 1974 -407с.
99. Березин Ф. М. История лингвистических учений. М. 1975.
100. Березин Ф. М., Головин Б. Н. Общее языкознание. М. 1979.
101. Бехерт И. Эргативность как исходный пункт изучения прагматической основы грамматических категорий. Новос в зарубежной лингвистике. XI, М. Прогресс. 1982. с. 411-432
102. Блумфилд Л. Язык. М. 1968.
103. Богданов С. И. Форма слова и морфологическая форма. СПб., 1997.
104. Боголюбов М. Н. Категория безличности и несходность пассивных форм. Тезисы докладов всесоюзной научной конференции -8 «Актуальные проблемы иранской филологии» Душанбе. 1982

105. Бокарев Е. А. Задачи сравнительно-исторического изучения кавказских языков // ВЯ, 1954. №3 41-53 с.
106. Бондарко А. В. Теория морфологических категорий. Л., 1976
107. Бондарко А. В. Изгибны функциональной грамматики и вопросы аспектологии. Л., 1983.
108. Булыгина Т. В. Грамматические и семантические категории и их связи. – В сб.: Аспекты семантических исследований. М. 1980
109. Булыгина Т. В. Проблемы теории морфологических моделей. М. 1977.
110. Вал Валин Р. Фолл У. Референциально-ролевая грамматика. Новое в зарубежной лингвистике, М. 1982 376-411
111. Вардоль Ф. Понятие универсалий в лингвистической типологии. Языковые универсалии и лингвистическая типология. М. 1969 19-34
112. Вешапидзе И. М. Взаимочередующиеся глагольные основы со значением «быть» в Баскском языке. Известия АН ГССР, №1. Тбилиси. 1986. с.121-126
113. Володин А. П. К проблеме об эргативной конструкции предложения. ВЯ, №1 1974. 14-22
114. Вопросы общего языкознания и структурно-типологического исследования языков. Самарканд. 1978
115. Гак В. Г. К проблеме семантической синтагматики. ПСА. М. 1971. 367-396
116. Гак В. Г. Десемантизация языкового знака в аналитических структурах синтаксиса. Аналитические конструкции в языках различных типов. М-Л. 1965
117. Гамкрелидзе Т. В. К проблеме произвольности языкового знака. ВЯ № 6. М. 1972
118. Гамкрелидзе Т. В. Иванов В. В. Индоевропейский язык и индоевропейцы: Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры. Т. 1–2, Тбилиси, 1984.
119. Гамкрелидзе Т. В. Современная диахроническая лингвистика и картвельские языки. ВЯ №3, 1971. 34-48
120. Георгиев В. И. Исследования по сравнительно-историческому языкознанию. М., 1958.
121. Гигитейшвили Б. К. Паджная система общеджестанского языка в свете общей теории эргативности. ВЯ, №1. 1976
122. Глисон Г. Введение в дескриптивную лингвистику. М., 1959.
123. Гришберг Дж. Квантитативный подход к морфологической типологии языков // Новое в лингвистике. Вып. 3. М., 1963.
124. Гришберг Дж. 1966 – Некоторые грамматические универсалии, преимущественно касающиеся порядка значимых элементов // Новое в лингвистике. М., 1970. Вып.5. С 114-162.
125. Гришберг Дж., Осгуд Ч., Дженкинс Дж. Меморандум о языковых универсалиях // Новое в лингвистике. М., 1970. Вып.5. С.31-44.
126. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. М. 1984.
127. Гумбольдт Фон В. Язык и философия культуры. М. 1985
128. Гухман М. М. Историческая типология и проблема диахронических констат. М. Наука. 1981. - 248 с.
129. Гухман М. М. Лингвистические универсалии и типологическое исследование. М. 1974
130. Десницкая А. В. Из истории развития категории глагольной переходности. Памяти акад. Л.В. Щербы М-Л. 1951 136-144
131. Десницкая А. В. Сравнительное языкознание и история языков. Л. 1984
132. Дешериев Ю. Д. Некоторые особенности эргативного строя предложения в бабском языке. Язык и мышление. XI. М. 1948 153-161
133. Дигрр А М. Глаголы в кавказских языках. Эргативная конструкция предложения. М. 1950
134. Дьяконов И. М. Эргативная конструкция и субъектно-объектные отношения, (На материале языков Древнего Востока) М. 1967

135. Дуже Л. Диакезы в системе в системе грамматической типологии. Проблемы теории грамматического строя. Л. 1978 22-27
136. Еслерсен О. Философия грамматики. М., 1958
137. Жирмунский В. М. О синхронии и диахронии в языкознании. ВЯ, 1958. №5 с.43-52
138. Журинская М. А. Именные possessивные конструкции и проблема неотторжимой принадлежности. Категория бытия и обладания в языке. М. 1977 194-258
139. Залоговые конструкции разлосистемных языках. Л. 1981
140. Засорина Л. Н. Введение в структурную лингвистику. М., 1974.
141. Звегинцев В. А. Язык и лингвистическая теория. М., 1973.
142. Звегинцев В. А. Новые черты современного языкознания. В кн. Новое в лингвистике. М. прогресс 1975
143. Зиндер Л. Р. Введение в языкознание: Сб. задач. М., 1998² (1987¹).
144. Зыцарь Ю. В. К типологической характеристике эргативной структуры языков басков. ВЯ № 3 М. 1977ю 37-47
145. Зыцарь Ю. В. О родстве баскского языка с кавказскими. ВЯ 1955 № 5
146. Зыцарь Ю. В. О единстве сознания и различиях языков. ВЯ 1984 № 4
147. Иванов В. В. Possessивная конструкция и possessивный тип языка в синхронии и диахронии. Типы языковых общностей и методы их изучения. Тезисы всесоюзной конференции по теоретическим вопросам языкознания - 3. (ТЯОМИ) М. 1984 56-58
148. Иванов В. В. Типология и сравнительно-историческое языкознание. ВЯ -5. 1958
149. Исследования по структурной типологии / Отв ред. Т.Н. Моложная. М., 1963.
150. Касевич В. Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. М., 1988.
151. Категория субъекта и объекта в языках различных типов. М-Л. 1982
152. Категория бытия и обладания в языке. М. 1977
153. Категория глагола и структура предложения. Конструкция с предикатными актантами. Л. 1983
154. Каузативные конструкции. Л. 1973
155. Качельсон С. Д. Эргативная конструкция и эргативное предложение. Изв. АИ СССР. 1947. т. №:6 вып. 1. 43-49
156. Качельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. Л. 1972 -216 с.
157. Качельсон С. Д. Общее и типологическое языкознание. Л., 1986. -298с.
158. Кибрик А. Е. Очерки по общей и прикладным вопросам языкознания. М., 1992.
159. Кибрик А. Е. Стратегии организации базовой структуры предложения и интегральная типология языков // Вестник МГУ. 1994. N 3.
160. Кибрик А. Е. Материалы и типология эргативности. М. 1979
161. Кибрик А. Е. Функционализм в лингвистике. Лингвистическая типология. Web/version. 2005
162. Кинэн Э. Л. К универсальному определению подлежащего. Новое в зарубежной лингвистике. М. 1982 236-276
163. Кинэн Э. Комри Б. Иерархия доступности именных групп и универсальная грамматика // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 11. М., 1982.
164. Климов Г. А. Типология языков активного строя. М. 1977 -314 с.
165. Климов Г. А. Очерк общей теории эргативности. М 1973 - 264 с.
166. Климов Г. А. Алексеев М. Е. Типология кавказских языков. М. 1980
167. Климов Г. А. К эргативной конструкции предложения в замском языке. Эргативная конструкция языков различных типов. М. 1967
168. Климов Г. А. К характеристике языков активного строя. ВЯ №4 1972 3-14
169. Климов Г. А. О пятитипном языковом типе. ВЯ 1975 №6 21-28
170. Климов Г. А. Аномалии эргативности в лазском (чанском) языке. Восточная филология. №4, Тбилиси. 1976. 150-155
171. Климов Г. А. О месте активного строя в контесивно-типологической классификации языков. Теория языка, англистика, кельтология. М. 1976 65-66

172. Климов Г. А. Абхазско-европейский и картвельский (к типологии подлежащих систем). ВЯ. 1978. №4
173. Климов Г. А. Принципы конгессивной типологии. М. 1983. -224 с.
174. Климов Г. А. О позиционных подсахх эргативной системы. ВЯ, 1983. №4 86-90 с.
175. Климов Г. А. Алексеев М. Е. Типология кавказских языков. М. 1980.
176. Климов Г. А. Основы лингвистической компаративистики. М., 1990.
177. Кортава Ю. Г. Глаголы обладания в грузинском языке. Проблемы внутренней и внешней лингвистики. М. 1978 34-43 с.
178. Курлиович Е. Эргативность и страдательность в языке. Очерки по лингвистике. 1962. 122-134
179. Курлиович Е. Очерки по лингвистике. М., 1960.
180. Лафон Р. Система баскского глагола. Тбилиси. 1984 -263
181. Лайон Джон. Введение в теоретическую лингвистику. М., 1987.
182. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярысева. М., 1990.
183. Майтннская К. Е. Местоимение и универсалии. Универсалии и типологические исследования. М. 1974. 92-104 с.
184. Макаев Э. А. Общая теория сравнительного языкознания. М., 1977.
185. Марр Н. Я. Грамматика древнелитературного грузинского языка. Л. 1925
186. Марр Н. Я. Две работы Уленбека по баскскому языку. Язык и литература 1 Л. 1926 261-278 с
187. Мартинс А. Основы общей лингвистики // Новое в лингвистике. Вып. 3. М., 1963
188. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов. М., 1960.
189. Маслов Ю. С. Введение в языкознание. М., 1997⁹ (1982¹; 1987²).
190. Мачавариани Г. И. Основные морфологические категории глагола в картвельских языках. Часть 1. Автореферат кандидатской диссертации. Тбилиси. 1953
191. Мачавариани М. В. Стагив, результатив, пассив и перфект в грузинском языке. Типология результативных конструкций. Л. 1983. 133-141 с.
192. Мейс А. Сравнительный метод в историческом языкознании. М., 1954.
193. Мельчук И. А. Курс общей морфологии. М., 1995.
194. Мещанинов И. И. Новое учение о языке. Стадиальная типология. Л. 1936
195. Мещанинов И. И. Общее языкознание. К проблеме стадиальности в развитии слова и предложения. Л. 1940
196. Мещанинов И. И. Эргативный строй и его отношение к другим языковым структурам. Язык и мышление. Т. 11. М-Л 1948
197. Мещанинов И. И. Эргативный строй предложения. Проблемы сравнительной филологии М-Л. 1964 19-25
198. Мещанинов И. И. Эргативная конструкция в языках различных типов. Л. 1967 - 248 с.
199. Мещанинов И. И. Структура предложения. М-Л 1963
200. Мещанинов И. И. Глагол. Л. 1982 -272с.
201. Мещанинов И. И. Номинативное и эргативное предложения. Типологическое сопоставление структур. М. 1984.
202. Морфологическая структура слова в языках различных типов / Отв. ред. В. М. Жирмунский и О. П. Суник. М.; Л., 1963.
203. Морфологическая типология и проблема классификации языков / Отв. ред. Б.А. Серебрянников и О.П. Суник. М.; Л., 1965.
204. Морфологические значения. М., 1998
205. Москальская О. И. Вопросы синтаксической семантики. ВЯ, №2 1977.
206. Мурзин Л. Н. Проблемы и направления современной лингвистики. Пермь. 1992.
207. Нумэн М. О подлежащих и топиках. Новое в зарубежной лингвистике. М. 1982. 356-375 с.
208. Общее языкознание: Внутренняя структура языка / Под ред. Б.А. Серебрянникова. М., 1972. - Глава 4. Грамматика.

209. Общее языкознание: Методы лингвистических исследований / Под ред. Б.А. Серебряникова. М., 1973. - Глава 1. Методы лингвогенетических исследований; Глава 2. Сравнительное и диахроническое описание языков. -318 с.
210. Общее языкознание / Под ред. А.Е. Супруна. Минск, 1983.
211. Основные направления структурализма / Отв. редакторы М. М. Гухман и В. Н. Ярцева. М., 1964.
212. Пачмайтис Л. Аккузатив и родительный. ВЯ, №4 1979. 90-100 с.
213. Панфилов В. З. Гносеологические аспекты философских проблем языкознания. М. 1982 -357с.
214. Панфилов В. З. Языковые универсалии и типология предложения. ВЯ. 1974. с.4-17
215. Пауль Г. Принципы истории языка. М., 1960.
216. Перельмутер И. А. Об оттозииии «переходность-не переходность» в ситеме индоевропейского глагола. ВЯ №3, 1974. 70—81 с.
217. Пирейко А. А. Основные вопросы эргативности на материале индоевропейских языков. М. 1968
218. Принципы описания языков мира. М. Наука. 1976 -343с.
219. Принципы типологического анализа языков различного строя. М. Наука. 1972 -282с.
220. Проблемы грамматического моделирования / Отв. ред. А.А. Зализняк. М., 1973.
221. Рогова Г. В. Генезису номинативной конструкции переходного глагола в картвельских языках. Ежегодник. ИКЯ №2, Тбилиси. 1975.
222. Розенталь В. З. Теленкова М. А. Словарь лингвистических терминов. М. Просвещение. 1976 -543с.
223. Савченко А. Н. К вопросу о развитии эргативной конструкции предложения в иберийско-кавказских языках Северного Кавказа. Изв. АН СССР ОЛЯ №6, 1978.
224. Саохкия М. М. Поссесивность, переходность и эргативность. Типологическое сопоставление древнеперсидских, древнеармянских и древнегрузинских конструкций. Тбилиси. 1985
225. Сенир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. М., 1993.
226. Серебрянников Б. А. О материальном подходе к явлениям языка. М 1983 -269с.
227. Серебрянников Б. А. О лингвистических универсалиях. ВЯ -2, 1972
228. Серебряков С. Б. Трактат Ибн Сины (Авиценны) о любви. Тбилиси. Мецтиереба. 1976.
229. Синхронно-сопоставительный анализ языков разных систем. М. Наука. 1971 -269 с.
230. Скаличка В. О современном состоянии типологии. Новое в лингвистике. Вып. III. - М., 1963. 19-35 с.
231. Скепская Г. И. Введение в синтагматику. М. 1979
232. Сова Л. З. Валентность и транзитивность с позиции лингвистического дуализма. Языковые универсалии и лингвистическая типология. М. 1969
233. Сомерфельд А. О понятии подлежащего в грузинском языке. Эргативная конструкция предложения. М. 1950. 183-185 с.
234. Соссюр Ф. Де. Курс общей лингвистики. Труды по языкознанию. М. 1977. 35-270 с.
235. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. 1. М. 1981.
236. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей 2. М. 1982 -343 с.
237. Степанов Г. В. Методы и принципы современной лингвистики. М. Наука. 1975 -311с.
238. Структурная типология языков / Отв. ред. Вяч. Вс. Иванов. М., 1966.
239. Структурно-типологические исследования / Отв. ред. Т. Н. Молошная. М., 1962.
240. Сусов И. П. Введение в теоретическое языкознание: Электронный учебник. Тверь, 1999.
241. Сусов И. П. Индоевропейские языки. (<http://homepages.tversu.ru/~ips/Indoeuropean.htm>)
242. Сусов И. П. История языкознания. Тверь, 1999. (Электронная версия http://homepages.tversu.ru/~ips/History_of_linguistics.htm)
243. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. М. 1988

243. Георгия и типология местоимений. М. 1980
244. Теоретические основы классификации языков мира. М., 1980.
246. Тестелец Я. Г. Парциальная эргативность и проблема типологической классификации. Типы языковых общностей и методы их изучения. Всесоюзная конференция III по теоретическим вопросам языкознания. Тезисы, М. 1984. 143-144 с.
247. Тестелец Я. Г. Объективная версия в картвельских языках. В сб. Лингвистические исследования, ч. 2. М. Наука, 1984. 130-140 с.
248. Тимберлейк А. Коэффициентно-объектные контролеры рефлексивизации в русском языке. Новое в зарубежной лингвистике. XI, М. 1982. 166-193 с.
249. Типология пассивных конструкций. Диатезы и залогии. Л. 1974.
250. Типология грамматических категорий: Менашиновские чтения / Отв. ред. В. Н. Ярцева. М., 1975.
251. Типология конструкций с предикативными актантами / Отв. ред. В. С. Храковский. Л., 1985.
252. Типология результативных конструкций: результатив, статив, пассив, перфект) / Отв. ред. В. П. Недялков. Л., 1983.
253. Тампсон С. Подлежащее и топик: новая типология языков // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. II М., 1982.
254. Топурия В. Т. О взвимоотношении эргативного и местного падежей в лезгинском языке. ЭКЦЯРТ. Л. 1967
255. Топурия В. Т. Эргатив самостоятельный и эргатив совмещающий и их функции в иберийско-кавказских языках. Нальчик. 1977.
256. ТРОЯМИ - Типы языковых общностей и методы их изучения. III Всесоюзная конференция по теоретическим вопросам языкознания. М. 1984
257. Уленбек Х. К. Аггис и наггисе в падежной системе индоевропейских языков. Эргативная конструкция предложения. М. 1950 101-162
258. Универсалии и типологические исследования. М. 1974
259. Уорф Б. Л. Грамматические категории. – В сб.: Принципы типологического анализа языков различного строя. М., 1972
260. Успенский Б. А. Структурная типология языков. М., 1965. - 286с.
261. Филмор Ч. Дело о падеже. Новое в зарубежной лингвистике. т. X. М. 1981. 369-495 с.
262. Филмор Ч. Дело о падеже открывается вновь. Новое в зарубежной лингвистике. т. X. М. 1981 496-530 с.
263. Филк Ф. Н. О якобы пассивном характере переходного глагола. Эргативная конструкция предложения. М. 1950
264. Форт Г. Баскский и кавказские языки. Ежегодник Иберийско-кавказского языкознания. Тбилиси. 1972. 272-306 с.
265. Холодович А. А. Проблемы грамматической теории. Л. 1979
266. Хомский Н. Язык и мышление. М. 1972
267. Храковский В. С. Диатеза и референтность. (К вопросу о соотношении активных, пассивных, рефлексивных и реципрокных конструкций). Залоговые конструкции в разноструктурных языках. Л. 1981.
268. Хэмп Э. Словарь американской лингвистической терминологии. М., 1964.
269. Чанпшвили Н. В. Падеж и глагольные категории в грузинском предложении. М. 1981 - 208с.
270. Чагтурия Р. Опыт внутривидового и типологического анализа баскской модально-временной системы (проблема выделения основ). Автореферат кандидатской диссертации. Тбилиси 1986 -21с.
271. Чейф У. Л. Значение и структура языка. М. 1975
272. Чейф У. Л. Данное, контрастивность, определенность, подлежащее, топик и точка зрения. Новое в зарубежной лингвистике. М. 1982 277-316 с.

273. Чикобава А. С. Историческое взаимоотношение номинативной и эргативной конструкций по данным древнегрузинского языка. Изв. АН СССР, ОЛЯ, т. 7 Вып. 3 М.-Л. 1948 214-234 с.
274. Чикобава А. С. К относительной роли субъекта и объекта в истории эргативной конструкции. Юбилейная научная сессия ТГУ Тезисы. 1961. 132-134 с.
275. Чикобава А. С. Проблема эргативной конструкции в Иберийско-кавказских языках. Основные вопросы ее истории и описательного анализа: Эргативная конструкция предложения в языках различных типов. Л. 1967 (Тезисы докладов ЭКПРЯТ-Л. 1964, 10-32. 5-10)
276. Чикобава А. С. Историзм и лингвистика. ВЯ №6 1980. 3-12 с.
277. Шаралдзенидзе Т. С. Типология языков в синхроническом и диахроническом плане. Тбилиси. 1982
278. Шахтер Г. Рольные и референциальные свойства подлежащих. Новое в зарубежной лингвистике. М. 1982. 317-355 с.
279. Шишмарев В. Ф. Очерки по истории языков Испании. М.-Л. 1941
280. Шухардт Г. Поссесивность и пассивность. Избранные статьи по языкознанию. М. 1950 113-121 с.
281. Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию. М. 1950. -292с.
282. Шухардт Г. Об активном и пассивном характере переходного глагола. Эргативная конструкция предложения. М. 1950. 103-106 с.
283. Шухардт Г. Баскский язык и языкознание. Избранные статьи по языкознанию. М. 1950 171-173
284. Эдельман Д. И. К теории языкового союза. ВЯ №3 1978.
285. Эргативная конструкция предложения М. 1950
286. ЭКПРЯТ - Эргативная конструкция в языках различных типов. Л. 1967 - 312с.
287. Юдакин А. П. Развитие структуры предложения в связи с развитием структуры мысли. М. 1984
288. Юрченко В. С. Структура предложения и система синтаксиса. ВЯ №4. 1979. 77-89 с.
289. Языки и диалекты мира: Проспект и словарь. М., 1982.
290. Якобсон Р. О. К общему учению о падеже. Морфологические наблюдения над славянским склонением. О структуре русского глагола. В книге - Избранные работы, переводы с английского, немецкого, французского языков. М. 1985
291. Якобсон Р. О. Типологические исследования и их вклад в сравнительное языкознание. Новое в лингвистике. -3. М. Прогресс. 1963. 95-105 с.
292. Якобсон Р. О. Избранные работы. М., 1985. 133—238 с.
293. Ярцева В. Н. О синтаксической роли прямого дополнения в языках разных типов. Члены предложения в языках различных типов. Меланиновские чтения. Л. 1972
294. Ярцева В. Н. Принципы типологического анализа родственных и неродственных языков В сб. Проблемы языкознания, Доклады и сообщения советских ученых на X международном конгрессе лингвистов. Бухарест 28У.ШХ М. Наука. 1976. 203-207 с.
295. ЯУЛТ - Языковые универсалы и лингвистическая типология. М. 1969.
296. Allieres J. Manuel pratique de la langue basque. Ed. Picard, Paris. 1979. -262p.
297. Allieres J. De la formalization du systeme verbal basque. IKER-2. Bilbao. 1983. p.37-91
298. Altuna P. Euskera, ire laguna. Bilbao. El mesajero del corazon de Jesus. 1967. -227p
299. Anderson J. Some Considerations of general Character Arising from the Abbe Darigol's Analysis of the Basque Verb. Hague-Paris. University of Edinburg. 1973 -113p.
300. Anderson Stephen On Mechanisms by which Languages Become Ergative. In Charles N. Li (ed.), Mechanisms of Syntactic Change. Texas Press, 1977. pp. 317-363.
301. Añibarro P. A. Gramatica bascongada. San Sebastian. 1970 -169 p.
302. Arana J. I. El verbo euskaro. Euskal Erria. 1889 XX, pp 80-83
303. Arana Goiari Classification del verbo. Euzkarca-I, 1931 pp.554-600

299. Ariandiaga G. Las flexiones de preterito del verbo transitivo Euzkatean. 1929 pp.96-98
300. Aulestia Gorka. Euzkateko - English Dictionary. Reno and Las Vegas. University of Nevada press. 1989
306. Azkarate M. "Basque compound nouns and Generative Morphology: some data" in J. L. Hualde & J. Ortiz de Urbina (eds) Generative Studies in Basque Linguistics Benjamins, Amsterdam & Philadelphia, pp. 221-242. [Basque derivational morphology] 1993
307. Azkue R. M. Discursos leídos ante la Real Academia Espanola. Bilbao. 1949
308. Azkue R. M. Estudio comparativo entre el vascuence y varios cultas. Bilbao. 1949
309. Azkue R. M. Verbo Gipuzcoano. Bilbao. 1932
310. Azkue R. M. Dicionario vasco-espanol-frances. T. I. Bilbao. 1905. -561p.
311. Azkue R. M. Dicionario vasco-espanol-frances. T. II. Bilbao. 1906 -487p
312. Azkue R. M. Morfologia Vasca Tt.1-3 2ed. Bilbao. La gran Enciclopedia Vasca. 1969-1971 - 1711p.
313. Altube S. (1929) Erderisimos. Euskaltzaindia, Bilbao. Reprinted in 1975 in the collection Orain Sorta. Indauiain Editorial, Bilbao.
314. Mark C. Baker Thematic Roles and Syntactic Structure. McGill University. USA. V.2. Revised, June 1996.
315. Bickel Balthasar and Johanna Nichols. Syntactic Ergativity in Light Verb Complements. In Proceedings of the Twenty-Seventh Meeting of the Berkeley Linguistics Society. Berkeley. 2001.
316. Boeder W. "Ergative Syntax and Morphology in Language Change: The South Caucasian Languages" in Frans Plank, ed., Ergativity: Towards a Theory of Grammatical Relations. London: Academic Press, 1979, p. 437.
317. Boeder W. Über die versionen des Georgischen Verbs. Folia Linguistica. #2, 1968.
318. Bouda K. Das transitive und intransitive Verbum im Baskischen. Amsterdam. 1933 -130p.
319. Bretschneider Y. Euskara. Huzkuntzen tipologia ta hizkuntza unibertsalak. IKER-I. Bilbao. 1981. p 221-241
320. Caro Baroja J. Observaciones sobre el vascuence y el Fuero general de Navarra. Fontes Linguae Vasconum. 1969, I pp.61-95
321. Caro Baroja J. Materiales para una historia de la lengua vasca en su relacion con la Latina. Salamanca. Universidad de Salamanca. 1946 -237p.
322. Comrie Bernhard. 1978. Ergativity. In W. P. Lehman (ed.), Syntactic Typology, Austin: University of Texas Press, pp. 329-394
323. Comrie B. S. Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology. Chicago, 1981.
324. Comrie B. S. Linguistic typology // F.J. Newmeyer ed. Linguistic theory: Foundations. - Cambr. etc.: Cambr. UP, 1988. 447-461.
325. Chomsky N. Language and thought. - Wakefield etc.: Bell, 1993.
326. Crystal David A dictionary of linguistics and phonology. 2nd. Edition. Oxford. 1985
327. Dixon Robert Ergativity. Language 55:59, 1979. -138.
328. Douglas W., R. Etulain & W. Jacobsen (eds.) Anglo-American Contributions to Basque Studies: Essays in Honor of Jon Bilbao, Desert Research Institute Publications on the Social Sciences, 13, Reno, Nevada, USA. [Basque grammar: ergativity, partitive, phonology etc.] 1977
329. Du Bois John The Discourse Basis of Ergativity. Language 63:805, 1987. -855.
330. Echaide A. M. Castellano y vasco en el habla de Orío. Estudio sobre la lengua tradicional e importada. Pamplona. 1968
331. Echaide A. M Desarrollo de las conjugaciones euskaras. San Sebastian. Grafico Editora. 1944 -894
332. El verbo a traves de la literature vasca. Euskera, 1960. V pp.335-340

333. Eguzkitza A. Topics in the Syntax of Basque and Romance UCLA PhD Dissertation, Los Angeles, California, USA. [Syntax: Theory. Generative grammar. Basque grammar. Galdegaia and question formation.] 1996
334. Elizalde L. Notas suplementarias al estudio de la conjugación del grupo A (euskera guipuzkoano) Euzkadi, 1908 V, 239-245
335. Etxenagusia Karmelo Iparraldeko Euskal Idazleak. *Anthologia* Bilbao. 1981
336. Euskaltzaindia (Royal Academy of the Basque Language) (1979) *Euskal Aditz Batua* (Txillardeggi Taulen prestatzailca), Gráficas Valverde, San Sebastián. [verbal paradigms in color]
337. Euskaltzaindia (Royal Academy of the Basque Language) *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak*.(EGLU). Euskaltzaindia, Bilbo, Bizkaia. [Description of Basque grammar, in several volumes.] 1990
338. Euskera. *Aditz-Laguntzaila Batua*. XII. Bilbao. 1973. p.3-79
339. Garrett Andrew The Origin of Split NP Ergativity. *Language* 66:261-296. 1990.
340. Gereño Xabier A new method for learning basque. *Euskare Ikasteko Methodoa*. Translated by D. Johnson. 1984
341. Givón T. *Mind, code and context*. Hillsdale, 1989.
342. Givón T. *Syntax: A functional-typological introduction: V 2. – A.*; Ph: Benjamins, 1990.
343. Harris Alice and Lyle Campbell. *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. Ch 9, 1995. pp. 97-119
344. Harris Alice C. *Georgian Syntax: A Study in Relational Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
345. Haase Martin *Tense and Aspect in Basque*. Mexico. 1992
346. Haiman J., Thompson S. A. *Clause combining in grammar and discourse. – A.*; Ph: Benjamins, 1988.
347. Heath J. G. The role of Basque in modern linguistic theory. *IKER-I* Bilbao. 1981 p. 433-444
348. Heath Jeffrey *Antipassivization: A Functional Typology*. In *Proceedings of the Second Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley. 1976.
349. Herrero R. *Estudio elemental de gramática vasca*. Zarauz. Ed. Itxaropena. 1975 -465p.
350. Holmer Artur *The Iberian-Caucasian Connection in a Typological Perspective*. Research report. Lund. 2001.
351. Holmer N. M. A historic comparative analysis of the structure of Basque language. *Fontes Linguae Vasconum*. 1970 II, pp.5-47
352. Hopper P. J., Fox B. *Voice. – Amsterdam*, 1994.
353. Hualde J. I. *Basque Phonology*. Routledge, London & New York. [Generative phonology] 1991
354. Hualde J. I & Elordieta G. & Elordieta A. The Basque Dialect of Lequeitio, *Supplements of Anuario del Seminario de Filología Vasca "Julio de Urquijo"*, XXXIV. Published by Euskal Herriko Unibertsitatea, Bilbo, and Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia. [Dialect of Bermeo. Sociolinguistics. Phonology. Morphology. Syntax.] 1994
355. Hualde J. I. & J. Ortiz de Urbina *Generative Studies in Basque Linguistics* Benjamins, Amsterdam & Philadelphia. [Basque grammar. Generative grammar.] 1993
356. Inchauspe I. *La verbe basque*. Bayone-Paris. 1858.-54
357. Intxausti J. *Euskara, la lengua de los vascos*. Servicio central de publicaciones del Gobierno Vasco, Vitoria-Gasteiz. [A general history of Euskara. Culture. Literature. Sociolinguistics. Euskara/French- CD-Rom.] 1990.
358. Intxausti Joseba *Euskal- Aditza Gipuzco-Bizkaierak. Paradigmos verbales y metodo racional para su estudio*. 1960.
359. Irizar De Pedro *Observaciones sobre formas verbales de Deva*. Bilbao. 1986.
360. Irizar De Pedro *Sobre las formas verbales vizcainas con objeto indirecto de segunda persona*. San Sebastian, 1980.

361. Jacobsen V. A. The Basque language. Basque Studies program newsletter. 1968 Nov.1 pp'6-8
362. Kibrik A. Toward a Typology of Ergativity. In Johanna Nichols and Anthony Woodbury (eds.) *Grammar inside and outside the clause*. Cambridge: Cambridge University Press. 1985. 268-323.
363. King Alan R. *The Basque Language: A Practical Introduction*. Reno: University of Nevada Press. 1994.
364. Kintana X. *La lingua basca en Gereno*. J.M. Gereno, Guita del pais Vasco. Bilbao. 1973 pp.9-12
365. Kintana X. *Linguistika orain atre*. San Sebastian, 1972
366. Kuno S. 1987 – *Functional syntax: Anaphora, discourse and empathy*. – Chicago; L.: The U. of Chicago, 1987.
367. Lacombe G. *Gavel Grammaire basque T.II Premier fascicule Le verbe*. Bayonne. 1937
368. Lacombe G. *Longue basque. Les langues du monde*. Ed. 2. 1952. p.255-270
369. Lafitte P. (1979) *Grammaire Basque. Navarro-Labourdin Littéraire, édition revue et corrigée*, Elkar, Donostia-San Sebastian, Gipuzkoa. [A descriptive grammar of eastern dialects. Phonology. Morphology. Syntax.] 1962 -489p.
370. Lafon R. (1944) *Le système du verbe Basque au XVIème siècle*. Delmas, Bordeaux. [Reprinted in 1988 by Elkar, Donostia, Historical Linguistics. Verbal system.]
371. Lafon R. *Basque en CURRENT tends in linguistics*. The Hague 1972 IX 1 pp.744-792
372. Lafon R. *Ergatif et passif en basque et en géorgien*. *Bulletin de la Societe de Linguistique*. 1971. LXVI 1. pp.327-347
373. Lafon R. *Remarques complémentaires sur la structure du verbe basque*. BSLP. T. 51 1955 p.148-175
374. Lafon R. *La categorie de personne en basque*. *Indiano-romanistica*. Lima 1962, I pp.26-33
375. Laka I. "The Structure of Inflection: A Case Study in X⁰ Syntax", in J.I. Hualde & J. Ortiz de Urbina (eds.) *Generative Studies in Basque Linguistics*, John Benjamins Publishing Co. Amsterdam/Philadelphia, pp. 21-70. [morphology of inflected auxiliary. Morpheme order changing phenomena] 1993
376. Laka I. "The Syntax of Negation: a view from Basque" in *Rivista di Linguistica*, Vol. 5, numero 2, 1993. pp. 245-274
377. Laka I. "Unergatives that assign ergative, unaccusatives that assign accusative" in *Papers on Case and Agreement*, Vol 1., J. Bobaljik & C. Phillips (eds), MITWPL 18, Cambridge, Massachusetts, USA. 1993. pp.149-172.
378. Laka I. *On the Syntax of Negation*, Garland, New York & London. 1994.
379. Lakarra J. *Memoriae L. Mitxelena Magistri Sacrum*, Diputación Foral de Guipúzcoa, Donostia-San Sebastian, Spain. 1991
380. Lakarra J. & J. Ortiz de Urbina *Syntactic Theory and Basque Syntax*, Diputación Foral de Guipúzcoa, Donostia-San Sebastian, Spain. 1992.
381. Manning Christopher *Ergativity: Argument Structure and Grammatical Relations*. Stanford: CSLI Publications. Ch. 1, pp. 1-76 (*Cutting the Ergativity Pie*). 1996
382. Manning Christopher *Ergativity*. Stanford University. CSLI Publications, 1997.
383. Marantz Alec *Relations and Configurations in Georgian*. 1989 Sept. Curriculum CB#3166. Chapel Hill.
384. Mithun Marianne *Active/Agentive Case Marking and its Motivations*. *Language* 67:510-546. 1991.
385. Mitxelena K. *La lengua vasca*, Leopoldo Zugaza, editor, Durango, Vizcaya. [History. Early written testimonies. Grammatical structure. Ergativity. Agreement.] 1977.
386. Michelena L. *Fonética histórica vasca* 3rd. ed., Diputación de Guipúzcoa, San Sebastián. (Historical Linguistics. Historical Phonology. History of Euskara. Ethnology. Phonological structure. Dialects.) 1985.

387. Oñederra M. I. & B. Hurch "Borrowing in Basque" in Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists, Bremer W., J. Schildt & D. Viehweger (eds.), Akademie Verlag/German, Berlin, 1991. pp. 1732-1735.
388. Oregui I. Sobre algunos aspectos de la conjugación vasca. BSVAP, 1953 IX, pp.37-60
389. Ortiz de Urbina J. Parameters in the Grammar of Basque. Studies in Generative Grammar 33. Foris Publications, Dordrecht, The Netherlands. [Syntaxic Theory. Government and Binding Theory. Basque grammar. Question formation. Galdegora. Ergativity.] 1989
390. Oyhazabal B. Étude descriptive des constructions complexes en Basque: Propositions relatives, temporelles, conditionnelles et concessives, PhD Dissertation, Univ. de Paris. 1987.
391. Oyhazabal B. "Verb agreement with non-arguments: On allocutive agreement" in J. Hualde & J. Ortiz de Urbina eds. generative Studies in Basque Linguistics Benjamins, Amsterdam & Philadelphia, 1993. pp. 89-114.
392. Overview of Ergativity www2.hawaii.edu/~yatsuka/pubs/Ch2.pdf
393. Paradigmas De La Conjugation Vasca. Dialectos Guipuzcoano y Vizcaino. Luis Villasante, Canelo Iturria. Editorial Franciscana Aranzazu. 1955. -52 p.
394. Peeters Bert Morphological and syntactic ergativity. LINGUIST List 6.6:2 Fri 05. May, 1995.
395. Perlmutter D. "Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis" in Berkeley Linguistic Society 4, [Unaccusative predicates] 1978. pp 157-189
396. Plank Frans Bibliography on Ergativity. In Frans Plank (ed.) Ergativity Towards a Theory of Grammatical Relations. London/New York: Academic Press. 1979 Pp. 511-554
397. Pujana P. Euskal aditza (Bizkaiera) Flexiones del verbo vasco viscaíno. Bilbao. 1970 -126p.
398. Pujana P. Paradigmos de la conjugation vasca. (Dialectos Guipuzcoano y Vizcaino) Aranzazu. 1955 -35p.
399. Rebuschi G. "Basque pronouns and relativized locality" in J.I Hualde & J. Ortiz de Urbina (eds), Generative Studies in Basque Linguistics Benjamins, Amsterdam & Philadelphia, 1993. pp. 115-144.
400. de Rijk R. "Is Basque an SOV language?" Fontes Linguau Vasconum 1. [Free word order and underlying word order.] 1969 pp. 319-351
401. de Rijk R. Studies in Basque Syntax: Relative clauses PhD Dissertation, MIT, Cambridge, Massachusetts, USA. 1972.
402. Rollo W. The Basque dialect of Marquina H.J. Paris- Amsterdam. 1925.
403. Rotaxte K. Estudio Estructural del euskera de Ondarroa L. Zugaza, Durango. [Structural linguistics. Basque grammar. Biscayan dialect.] 1978.
404. Rhys M. The Basque verb Modern language Notes. 1905 XX, pp.217
405. Saltarelli M. Basque. Croom Helm, New York. [Description of Euskara. Phonology, Morphology. Syntax. In English.] 1988.
406. Safir K. & Stowell T. (1988) "Binominal Each" in Proceedings of the 1987 Meeting of the North Eastern Linguistic Society, UMass Amherst.
407. Scott W. J. E. The Basque declension: its Kolarian origin and structure. Bulletin of the School of Oriental Studies 1920/1, pp.147-184
408. Schuchardt H. Das baskische linguistisch-ethnologische Problem. RIEV 1928, XIX, 613
409. Schuchardt H. Sobre la formación de las flexiones de relación del verbo vasco. BSVAP 1972 XXVIII pp.121-129
410. Schuchardt H. Baskische Studien. Wien, 1893 -120p.
411. Schuchardt H. Baskische conjugation. RIEV, 1919 X pp.157-163
412. Schuchardt H. Le Vebe vasque. RLPhC 1895, XXVIII pp.200-209
413. Siegal Laura Semantic Bootstrapping and Ergativity. Department of Linguistics, University of Pensilvania. Linguistic Society of America. Chicago. 2000.
414. Soloeta F. M. Conjugation sintetica del verbo casco comenzado por consonante. Buenos Aires. 1913.
415. Txillardegui Aditz Batua. San Sebastian. Ed. Aunamendi. 1979. -181p.

416. Tovar A. *Acología e ideología sobre la lengua vasca*. Alizanza Editorial, Madrid. [History of conceptions of the Basque language. From Middle Ages on.] 1983.
417. Tovar A. *El euskera y sus parientes*. Madrid, 1959 -178p.
418. Tovar A. *Comparaciones tipológicas del Euskara*. Euskera. Bilbao. 1977, XXII. pp.449-476
419. Trask R. L. "The *-n* class of verbs in Basque" in *Transactions of the Philological Society* 88.1, 1999. pp.111-128.
420. Trask R. L. *Basque verbal morphology*. IKER-I. p. 285-306
421. Trask R. L. "On the Origins of Ergativity" in Frans Plank, ed., *Ergativity: Towards a Theory of Grammatical Relations*. London: Academic Press, 1979, p. 404.
422. Thuleen Nancy. "The Verbal Syntax and Ergativity of Georgian." Website Article. 8 May 1991. <<http://www.nthuleen.com/papers/L12paper.html>>.
423. Ulenbeck C. C. *Gestaafde en vermeende affiniteiten van net Baskish*. Amsterdam, 1947. I pp.171-182
424. Ulenbeck C. C. *La langue Basque et la linguistique generale*. *Lingua* I, 1947 p.3-18
425. Uribe-Etxebarria M. *Interface Licensing Conditions on Negative Polarity Items: A Theory of Polarity and Tense Interactions*, PhD Dissertation, University of Connecticut, USA. 1994.
426. Urreztarazu A. *Formas verbales vizcainas* Zarauz. 1955
427. Urreztarazu Landazabal A. *Gramatica vasca*. 3ed. Vol. 1-2. Vitoria. Ed. Eset. 1976 -588p.
428. Vamling Karina *Complementation in Georgian*. University press, Lund. 1989
429. Van Valin Robert *Grammatical Relations in Ergative Languages*. *Studies in Language* 5:361-394. 1981
430. Vogt H. *Remarques sur la structure formelle du verbe basque*. For Roman Jakobson, 1956. pp.600-604
431. Yrizar P. *Formatción y desarrollo del verbo auxiliar vasco*. BSVAP, 1947, III pp.427-491
432. Wilbur T. H. *Ergative and pseudo-ergative in basque*. *Fontes Linguae Vasconum*. 1970 II, 56-66
433. Wikipedia free encyclopedia - http://en.wikipedia.org/wiki/Split_ergativity
434. Winkler H. *Das Baskische und der vorderasiatisch-mitteländische Völker und Kulturkreis*. Breslau. 1909.
435. Woolford Ellen *Four Way Case Systems: Ergative, Nominative, Objective and Accusatives*. *Natural Language & Linguistic Theory* 15.1:1, 1997. 81-227.
436. Zabala Arana J. *Las flexiones del preterito del verbo transitivo*. *Euzkerca*. 1933, 1934, 1935, II. Pp.413-416
437. Zamarripa P. *Conjugaciones guipuzcoanas*. Suplemento a su *Gramatica vasca*. Bermeo. 1929.
438. Zamarripa Uranga P. *Gramatica Vasca*. (Dialecto Vizcaino), Bilbao. Ed. Talleres Graficos. 1955. -161p.
439. Zytzar Y. V. *Pedro de Yrizar. Sobre los trabajos del verbo "izan" y sus comparaciones*. *Euskera*. XXXIX. Bilbao. 1984. p.755-782

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0128, ი. ჯავახიშვილის ბაზ. 1, ☎: 29 09 60, 8(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge